

I

(Akty ustawodawcze)

ROZPORZĄDZENIA

ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2021/947

z dnia 9 czerwca 2021 r.

ustanawiające Instrument Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej – Globalny Wymiar Europy, zmieniające i uchylające decyzję Parlamentu Europejskiego i Rady nr 466/2014/UE oraz uchylające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1601 i rozporządzenie Rady (WE, Euratom) nr 480/2009

(Tekst mający znaczenie dla EOG)

PARLAMENT EUROPEJSKI I RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 209 i art. 212 oraz art. 322 ust. 1,

uwzględniając wniosek Komisji Europejskiej,

po przekazaniu projektu aktu ustawodawczego parlamentom narodowym,

uwzględniając opinię Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego ⁽¹⁾,

uwzględniając opinię Komitetu Regionów ⁽²⁾,

uwzględniając opinię Trybunału Obrachunkowego ⁽³⁾,

stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą ⁽⁴⁾,

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) Celem ogólnym Instrumentu Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej – Globalny Wymiar Europy (zwanego dalej „Instrumentem”), który jest programem na potrzeby wieloletnich ram finansowych, powinno być umacnianie i propagowanie wartości, zasad i podstawowych interesów Unii na całym świecie, tak aby dążyć do realizacji celów i zasad działań zewnętrznych Unii określonych w art. 3 ust. 5 oraz art. 8 i 21 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE).
- (2) Zgodnie z art. 21 TUE Unia ma czuwać nad spójnością różnych dziedzin jej działań zewnętrznych oraz nad ich spójnością z innymi politykami Unii, a ponadto dążyć do zapewnienia wysokiego stopnia współpracy we wszelkich dziedzinach stosunków międzynarodowych. Szeroka gama działań wspieranych w ramach Instrumentu powinna przyczynić się do osiągnięcia celów określonych w art. 21 ust. 1 i 2 TUE.
- (3) Działania Unii powinny propagować poszanowanie międzynarodowego prawa dotyczącego praw człowieka, w tym Powszechnej deklaracji praw człowieka, i międzynarodowego prawa humanitarnego oraz być w tych prawach zakorzenione; przy ich realizacji należy też kierować się zasadą uniwersalności i niepodzielności praw człowieka.

⁽¹⁾ Dz.U. C 110 z 22.3.2019, s. 163.

⁽²⁾ Dz.U. C 86 z 7.3.2019, s. 295.

⁽³⁾ Dz.U. C 45 z 4.2.2019, s. 1.

⁽⁴⁾ Stanowisko Parlamentu Europejskiego z dnia 27 marca 2019 r. (dotychczas nieopublikowane w Dzienniku Urzędowym) oraz stanowisko Rady w pierwszym czytaniu z dnia 26 maja 2021 r. (Dz.U. C 225 z 11.6.2021, s. 1). Stanowisko Parlamentu Europejskiego z dnia 8 czerwca 2021 r. (dotychczas nieopublikowane w Dzienniku Urzędowym).

- (4) Zgodnie z art. 8 ust. 1 TUE Unia ma rozwijać szczególne stosunki z państwami z nią sąsiadującymi, dążąc do utworzenia przestrzeni dobrobytu i dobrego sąsiedztwa, opartej na wartościach Unii i charakteryzującej się bliskimi i pokojowymi stosunkami opartymi na współpracy. Instrument powinien przyczynić się do osiągnięcia tego celu.
- (5) Głównym celem polityki Unii w dziedzinie współpracy na rzecz rozwoju, określonym w art. 208 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), jest zmniejszenie, a docelowo, likwidacja ubóstwa. Polityka Unii w dziedzinie współpracy na rzecz rozwoju przyczynia się również do osiągnięcia celów działań zewnętrznych Unii, w szczególności polegających na wspieraniu trwałego rozwoju gospodarczego, społecznego i środowiskowego krajów rozwijających się, przyjmując za nadrzędny cel likwidację ubóstwa, jak przewidziano w art. 21 ust. 2 lit. d) TUE.
- (6) Unia ma zapewnić spójność polityki w dziedzinie współpracy na rzecz rozwoju zgodnie z wymogiem określonym w art. 208 TFUE. Unia powinna uwzględniać cele współpracy na rzecz rozwoju w politykach, które mogą oddziaływać na kraje rozwijające się; będzie to stanowić jeden z najważniejszych elementów strategii na rzecz osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju określonych w Agendzie na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 (zwanej dalej „Agendą 2030”) przyjętej przez Organizację Narodów Zjednoczonych (ONZ) we wrześniu 2015 r. Zapewnienie spójności polityki na rzecz zrównoważonego rozwoju, zapisane w Agendzie 2030, wymaga uwzględnienia oddziaływania wszystkich polityk na zrównoważony rozwój na wszystkich poziomach – na poziomie krajowym, w obrębie Unii, w innych państwach i na poziomie globalnym.
- (7) Instrument powinien przyczynić się do utrzymania pokoju, zapobiegania konfliktom i umacniania bezpieczeństwa międzynarodowego zgodnie z art. 21 ust. 2 lit. c) TUE.
- (8) Instrument należy ustanowić na okres siedmiu lat, tak aby czas jego trwania był dostosowany do okresu obowiązywania wieloletnich ram finansowych na lata 2021–2027 określonych w rozporządzeniu Rady (UE, Euratom) 2020/2093 ⁽⁵⁾ (zwanych dalej „WRF na lata 2021–2027”).
- (9) Instrument powinien przewidywać działania wspomagające realizację tych celów Unii i polityk działań zewnętrznych Unii, opierając się także na działaniach uprzednio objętych wsparciem na mocy rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 230/2014 ⁽⁶⁾, (UE) nr 232/2014 ⁽⁷⁾, (UE) nr 233/2014 ⁽⁸⁾, (UE) nr 234/2014 ⁽⁹⁾, (UE) nr 235/2014 ⁽¹⁰⁾, (UE) nr 236/2014 ⁽¹¹⁾ i (UE) 2017/1601 ⁽¹²⁾, decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady nr 466/2014/UE ⁽¹³⁾, rozporządzeń Rady (WE, Euratom) nr 480/2009 ⁽¹⁴⁾, (Euratom) nr 237/2014 ⁽¹⁵⁾ i (UE) 2015/322 ⁽¹⁶⁾ oraz umowy wewnętrznej w sprawie 11. Europejskiego Funduszu Rozwoju (EFR) ⁽¹⁷⁾.

⁽⁵⁾ Rozporządzenie Rady (UE, Euratom) 2020/2093 z dnia 17 grudnia 2020 r. określające wieloletnie ramy finansowe na lata 2021–2027 (Dz. U. L 433 I z 22.12.2020, s. 11).

⁽⁶⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 230/2014 z dnia 11 marca 2014 r. ustanawiające Instrument na rzecz przyczyniania się do Stabilności i Pokoju (Dz. U. L 77 z 15.3.2014, s. 1).

⁽⁷⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 232/2014 z dnia 11 marca 2014 r. ustanawiające Europejski Instrument Sąsiedztwa (Dz. U. L 77 z 15.3.2014, s. 27).

⁽⁸⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 233/2014 z dnia 11 marca 2014 r. ustanawiające Instrument Finansowania Współpracy na rzecz Rozwoju na lata 2014–2020 (Dz. U. L 77 z 15.3.2014, s. 44).

⁽⁹⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 234/2014 z dnia 11 marca 2014 r. ustanawiające Instrument Partnerstwa na rzecz Współpracy z Państwami Trzecimi (Dz. U. L 77 z 15.3.2014, s. 77).

⁽¹⁰⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 235/2014 z dnia 11 marca 2014 r. ustanawiające instrument finansowy na rzecz wspierania demokracji i praw człowieka na świecie (Dz. U. L 77 z 15.3.2014, s. 85).

⁽¹¹⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 236/2014 z dnia 11 marca 2014 r. ustanawiające wspólne zasady i procedury wdrażania unijnych instrumentów na rzecz finansowania działań zewnętrznych (Dz. U. L 77 z 15.3.2014, s. 95).

⁽¹²⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1601 z dnia 26 września 2017 r. w sprawie ustanowienia Europejskiego Funduszu na rzecz Zrównoważonego Rozwoju (EFZR), gwarancji EFZR i funduszu gwarancyjnego EFZR (Dz. U. L 249 z 27.9.2017, s. 1).

⁽¹³⁾ Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 466/2014/UE z dnia 16 kwietnia 2014 r. w sprawie udzielenia gwarancji UE dla Europejskiego Banku Inwestycyjnego na pokrycie strat poniesionych w związku z działaniami z zakresu finansowania wspierającymi projekty inwestycyjne poza granicami Unii (Dz. U. L 135 z 8.5.2014, s. 1).

⁽¹⁴⁾ Rozporządzenie Rady (WE, Euratom) nr 480/2009 z dnia 25 maja 2009 r. ustanawiające Fundusz Gwarancyjny dla działań zewnętrznych (Dz. U. L 145 z 10.6.2009, s. 10).

⁽¹⁵⁾ Rozporządzenie Rady (Euratom) nr 237/2014 z dnia 13 grudnia 2013 r. ustanawiające Instrument Współpracy w dziedzinie Bezpieczeństwa Jądrowego (Dz. U. L 77 z 15.3.2014, s. 109).

⁽¹⁶⁾ Rozporządzenie Rady (UE) 2015/322 z dnia 2 marca 2015 r. w sprawie realizacji 11. Europejskiego Funduszu Rozwoju (Dz. U. L 58 z 3.3.2015, s. 1).

⁽¹⁷⁾ Umowa wewnętrzna między przedstawicielami rządów państw członkowskich Unii Europejskiej, zebranymi w Radzie, w sprawie finansowania pomocy unijnej na podstawie wieloletnich ram finansowych na lata 2014–2020 zgodnie z umową o partnerstwie AKP–UE oraz w sprawie przydzielania pomocy finansowej dla krajów i terytoriów zamorskich, do których stosuje się część czwartą Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. U. L 210 z 6.8.2013, s. 1).

- (10) Światowym kontekstem działań jest dążenie do ustanowienia opartego na zasadach i wartościach porządku światowego, w którym multilateralizm stanowi kluczową zasadę, a którego elementem centralnym jest ONZ. Agenda 2030 i porozumienie klimatyczne z Paryża przyjęte w ramach Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu⁽¹⁸⁾ (zwane dalej „porozumieniem paryskim”) oraz plan działania z Addis Abeby przyjęty na trzeciej Międzynarodowej Konferencji w sprawie Finansowania Rozwoju (zwany dalej „planem działania z Addis Abeby”) są odpowiedzią wspólnoty międzynarodowej na globalne wyzwania i tendencje związane ze zrównoważonym rozwojem. Agenda 2030, której centralnym elementem są cele zrównoważonego rozwoju, stanowi ramy dla przemian mających na celu eliminację ubóstwa i osiągnięcie zrównoważonego rozwoju w skali globalnej. Ma ona uniwersalny zasięg i zapewnia kompleksowe wspólne ramy działań mające zastosowanie do Unii, jej państw członkowskich i partnerów. Zapewnia równowagę między gospodarczymi, społecznymi i środowiskowymi aspektami zrównoważonego rozwoju, uznając jednocześnie kluczowe powiązania między jej celami i wartościami docelowymi. Agenda 2030 dąży do tego, by nikt nie został pominięty oraz by w pierwszej kolejności dotrzeć do tych, którzy najbardziej tego potrzebują. Realizacja Agendy 2030 będzie ściśle skoordynowana z innymi odpowiednimi międzynarodowymi zobowiązaniami Unii. W działaniach wspieranych w ramach Instrumentu należy się kierować zasadami i celami określonymi w Agendzie 2030, porozumieniu paryskim i planie działania z Addis Abeby; działania te powinny przyczynić do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju. Szczególną uwagę należy zwrócić na wzajemne powiązania między celami zrównoważonego rozwoju oraz na zintegrowane działania, które mogą przynieść dodatkowe korzyści i w spójny sposób posłużyć osiągnięciu wielorakich celów bez osłabiania innych celów.
- (11) Wdrażanie Instrumentu powinno odbywać się z uwzględnieniem pięciu priorytetów ustanowionych w globalnej strategii na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej (czerwiec 2016 r.) (zwanej dalej „globalną strategią”) zatwierdzonej przez Radę w jej konkluzjach z dnia 17 października 2016 r. oraz stanowiącej wizję Unii i ramy dla zjednoczonego i odpowiedzialnego zaangażowania zewnętrznego na rzecz partnerstw z innymi podmiotami w celu wspierania jej wartości i interesów. Unia powinna wzmacniać zawieranie partnerstw, propagować dialog merytoryczny oraz wspólne reakcje na wyzwania ogólnoświatowe. Działania Unii powinny być ukierunkowane na wspieranie jej podstawowych interesów, zasad i wartości we wszystkich ich aspektach. Czyniąc to, Unia powinna stosować zintegrowane podejście oraz respektować i propagować zasady poszanowania wysokich standardów społecznych, pracowniczych i środowiskowych, w tym w odniesieniu do zmiany klimatu, praworządności i prawa międzynarodowego, łącznie z prawem humanitarnym i międzynarodowym prawem dotyczącym praw człowieka.
- (12) Przy wdrażaniu Instrumentu należy również uwzględniać Europejski konsensus w sprawie rozwoju z dnia 8 czerwca 2017 r. (zwany dalej „konsensusem”), który zapewnia ramy wspólnego podejścia do współpracy na rzecz rozwoju stosowanego przez Unię i jej państwa członkowskie w celu wdrożenia Agendy 2030 i planu działania z Addis Abeby. Eliminacja ubóstwa, zwalczanie dyskryminacji i nierówności, niepomijanie nikogo, ochrona środowiska i walka ze zmianą klimatu oraz wzmacnianie odporności stanowią trzon polityki w dziedzinie współpracy na rzecz rozwoju i powinny leżeć u podstaw wdrażania Instrumentu.
- (13) Instrument powinien uwzględniać odpowiednie dokumenty programowe, wraz z ich przyszłymi zmianami, takie jak: Konwencja ONZ dotycząca statusu uchodźców, Konwencja ONZ w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, Konwencja ONZ o prawach dziecka, program działania Międzynarodowej Konferencji na temat Ludności i Rozwoju, pekińska platforma działania, Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, koncepcja UE dotycząca wsparcia rozbrojenia, demobilizacji i reintegracji, wszechstronne podejście do wprowadzania w życie przez UE rezolucji Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych (zwanej dalej „RB ONZ”) nr 1325 (2000) oraz 1820 (2009) w sprawie kobiet, pokoju i bezpieczeństwa, koncepcja wzmocnienia zdolności UE w zakresie mediacji i dialogu, konkluzje Rady z dnia 20 czerwca 2011 r. w sprawie zapobiegania konfliktom, strategiczne ramy UE dotyczące praw człowieka i demokracji oraz sporządzone na ich podstawie plany działania, konkluzje Rady z dnia 14 listopada 2016 r. w sprawie ogólnounijnych strategicznych ram wsparcia reformy sektora bezpieczeństwa zatwierdzające wspólny Komunikat pt. „Elementy ogólnounijnych strategicznych ram wsparcia reformy sektora bezpieczeństwa”, strategia UE na rzecz zwalczania nielegalnej broni palnej, broni strzeleckiej i lekkiej oraz amunicji do tych rodzajów broni, wytyczne UE w sprawie praw człowieka, inne odpowiednie konwencje ONZ oraz Konwencja bezpieczeństwa jądrowego Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej.
- (14) Instrument powinien zwiększyć spójność i zapewnić skuteczność działań zewnętrznych Unii, a tym samym poprawę realizacji poszczególnych polityk w zakresie działań zewnętrznych.

⁽¹⁸⁾ Dz.U. L 282 z 19.10.2016, s. 4.

- (15) Zgodnie z globalną strategią, konsensusem i ramami z Sendai przyjętymi w dniu 18 marca 2015 r. dotyczącymi ograniczania ryzyka klęsk żywiołowych w latach 2015–2030 należy uznać potrzebę odejścia od reagowania kryzysowego i działań służących powstrzymaniu kryzysów w stronę bardziej strukturalnego, długoterminowego podejścia, które pozwala skuteczniej przeciwdziałać sytuacjom niestabilności, klęskom żywiołowym i katastrofom spowodowanym przez człowieka, a także długotrwałym kryzysom. Należy zwiększyć nacisk na zmniejszenie i ograniczenie ryzyka oraz zapobieganie mu, a także gotowość na wypadek zagrożeń, a w odniesieniu do tych kwestii stosować podejście zbiorowe. Konieczne są też dalsze wysiłki na rzecz wzmocnienia szybkiej reakcji i zapewnienia trwałej poprawy sytuacji. Instrument powinien zatem przyczynić się do wzmocnienia odporności i do połączenia operacji humanitarnych z działaniami na rzecz rozwoju, w szczególności poprzez działania szybkiego reagowania, a także odpowiednie programy geograficzne i tematyczne, przy zapewnieniu poszanowania zasad humanitarnych.
- (16) Zgodnie z międzynarodowymi zobowiązaniami Unii w związku z Partnerstwem z Pusanu w sprawie skutecznej współpracy na rzecz rozwoju, potwierdzonymi na forum wysokiego szczebla w Nairobi w 2016 r. i przywołanymi w konsensusie, Unia powinna stosować – w kontekście oficjalnej pomocy rozwojowej (ODA), jakiej udziela, i w ramach wszystkich rodzajów pomocy – zasady skuteczności pomocy rozwojowej, mianowicie odpowiedzialność krajów rozwijających się za priorytety w dziedzinie rozwoju, skoncentrowanie się na rezultatach, przejrzystość i wzajemną rozliczalność w ramach inkluzywnych partnerstw na rzecz rozwoju, a także zasady dostosowania i harmonizacji. W tym względzie ważne jest, by krajowe strategie rozwoju obejmowały szeroko zakrojone procesy konsultacji, zgodnie z zasadami deklaracji paryskiej w sprawie skuteczności pomocy, w szczególności w przypadkach, gdy strategię te stanowią podstawę programowania.
- (17) Zgodnie z celami zrównoważonego rozwoju Instrument powinien przyczynić się do osiągnięcia zintensyfikowania monitorowania i sprawozdawczości oraz koncentrować się na rezultatach obejmujących eprodukty, wyniki i wpływ w krajach partnerskich korzystających z zewnętrznej pomocy finansowej Unii.
- (18) Komisja powinna zapewnić jasne mechanizmy monitorowania i ewaluacji w celu zapewnienia faktycznej rozliczalności i przejrzystości przy wykonywaniu budżetu Unii, a także skutecznej oceny postępów w realizacji celów Instrumentu. Jeżeli jest to możliwe i stosowne, rezultaty działań zewnętrznych Unii należy monitorować i dokonywać ich ewaluacji na podstawie uprzednio zdefiniowanych, przejrzystych, właściwych dla danego kraju i mierzalnych wskaźników, dostosowanych do specyfiki i celów Instrumentu i najlepiej w oparciu o ramy dotyczące rezultatów stosowane w kraju partnerskim.
- (19) Komisja powinna regularnie monitorować działania finansowane w ramach Instrumentu i dokonywać przeglądu postępów w osiąganiu oczekiwanych rezultatów, obejmujących produkty i wyniki. W miarę możliwości należy wykorzystywać istniejące ramy rezultatów. Wskaźniki stosowane do pomiaru postępów powinny być zgodne z celami zrównoważonego rozwoju, jasne i odpowiednie; powinny też wykorzystywać solidne metodologie. Dane wykorzystywane na potrzeby wskaźników powinny być łatwo dostępne i dobrej jakości. Wartości wskaźników na dzień 1 stycznia 2021 r. powinny być wykorzystywane jako podstawa oceny stopnia, w jakim cele Instrumentu zostały osiągnięte; będą one wykorzystywane w sprawozdaniach rocznych oraz w ewaluacji śródkresowej i końcowej Instrumentu. Komisja powinna również w odpowiedni sposób wykorzystywać niezależne ewaluacje zewnętrzne. W tym względzie Komisja powinna w stosownych przypadkach zapewnić odpowiednie zaangażowanie Parlamentu Europejskiego i Rady, a także innych zainteresowanych podmiotów, w tym organizacji społeczeństwa obywatelskiego.
- (20) Komisja powinna przysyłać swoje sprawozdania oceniające Parlamentowi Europejskiemu, Radzie i państwom członkowskim. Ewaluacje mogą być przedmiotem dyskusji na wniosek państw członkowskich zgodnie z niniejszym rozporządzeniem.
- (21) Instrument powinien przyczynić się do wspólnego celu Unii, jakim jest zapewnienie 0,7 % dochodu narodowego brutto (DNB) jako ODA w ramach czasowych Agendy 2030, poprzez wspieranie realistycznych i sprawdzalnych działań służących wypełnieniu tego zobowiązania; postępy w tym zakresie powinny w dalszym ciągu być objęte monitorowaniem i stosownymi sprawozdaniami. W tym względzie co najmniej 93 % puli środków finansowych utworzonej w ramach Instrumentu powinno być przeznaczonych na działania opracowane w taki sposób, aby spełniały kryteria ODA ustanowione przez Komitet Pomocy Rozwojowej Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD).
- (22) W celu zapewnienia, aby zasoby były kierowane tam, gdzie są najbardziej potrzebne, w szczególności do krajów najsłabiej rozwiniętych oraz krajów znajdujących się w sytuacjach niestabilności i konfliktu, niniejsze rozporządzenie powinno przyczynić się do realizacji wspólnego celu Unii, jakim jest osiągnięcie poziomu przekazywania krajom najsłabiej rozwiniętym ODA w wysokości między 0,15 a 0,20 % DNB Unii w krótkim okresie i przekazywanie 0,20 % DNB jako ODA w ramach czasowych Agendy 2030, poprzez wspieranie realistycznych i sprawdzalnych działań służących wypełnieniu tego zobowiązania; postępy w tym zakresie powinny w dalszym ciągu być objęte monitorowaniem i stosownymi sprawozdaniami. Jak uzgodniono w konsensusie, oczekuje się, że w ramach działań realizowanych w ramach Instrumentu co najmniej 20 % ODA finansowanej w ramach Instrumentu zostanie przeznaczonych na włączenie społeczne i rozwój społeczny, w tym na podstawowe usługi społeczne, takie jak usługi dotyczące zdrowia, edukacji, żywienia, wody, usługi sanitarne i higieniczne, oraz na ochronę socjalną, zwłaszcza w odniesieniu do osób najbardziej marginalizowanych.

- (23) Instrument powinien wspierać dzieci i młodzież, ponieważ są one inicjatorami zmian i wnoszą wkład w realizację Agendy 2030; należy przy tym zwrócić szczególną uwagę na ich potrzeby i wzmocnienie ich pozycji.
- (24) Instrument powinien uwzględniać potrzebę koncentracji na strategicznych priorytetach, zarówno pod względem geograficznym: państwa objęte polityką sąsiedztwa i państwa Afryki, a także państwa w sytuacji niestabilności i będące w potrzebie, jak i pod względem tematycznym: bezpieczeństwo, migracja, zmiana klimatu i środowisko oraz prawa człowieka i demokracja.
- (25) Instrument powinien przyczynić się do zapewnienia odporności państwa i społeczeństwa w dziedzinie globalnego zdrowia publicznego poprzez wyeliminowanie zagrożeń związanych z globalnym zdrowiem publicznym, wzmocnienie systemów opieki zdrowotnej, zapewnienie powszechnej opieki zdrowotnej, zapobieganie chorobom zakaźnym i ich zwalczanie oraz pomoc w zapewnieniu powszechnego dostępu do leków i szczepionek po przystępnych cenach.
- (26) Ze względu na szczególnie priorytet, jaki Unia nadaje państwom objętym polityką sąsiedztwa i Afryce Subsaharyjskiej, pułe środków finansowych przewidziane na programy geograficzne w tych regionach powinny zostać jedynie zwiększone.
- (27) Instrument powinien wspierać wdrażanie europejskiej polityki sąsiedztwa, poddanej przeglądowi w 2015 r. i zatwierdzonej przez Radę w jej konkluzjach z dnia 14 grudnia 2015 r., przy utrzymaniu właściwej równowagi geograficznej, oraz wdrażanie ram współpracy regionalnej, takiej jak współpraca transgraniczna, transnarodowa i morską, a także zewnętrznych aspektów odpowiednich strategii i polityk makroregionalnych oraz strategii i polityk na rzecz basenu morskiego we wschodnim i południowym sąsiedztwie, w tym w ramach wymiaru północnego i współpracy w regionie Morza Czarnego, jak również zintegrowanej polityki Unii wobec Arktyki. Inicjatywy te zapewniają uzupełniające ramy polityki ukierunkowanej na zacieśnienie stosunków z krajami partnerskimi oraz pomiędzy tymi krajami, w oparciu o zasady wzajemnej rozliczalności, współodpowiedzialności i poczucia obowiązku.
- (28) Europejska polityka sąsiedztwa ma na celu pogłębienie demokracji, promowanie praw człowieka i umacnianie rządów prawa, zapewnienie stabilizacji w państwach sąsiedzkich oraz wzmocnienie ich odporności, w szczególności w drodze wspierania reform politycznych, gospodarczych i społecznych, jako główny priorytet Unii. Aby osiągnąć ten cel, europejska polityka sąsiedztwa, poddana przeglądowi w 2015 r., skupia się na następujących obszarach priorytetowych: dobre rządy, demokracja, praworządność i prawa człowieka, ze szczególnym uwzględnieniem dalszej współpracy ze społeczeństwem obywatelskim; rozwój społeczno-gospodarczy, w tym zwalczanie bezrobocia młodzieży, a także edukacja i zrównoważenie środowiskowe oraz lepsza konektywność; bezpieczeństwo; oraz migracja i mobilność, w tym zwalczanie pierwotnych przyczyn migracji nieuregulowanej i przymusowych wysiedleń. Charakterystycznymi cechami europejskiej polityki sąsiedztwa są zróżnicowanie i większa współwłasność, między innymi poprzez wdrożenie podejścia opartego na zachętach, które odpowiada na wyniki w kluczowych obszarach, przy zapewnieniu uznania różnych poziomów zaangażowania oraz z uwzględnieniem interesów każdego państwa w kontekście charakteru i ukierunkowania jego partnerstwa z Unią. Instrument powinien wspierać wdrażanie układów o stowarzyszeniu, umów o partnerstwie i współpracy, wspólnie uzgodnionych programów stowarzyszeniowych i priorytetów partnerstwa, oraz innych istotnych – istniejących i przyszłych – dokumentów wspólnie uzgodnionych z krajami z obszaru objętego polityką sąsiedztwa. Należy zwiększyć widoczność pomocy Unii na obszarze objętym polityką sąsiedztwa.
- (29) Instrument powinien wspierać wdrożenie Umowy o partnerstwie między członkami grupy państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku z jednej strony a Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi z drugiej strony⁽¹⁹⁾ (zwanej dalej „umową o partnerstwie AKP-UE”), która została podpisana w Kotonu 23 czerwca 2000 r. i weszła w życie w dniu 1 kwietnia 2003 r., wraz z późniejszymi umowami z państwami Afryki, Karaibów i Pacyfiku (AKP) oraz umożliwić Unii i jej partnerom z AKP rozwijanie dalszych silnych sojuszy w zakresie najważniejszych globalnych wyzwań. W szczególności Instrument powinien wspierać dalszą ugruntowaną współpracę między Unią a Unią Afrykańską zgodnie ze wspólną strategią Afryka-UE i opierać się na umowie o partnerstwie AKP-UE, w tym z zastosowaniem podejścia kontynentalnego wobec Afryki oraz wzajemnie korzystnego partnerstwa równych sobie stron między Unią a Afryką.

⁽¹⁹⁾ Dz. U. L 317 z 15.12.2000, s. 3. Umowa o partnerstwie AKP-UE została zmieniona umową podpisaną w Luksemburgu w dniu 25 czerwca 2005 r. (Dz. U. L 209 r. z 11.8.2005, s. 27) oraz umową podpisaną w Wagadugu w dniu 22 czerwca 2010 r. (Dz. U. L 287 z 4.11.2010, s. 3).

- (30) Unia powinna też dążyć do dalszego rozwijania stosunków i budowania partnerstw z państwami trzecimi w Azji oraz Amerykach. Programy geograficzne powinny wspierać region Pacyfiku i Karaibów w ramach indykatywnej kwoty wynoszącej, odpowiednio, co najmniej 500 000 000 EUR i co najmniej 800 000 000 EUR.
- (31) Instrument powinien również wносить wkład w handlowe aspekty stosunków zewnętrznych Unii, takie jak należyta staranność w ramach łańcuchów dostaw w celu zapewnienia spójności i wzajemnego wsparcia między polityką handlową Unii a celami i działaniami w zakresie rozwoju.
- (32) Unia powinna dążyć do jak najskuteczniejszego wykorzystania dostępnych zasobów w celu optymalizacji wpływu prowadzonych przez nią działań zewnętrznych. Cel ten należy osiągnąć za sprawą spójności, zgodności i komplementarności unijnych instrumentów finansowania zewnętrznego, w szczególności Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej ustanowionego rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającym Instrument Pomocy Przedakcesyjnej (IPA III) (zwanym dalej „rozporządzeniem IPA III”), Instrumentu Pomocy Humanitarnej ustanowionego rozporządzeniem Rady (WE) nr 1257/96⁽²⁰⁾, stowarzyszenia krajów i terytoriów zamorskich z Unią Europejską ustanowionego decyzją w sprawie stowarzyszenia krajów i terytoriów zamorskich z Unią Europejską, w tym stosunków między Unią Europejską, z jednej strony, a Grenlandią i Królestwem Danii, z drugiej strony (zwaną dalej „decyzją w sprawie stowarzyszenia zamorskiego, z uwzględnieniem Grenlandii”), Europejskiego Instrumentu Współpracy Międzynarodowej w dziedzinie Bezpieczeństwa Jądrowego ustanowionego rozporządzeniem Rady (Euratom) 2021/948⁽²¹⁾, wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, w tym, w stosownych przypadkach, wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony, oraz Europejskiego Instrumentu na rzecz Pokoju ustanowionego decyzją Rady (WPZiB) 2021/509⁽²²⁾, który jest finansowany poza budżetem Unii, a także tworzenia synergii z innymi politykami i programami unijnymi.

W stosownych przypadkach obejmuje to spójność i komplementarność z pomocą makrofinansową. Aby zmaksymalizować wpływ połączonych interwencji na osiągnięcie wspólnego celu, Instrument powinien pozwolić na łączenie puli środków finansowych z innymi programami unijnymi, o ile wkłady te nie pokrywają tych samych kosztów.

- (33) W związku z sukcesem programu Erasmus+ Instrument powinien umożliwić Unii dalsze wzmocnienie zewnętrznego wymiaru tego programu. Indykatywna kwota w wysokości 1 800 000 000 EUR z programów geograficznych w ramach Instrumentu powinna być wykorzystywana do finansowania działań związanych z międzynarodowym wymiarem programu Erasmus+, wdrażanych zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/817⁽²³⁾ i z dokumentem programowym przyjętym w ramach Instrumentu. Programowanie w ramach Instrumentu powinno doprowadzić do pełnego wykorzystania potencjału programu Erasmus+.
- (34) Unijne środki finansowe w ramach Instrumentu powinny być wykorzystywane do finansowania działań związanych z międzynarodowym wymiarem programu Kreatywna Europa ustanowionego rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/818⁽²⁴⁾, tak by przyczynić się do wspaniałości międzynarodowych stosunków kulturalnych oraz dostrzec rolę kultury w propagowaniu europejskich wartości.
- (35) W przypadku działań finansowanych w ramach Instrumentu głównym podejściem powinno być stosowanie programów geograficznych, tak aby zmaksymalizować wpływ pomocy unijnej i przybliżyć krajom partnerskim i ich mieszkańcom działania Unii. To ogólne podejście powinno zostać uzupełnione, w stosownych przypadkach, o programy tematyczne i działania szybkiego reagowania przy jednoczesnym zapewnieniu spójności i zgodności wszystkich programów i działań.

⁽²⁰⁾ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1257/96 z dnia 20 czerwca 1996 r. dotyczące pomocy humanitarnej (Dz.U. L 163 z 2.7.1996, s. 1).

⁽²¹⁾ Rozporządzenie Rady (Euratom) 2021/948 z dnia 27 maja 2021 r. w sprawie ustanowienia, na podstawie Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej, Europejskiego Instrumentu Współpracy Międzynarodowej w dziedzinie Bezpieczeństwa Jądrowego uzupełniającego Instrument Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej – Globalny Wymiar Europy oraz uchylenia rozporządzenia (Euratom) nr 237/2014 (zob. s. 79 niniejszego Dziennika Urzędowego).

⁽²²⁾ Decyzja Rady (WPZiB) 2021/509 z dnia 22 marca 2021 r. w sprawie ustanowienia Europejskiego Instrumentu na rzecz Pokoju oraz uchylenia decyzji (WPZiB) 2015/528 (Dz.U. L 102 z 24.3.2021, s. 14).

⁽²³⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/817 z dnia 20 maja 2021 r. ustanawiające „Erasmus+”: unijny program na rzecz kształcenia i szkolenia, młodzieży i sportu oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1288/2013 (Dz.U. L 189 z 28.5.2021, s. 1).

⁽²⁴⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/818 z dnia 20 maja 2021 r. ustanawiające program Kreatywna Europa (2021–2027) i uchylające rozporządzenie (UE) nr 1295/2013 (Dz.U. L 189 z 28.5.2021, s. 34).

- (36) Władze lokalne obejmują organy wielu różnych niższych szczebli i działów władz państwowych, w tym gmin, wspólnot, okręgów, hrabstw, prowincji, regionów i ich stowarzyszenia. Zgodnie z konsensusem Unia powinna wspierać ściśle konsultacje z władzami lokalnymi i ich włączenie w prace, a także udział tych władz w działaniach przyczyniających się do zrównoważonego rozwoju i realizacji jego celów na poziomie lokalnym, w szczególności w zakresie demokracji, praworządności, praw człowieka i podstawowych wolności oraz sprawiedliwości społecznej, jak również jako podmiotów świadczących podstawowe usługi społeczne. Unia powinna dostrzec liczne funkcje pełnione przez władze lokalne jako promotorów terytorialnego podejścia do rozwoju lokalnego, uwzględniającego procesy decentralizacji, uczestnictwo i rozliczalność. Unia powinna dalej zwiększać swoje wsparcie na rzecz budowania zdolności władz lokalnych, aby wzmocnić ich rolę w procesie zrównoważonego rozwoju i kontynuować dialog polityczny, społeczny i gospodarczy, a także wspierać współpracę zdecentralizowaną. Wsparcie dla władz lokalnych w ramach programów geograficznych powinno indykatywnie wynosić co najmniej 500 000 000 EUR.
- (37) Polityki Unii i państw członkowskich w dziedzinie współpracy na rzecz rozwoju powinny się wzajemnie uzupełniać i wzmacniać. Unia i jej państwa członkowskie powinny być zjednoczone w swojej różnorodności, powinny też lepiej współpracować ze sobą, korzystając z rozmaitych doświadczeń i podejść oraz pamiętając o przewagach komparatywnych, którymi dysponują wobec innych. W związku z tym Unia powinna wspierać inkluzywność i współpracę z państwami członkowskimi, dążąc do maksymalizacji wartości dodanej i uwzględniając doświadczenia i zdolności, a tym samym wzmacniając wzajemne interesy, wartości i wspólne cele. W związku z tym Unia i jej państwa członkowskie powinny również dążyć do propagowania wzajemnej wymiany najlepszych praktyk, dzielenia się wiedzą oraz budowania zdolności. W przypadku form finansowania unijnego, w których uczestniczą administracje publiczne państw członkowskich, takich jak partnerstwa, należy omówić z państwami członkowskimi uproszczone przepisy wykonawcze i umowne oraz stosować je zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2018/1046 ⁽²⁵⁾ (zwanym dalej „rozporządzeniem finansowym”).
- (38) Zgodnie z konsensusem Unia i jej państwa członkowskie powinny zintensyfikować wspólne programowanie, aby zwiększyć swoje wspólne oddziaływanie przez łączenie zasobów i zdolności. Wspólne programowanie powinno być propagowane i wzmacniane, a jednocześnie powinno zachować dobrowolny, elastyczny i inkluzywny charakter; powinno też być dostosowane do sytuacji danego kraju i powinno umożliwiać zastąpienie dokumentów programowych Unii i państw członkowskich dokumentami dotyczącymi wspólnego programowania Unii. Wspólne programowanie powinno opierać się na zaangażowaniu, odpowiedzialności i samoodpowiedzialności krajów partnerskich. Unia i jej państwa członkowskie powinny dążyć do wspierania krajów partnerskich przez wspólne wdrażanie działań, stosownie do przypadku. Wspólne wdrażanie działań powinno mieć charakter inkluzywny i być otwarte dla wszystkich partnerów Unii, którzy dzielą wspólną wizję i mogą przyczynić się do jej opracowania, w tym dla agencji państw członkowskich i instytucji finansowych ds. rozwoju działających w państwach członkowskich, władz lokalnych, sektora prywatnego, społeczeństwa obywatelskiego i środowiska akademickiego.
- (39) Kryteria ustalania potrzeb partnerów wykorzystywane w ramach podejścia do programowania powinny być zgodne z zasadami przejrzystości ustanowionymi w niniejszym rozporządzeniu.
- (40) Z uwagi na to, że poszanowanie demokracji, praw człowieka i praworządności ma zasadnicze znaczenie dla należytego zarządzania finansami i skutecznego unijnego finansowania, zgodnie z rozporządzeniem finansowym, pomoc mogłaby zostać zawieszona w razie pogorszenia się sytuacji w zakresie demokracji, praw człowieka lub praworządności w państwach trzecich.
- (41) Unia zobowiązała się ułatwiać realizację celów współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa jądrowego określonych w rozporządzeniu (Euratom) 2021/948. W związku z tym wyniki krajów partnerskich dotyczące wypełnienia obowiązków i zobowiązań dotyczących bezpieczeństwa jądrowego, powinny być uwzględniane i omawiane w ramach regularnego dialogu politycznego z tymi krajami. W przypadku gdy kraj partnerski uporczywie nie przestrzega podstawowych norm bezpieczeństwa jądrowego i postanowień odpowiednich konwencji międzynarodowych, Unia powinna podjąć odpowiednie kroki.

⁽²⁵⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2018/1046 z dnia 18 lipca 2018 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii, zmieniające rozporządzenia (UE) nr 1296/2013, (UE) nr 1301/2013, (UE) nr 1303/2013, (UE) nr 1304/2013, (UE) nr 1309/2013, (UE) nr 1316/2013, (UE) nr 223/2014 i (UE) nr 283/2014 oraz decyzję nr 541/2014/UE, a także uchylające rozporządzenie (UE, Euratom) nr 966/2012 (Dz.U. L 193 z 30.7.2018, s. 1).

- (42) W ramach Instrumentu Unia powinna zajmować się kwestiami praw człowieka i demokracji na wszystkich poziomach. Podczas gdy cele z zakresu demokracji i praw człowieka, w tym równouprawnienie płci i wzmocnienie pozycji kobiet, powinny być odzwierciedlone i włączone w główny nurt w całym procesie wdrażania Instrumentu, pomoc Unii w ramach programu tematycznego na rzecz praw człowieka i demokracji oraz programu tematycznego na rzecz organizacji społeczeństwa obywatelskiego – ze względu na swój globalny charakter i niezależność działania od zgody rządów i organów publicznych odnośnych państw trzecich – powinna odgrywać szczególną uzupełniającą i dodatkową rolę. Rola ta powinna umożliwić współpracę i partnerstwo ze społeczeństwem obywatelskim, zwłaszcza w odniesieniu do newralgicznych kwestii związanych z prawami człowieka i demokracją. Zachowując elastyczność, Unia powinna zwracać szczególną uwagę na państwa i nagłe sytuacje, w których prawa człowieka i podstawowe wolności są najbardziej zagrożone i w których brak poszanowania tych praw i wolności jest szczególnie wyraźny i systematyczny.
- (43) Unijne misje obserwacji wyborów powinny przyczynić się do zwiększenia przejrzystości i wiarygodności procesów wyborczych oraz zapewniać przemyślaną ocenę procesów wyborczych, a także zalecenia dotyczące dalszego usprawnienia tych procesów, w kontekście współpracy Unii i jej dialogu politycznego z krajami partnerskimi. Indykatory kwotę nieprzekraczającą 25 % zasobów pierwotnie przydzielonych na program tematyczny na rzecz praw człowieka i demokracji należy przeznaczyć na finansowanie unijnych misji obserwacji wyborów.
- (44) Wdrażając Instrument, należy kierować się zasadami równouprawnienia płci, wzmocnienia pozycji kobiet i dzieci oraz zapobiegania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej i zwalczania tej przemocy, a także dążyć do zapewnienia ochrony i promowania praw kobiet zgodnie z unijnymi planami działania w sprawie równości płci i stosownymi konkluzjami Rady i konwencjami międzynarodowymi, w tym konkluzjami Rady w sprawie kobiet, pokoju i bezpieczeństwa z dnia 10 grudnia 2018 r. Wzmocnienie równouprawnienia płci i pozycji kobiet w ramach działań zewnętrznych Unii oraz zwiększenie wysiłków na rzecz osiągnięcia minimalnych standardów wskazanych w unijnych planach działania w sprawie równości płci powinno doprowadzić do przyjęcia uwzględniającego płęć, transformacyjnego podejścia we wszystkich działaniach zewnętrznych Unii i w całej jej współpracy międzynarodowej. Co najmniej 85 % nowych działań realizowanych w ramach Instrumentu powinno stawiać równouprawnienie płci za jeden z głównych lub istotnych celów, zgodnie z definicją wskaźnika polityki równości płci Komitetu Pomocy Rozwojowej OECD. Dla co najmniej 5 % tych działań równouprawnienie płci i wzmocnienie pozycji kobiet i dzieci powinno być jednym z głównych celów.
- (45) Instrument uwzględnia, że wzrost liczby ludności i zmiany demograficzne mogą mieć istotny wpływ na korzyści wynikające z rozwoju i postęp gospodarczy. W celu zapewnienia, by obecne i przyszłe pokolenia mogły w zrównoważony sposób w pełni wykorzystywać swoje możliwości, Instrument powinien wspierać podejmowane przez partnerów wysiłki na rzecz zintegrowanego podejścia, które minimalizuje wyzwania związane ze wzrostem liczby ludności i umożliwia maksymalne wykorzystanie dywidendy demograficznej, przy jednoczesnym poszanowaniu prawa poszczególnych krajów do decydowania o swojej polityce demograficznej, a także z zapewnieniem poszanowania, ochrony i realizowania praw człowieka oraz równouprawnienia płci.
- (46) Organizacje społeczeństwa obywatelskiego obejmują szeroką gamę podmiotów pełniących wielorakie funkcje i posiadających różne uprawnienia, w tym wszystkie struktury niepaństwowe, non-profit, niezależne i nastawione pokojowo, dzięki którym ludzie łączą się w dążeniu do wspólnych celów i ideałów, czy to politycznych, kulturowych, religijnych, środowiskowych, społecznych, czy ekonomicznych. Obejmują one organizacje miejskie i wiejskie, formalne i nieformalne, działające na poziomach lokalnym, krajowym, regionalnym i międzynarodowym. Unia wysoko ceni różnorodność i szczególnie charakter organizacji społeczeństwa obywatelskiego i współpracuje z takimi organizacjami, które działają w sposób rozliczalny i przejrzysty i które, tak jak Unia, angażują się w działania na rzecz zrównoważonego rozwoju i podstawowych wartości: pokoju, wolności, równych praw i godności ludzkiej.

Instrument powinien zapewniać unijne wsparcie dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego w celu propagowania wartości, interesów i celów Unii. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego powinny być należycie konsultowane i mieć w odpowiednim czasie dostęp do stosownych informacji, tak by mogły być odpowiednio zaangażowane w procesy opracowywania, wdrażania i związanego z tym monitorowania programów i odgrywać w tych procesach istotną rolę. W ramach Instrumentu należy wspierać rolę organizacji działających na rzecz demokracji, wolnych wyborów, społeczeństwa obywatelskiego, praw człowieka i praworządności na świecie, takich jak Europejski Fundusz na rzecz Demokracji, a także obywatelskich organizacji monitorowania wyborów oraz ich europejskich i innych regionalnych i globalnych platform.

- (47) Instrument powinien wspierać udział organizacji społeczeństwa obywatelskiego w działaniach na rzecz zrównoważonego rozwoju i realizacji oświatowych celów zrównoważonego rozwoju między innymi w obszarze demokracji, praworządności, praw człowieka i podstawowych wolności, sprawiedliwości społecznej i podstawowych usług społecznych.
- (48) Niniejsze rozporządzenie określa pulę środków finansowych na niniejszy Instrument, która podczas corocznej procedury budżetowej ma stanowić dla Parlamentu Europejskiego i Rady główną kwotę odniesienia w rozumieniu pkt 18 Porozumienia międzyinstytucjonalnego z dnia 16 grudnia 2020 r. pomiędzy Parlamentem Europejskim, Radą Unii Europejskiej i Komisją Europejską w sprawie dyscypliny budżetowej, współpracy w kwestiach budżetowych i należytego zarządzania finansami oraz w sprawie nowych zasobów własnych, w tym również harmonogramu wprowadzania nowych zasobów własnych ⁽²⁶⁾.
- (49) Mając na uwadze, jak ważne jest przeciwdziałanie zmianie klimatu zgodnie z zobowiązaniami Unii na rzecz realizacji porozumienia paryskiego i celów zrównoważonego rozwoju ONZ, Instrument powinien przyczynić się do uwzględnienia działań w dziedzinie klimatu w politykach Unii i do osiągnięcia celu ogólnego, w ramach którego udział wydatków na realizację celów klimatycznych w budżecie Unii ma sięgnąć 30 %. W odniesieniu do działań realizowanych w ramach Instrumentu oczekuje się, że 30 % całkowitej puli środków finansowych przewidzianej w tym rozporządzeniu będzie przyczyniać się do realizacji celów klimatycznych. Podczas wdrażania Instrumentu zostaną określone właściwe działania, a całkowity wkład z Instrumentu powinien być przedmiotem odpowiednich procesów monitorowania, ewaluacji i przeglądu. Mając na celu przyczynienie się do powstrzymania spadku różnorodności biologicznej i odwrócenia tej tendencji, Instrument powinien przyczynić się do osiągnięcia celu zakładającego przeznaczenie 7,5 % rocznych wydatków na podstawie wieloletnich ram finansowych na cele dotyczące różnorodności biologicznej w 2024 r. oraz 10 % rocznych wydatków na podstawie tych ram na cele dotyczące różnorodności biologicznej w latach 2026 i 2027, przy uwzględnieniu istnienia nakładających się na siebie aspektów celów w zakresie klimatu i różnorodności biologicznej. Działania Unii w tym obszarze powinny sprzyjać przestrzeganiu postanowień porozumienia paryskiego i konwencji ONZ w sprawie różnorodności biologicznej, ramowej konwencji ONZ w sprawie zmian klimatu i konwencji ONZ w sprawie zwalczania pustynnienia, oraz nie powinny przyczyniać się do degradacji środowiska ani szkodzić środowisku lub klimatowi. W szczególności środki finansowe przydzielone w kontekście Instrumentu powinny być spójne z długoterminowym celem polegającym na utrzymaniu wzrostu średniej temperatury na świecie znacznie poniżej 2° C powyżej poziomów sprzed epoki przemysłowej i na dążeniu do ograniczenia wzrostu temperatury do 1,5° C powyżej poziomów sprzed epoki przemysłowej. Powinny też być spójne z celem dotyczącym zwiększenia zdolności do przystosowywania się do negatywnych skutków zmiany klimatu i podnoszenia odporności na zmianę klimatu. Szczególną uwagę należy zwrócić na działania, które przynoszą dodatkowe korzyści i służą osiągnięciu wielorakich celów, w tym w odniesieniu do klimatu, różnorodności biologicznej i środowiska.
- (50) Unia powinna wspierać konstruktywne zaangażowanie na rzecz mobilności i wszystkich aspektów migracji z myślą o zapewnieniu, by migracja przebiegała w sposób bezpieczny i dobrze uregulowany. Konieczne jest dalsze pogłębienie współpracy z krajami partnerskimi w zakresie migracji, z poszanowaniem kompetencji państw członkowskich, po to, by czerpać korzyści z uporządkowanej, bezpiecznej, legalnej i odpowiedzialnej migracji oraz skutecznie rozwiązać problem migracji nieuregulowanej i przymusowych wysiedleń. Taka współpraca powinna przyczynić się do zapewnienia dostępu do ochrony międzynarodowej, wyeliminowania pierwotnych przyczyn migracji nieuregulowanej i przymusowych wysiedleń, poprawy zarządzania granicami oraz do prowadzenia działań służących zapobieganiu migracji nieuregulowanej i przymusowym wysiedleniom, do walki z handlem ludźmi i przemytem migrantów, a także do zapewnienia warunków umożliwiających godne i trwałe powroty, a w stosownych przypadkach, readmisję i reintegrację, w oparciu o wzajemną rozliczalność i pełne przestrzeganie zobowiązań w dziedzinie pomocy humanitarnej i praw człowieka wynikających z prawa międzynarodowego i unijnego, oraz poprzez współpracę z diasporami i wspieranie legalnych dróg migracji. Dlatego integralnym elementem Instrumentu powinna być skuteczna współpraca między państwami trzecimi a Unią w tym obszarze. W celu zapewnienia, aby zewnętrzna pomoc Unii wspierała kraje partnerskie w skuteczniejszym zarządzaniu migracją z myślą o zrównoważonym rozwoju, ważna jest wzmocniona spójność pomiędzy polityką migracyjną a polityką współpracy na rzecz rozwoju i innymi politykami zewnętrznymi. Instrument powinien przyczynić się do przyjęcia skoordynowanego, całościowego i usystematyzowanego podejścia do migracji, dzięki maksymalizacji synergii i stosowaniu niezbędnych środków nacisku.
- (51) Instrument powinien umożliwić Unii, by we współpracy z państwami członkowskimi w sposób kompleksowy reagowała na wyzwania, potrzeby i możliwości związane z migracją i przymusowymi wysiedleniami, w sposób spójny i komplementarny z polityką migracyjną. W tym celu i niezależnie od nieprzewidzianych okoliczności, w ramach celów Instrumentu indykatywnie 10 % puli środków finansowych przeznaczonych na Instrument należy przeznaczyć w szczególności na działania służące wsparciu zarządzania migracją i przymusowymi wysiedleniami. Co więcej, cel ten powinien też obejmować działania służące wyeliminowaniu pierwotnych przyczyn migracji nieuregulowanej i przymusowych wysiedleń, gdy działania te są ukierunkowane bezpośrednio na konkretne wyzwania związane z migracją i przymusowymi wysiedleniami. Działania związane z migracją realizowane w ramach Instru-

⁽²⁶⁾ Dz.U. L 433 I z 22.12.2020, s. 28.

mentu poprzez, stosownie do potrzeb, programy geograficzne i tematyczne oraz działania szybkiego reagowania powinny wykorzystywać doświadczenia zdobyte podczas wdrażania Europejskiego programu w zakresie migracji i wieloletnich ram finansowych na lata 2014–2020, by tworzyć kompleksowe partnerstwa. Unijne wsparcie powinno uwzględniać korzyści dla rozwoju płynące z migracji uregulowanej. Działania związane z migracją realizowane w ramach Instrumentu powinny przyczyniać się do skutecznego wdrożenia porozumień i dialogów UE z państwami trzecimi dotyczących migracji poprzez zachęcanie do współpracy opartej na elastycznym podejściu zachęcającym i wspieranej przez mechanizm koordynacyjny przewidziany w ramach Instrumentu. Mechanizm koordynacyjny powinien umożliwiać podejmowanie bieżących i nowych wyzwań związanych z migracją poprzez wykorzystanie wszelkich stosownych komponentów w ramach Instrumentu, dzięki elastycznemu finansowaniu, z poszanowaniem przewidzianych w nim pul środków finansowych i przy zapewnieniu ich elastycznego wdrażania. Działania te powinny być realizowane z pełnym poszanowaniem prawa międzynarodowego, w tym międzynarodowych praw człowieka i prawa uchodźczego, oraz kompetencji Unii i kompetencji krajowych. Komisja powinna opracować i stosować solidny i przejrzysty system monitorowania służący określeniu wielkości takich wydatków i składaniu stosownych sprawozdań.

- (52) Rozwiązania cyfrowe oraz technologie informacyjno-komunikacyjne powinny być uznawane w ramach Instrumentu za potężne czynniki umożliwiające zrównoważony rozwój i wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu; powinien on także pomagać dalej propagować cyfryzację.
- (53) Działania przyjęte w ramach Instrumentu w związku ze zwalczaniem terroryzmu i przestępczości zorganizowanej, z cyberbezpieczeństwem i walką z cyberprzestępczością, a także w związku z budowaniem zdolności podmiotów wojskowych w celu wsparcia rozwoju i bezpieczeństwa służącego rozwojowi powinny mieć na celu generowanie bezpośrednich korzyści dla bezpieczeństwa ludności, zawierać odpowiednie dobre praktyki w celu zapewnienia zrównoważoności i rozliczalności w średnim i długim okresie, w tym skutecznego nadzoru demokratycznego; powinny też propagować praworządność, przejrzystość i ustalone zasady prawa międzynarodowego.
- (54) Agenda 2030 podkreśla znaczenie propagowania pokojowych i inkluzywnych społeczeństw zarówno w ramach realizacji celu zrównoważonego rozwoju nr 16, jak i dla osiągnięcia innych wyników polityki rozwojowej. Wspomniany cel zrównoważonego rozwoju zawiera konkretny postulat „wzmocnienia stosownych instytucji krajowych, w tym poprzez współpracę międzynarodową, oraz budowania zdolności na wszystkich szczeblach, zwłaszcza w krajach rozwijających się, w celu zapobiegania przemocy oraz zwalczania terroryzmu i przestępczości”.
- (55) W komunikacie z posiedzenia wysokiego szczebla z dnia 19 lutego 2016 r. Komitet Pomocy Rozwojowej OECD zaktualizował wytyczne sprawozdawcze z zakresu ODA w dziedzinie pokoju i bezpieczeństwa. Finansowanie działań realizowanych w ramach Instrumentu stanowi ODA, jeżeli spełnia kryteria określone we wspomnianych wytycznych sprawozdawczych lub innych późniejszych wytycznych sprawozdawczych, które Komitet Pomocy Rozwojowej będzie w stanie uzgodnić.
- (56) Działania w celu budowania zdolności na rzecz rozwoju i bezpieczeństwa służącego rozwojowi należy podejmować tylko w wyjątkowych przypadkach, gdy celów Instrumentu nie można osiągnąć za pośrednictwem podmiotów nie-wojskowych.
- (57) Instrument powinien wykorzystywać zdobyte doświadczenia i wnioski związane z działaniami dotyczącymi budowania zdolności na rzecz rozwoju i bezpieczeństwa służącego rozwojowi, w szczególności ze stosownymi konsultacjami i ewaluacjami przeprowadzanymi w ramach rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/2306 ⁽²⁷⁾. W tym kontekście Komisja powinna również uwzględnić, w stosownych przypadkach, wspólne ewaluacje z państwami członkowskimi.
- (58) Unia powinna też propagować podejście zapewniające uwrażliwienie na konflikty i uwzględniające aspekt płci we wszystkich działaniach i programach przewidzianych w ramach Instrumentu.
- (59) Do niniejszego rozporządzenia stosuje się horyzontalne przepisy finansowe przyjęte przez Parlament Europejski i Radę na podstawie art. 322 TFUE. Zasady te zostały ustanowione w rozporządzeniu finansowym i określają w szczególności procedurę uchwalania i wykonywania budżetu w drodze dotacji, nagród, zarządzania pośredniego, instrumentów finansowych, gwarancji budżetowych, pomocy finansowej i zwrotu kosztów ekspertom zewnętrznym oraz przewidują kontrolę odpowiedzialności podmiotów upoważnionych do działań finansowych. Zasady przyjęte na podstawie art. 322 TFUE obejmują także ogólny system warunkowości służący ochronie budżetu Unii.

⁽²⁷⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/2306 z dnia 12 grudnia 2017 r. zmieniające rozporządzenie (UE) nr 230/2014 ustanawiające Instrument na rzecz przyczyniania się do Stabilności i Pokoju (Dz.U. L 335 z 15.12.2017, s. 6).

- (60) Rodzaje finansowania oraz metody wykonywania określone na mocy niniejszego rozporządzenia powinny być wybierane na podstawie ich potencjału osiągnięcia szczegółowych celów działań i możliwości uzyskania rezultatów, z uwzględnieniem w szczególności kosztów kontroli, obciążeń administracyjnych oraz oczekiwanego ryzyka braku zgodności. Podczas dokonywania wyboru należy uwzględnić korzystanie z kwot ryczałtowych, kosztów jednostkowych i stawek ryczałtowych, a także finansowanie niepowiązane z kosztami odnośnej operacji, o których mowa w art. 125 ust. 1 lit. a) rozporządzenia finansowego.
- (61) Zgodnie z art. 193 ust. 2 rozporządzenia finansowego dotacji można udzielić na działanie, które już się rozpoczęło, pod warunkiem że wnioskodawca może wykazać potrzebę rozpoczęcia działania przed podpisaniem umowy o udzielenie dotacji. Jednakże koszty poniesione przed dniem przedłożenia wniosku o udzielenie dotacji nie są kwalifikowalne, z wyjątkiem należycie uzasadnionych sytuacji wyjątkowych. Aby uniknąć wszelkich zakłóceń w udzielaniu unijnego wsparcia, które mogłyby zaszkodzić interesom Unii, należy przewidzieć możliwość, by w decyzji w sprawie finansowania – w ograniczonym okresie na początku obowiązywania WRF na lata 2021–2027 i wyłącznie w należycie uzasadnionych przypadkach – dopuścić kwalifikowalność działań i kosztów od dnia 1 stycznia 2021 r., nawet jeżeli działania te zostały zrealizowane, a koszty te zostały poniesione przed przedłożeniem wniosku o udzielenie dotacji.
- (62) Nowy Europejski Fundusz na rzecz Zrównoważonego Rozwoju Plus (EFZR+) oparty na Europejskim Funduszu na rzecz Zrównoważonego Rozwoju (EFZR) ustanowionym rozporządzeniem (UE) 2017/1601, powinien stanowić zintegrowany pakiet finansowy zapewniający zdolność finansowania w formie dotacji, pomocy technicznej, instrumentów finansowych, gwarancji budżetowych i działań łączonych na całym świecie. EFZR+, uzupełniony przez wysiłki na rzecz poprawy klimatu inwestycyjnego dla partnerów, powinien stanowić część planu inwestycji zewnętrznych i mieścić w sobie działania łączone i gwarancje budżetowe objęte gwarancją na działania zewnętrzne, w tym te dotyczące ryzyka związanego z niewypłacalnością państwa w związku z operacjami w dziedzinie udzielania pożyczek, uprzednio prowadzone w ramach upoważnienia Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EBI) do udzielania pożyczek na rzecz państw trzecich. Środki finansowe, które mają być wykorzystane na operacje EFZR+, powinny być przydzielane na podstawie odpowiednich dokumentów programowych, w szczególności w oparciu o priorytety określone w tych dokumentach, i z uwzględnieniem między innymi specyficznej sytuacji i konkretnych potrzeb poszczególnych krajów lub regionów partnerskich i relatywnej wagi alokacji środków finansowych w podziale na obszary geograficzne, jak określono w niniejszym rozporządzeniu. Programowanie powinno zapewnić odpowiednią równowagę pomiędzy działaniami łączonymi i operacjami objętymi gwarancjami budżetowymi na mocy EFZR+, a także innymi rodzajami finansowania unijnego przewidzianymi w niniejszym rozporządzeniu. EFZR+ należy wdrażać poprzez otwartą i opartą na współpracy strukturę inwestycyjną, tak by zapewnić optymalne wykorzystanie fachowej wiedzy kwalifikujących się kontrahentów na temat sektora i obszaru geograficznego i zmaksymalizować wpływ tego funduszu na rozwój. EFZR+ powinien składać się z regionalnych platform inwestycyjnych w ramach obszarów regionalnych objętych niniejszym rozporządzeniem oraz, w stosownych przypadkach, rozporządzeniem IPA III.

W celu zapewnienia, aby zarządzanie ryzykiem w ramach EFZR+ było niezależne, bezstronne, inkluzywne i przejrzyste, należy ustanowić techniczną grupę ds. oceny ryzyka, otwartą dla ekspertów z EBI, innych kwalifikujących się kontrahentów i zainteresowanych państw członkowskich, zorganizowaną i kierowaną przez Komisję. Komisja powinna zapewnić, by informacje i analizy były przekazywane wszystkim państwom członkowskim w sposób terminowy, przejrzysty i inkluzywny, z należyтым uwzględnieniem kwestii poufności. Po przeprowadzeniu konsultacji z techniczną grupą ds. oceny i z uwzględnieniem jej opinii Komisja powinna zawrzeć umowy w sprawie gwarancji na działania zewnętrzne ze wszystkimi wybranymi kwalifikującymi się kontrahentami, w tym EBI, i przedstawić odpowiedniej radzie strategicznej kluczowe elementy tych umów.

- (63) Z uwagi na rolę, jaką na mocy Traktatów pełni EBI, oraz na jego doświadczenie we wspieraniu polityki Unii w ostatnich dekadach, EBI powinien pozostać naturalnym partnerem Komisji w procesie realizacji operacji w ramach gwarancji na działania zewnętrzne. EBI i Komisja powinny zacieśnić współpracę i koordynację w trakcie całego procesu wdrażania gwarancji na działania zewnętrzne na mocy EFZR+, także podczas procesu programowania i działań w terenie. EBI należy powierzyć zadanie wdrożenia specjalnego okna inwestycyjnego obejmującego kompleksowe pokrycie ryzyka w odniesieniu do operacji realizowanych z kontrahentami będącymi jednostkami państwowymi szczebla centralnego oraz kontrahentami niekomercyjnymi będącymi jednostkami państwowymi niższego szczebla, które powinno mieć charakter wyłączny, z wyjątkiem operacji, których EBI nie może zrealizować lub postanowi nie zrealizować. W stosownych przypadkach w odniesieniu do EBI należy ustanowić dodatkowe specjalne okna inwestycyjne o charakterze niewyłącznym, aby zapewnić kompleksowe pokrycie ryzyka w odniesieniu do operacji realizowanych z kontrahentami komercyjnymi będącymi jednostkami państwowymi niższego szczebla oraz operacji na rzecz promowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych, handlu i umiędzynarodowienia gospodarek krajów partnerskich, między innymi poprzez przychodzące bezpośrednio inwestycje zagraniczne, a także innych priorytetów tematycznych Unii w ramach wsparcia celów Instrumentu i zgodnie z celami zrównoważonego rozwoju, w tym między innymi europejskich instytucji finansowania rozwoju i unijnych podmiotów sektora prywatnego. Gwarancja UE powinna pokrywać jedynie ryzyko polityczne dla operacji z kontrahentami z sektora prywatnego, które powinny być spójne z operacjami agencji kredytów eksportowych państw członkowskich.

W ramach tych okien inwestycyjnych, które powinny pełnić funkcję specjalnych upoważnień wymaganych przez EBI do prowadzenia działalności poza Unią, należy stosować te same zasady i warunki co w przypadku wszelkich innych okien inwestycyjnych na mocy EFZR+, łącznie z zasadami zarządzania, i – z wyjątkiem okna inwestycyjnego o charakterze wyłącznym – okna te powinny być ustanowione zgodnie z procedurą kwalifikowalności oraz wyboru operacji i kontrahentów do celów gwarancji na działania zewnętrzne w ramach EFZR+ określoną w niniejszym rozporządzeniu. Dla tych trzech okien inwestycyjnych przeznaczonych dla EBI ogólna indykatywna kwota powinna wynosić 26 725 000 000 EUR. Kwoty dla każdego okna inwestycyjnego powinny być uzasadniane i potwierdzane w wyniku procesu programowania na początku wieloletnich ram finansowych i podczas przeglądów programowania. Należy zapewnić pełną zgodność polityki w zakresie celów, priorytetów i kwot dla każdego okna inwestycyjnego i ich wdrażania z priorytetami Unii i z przepisami niniejszego rozporządzenia oraz stosownymi wieloletnimi programami indykatywnymi, w tym z jego priorytetami geograficznymi i tematycznymi. Aby zapewnić równe warunki działania, metody oceny ryzyka i określania wynagrodzenia w ramach EFZR+ są stosowane jednolicie względem wszystkich okien inwestycyjnych, także tych przeznaczonych dla EBI. Okna inwestycyjne wdrażane przez EBI powinny również mieć możliwość objęcia każdego z państw kwalifikujących się do gwarancji na działania zewnętrzne, w szczególności tam, gdzie jest ona najbardziej potrzebna, i zgodnie z priorytetami geograficznymi Instrumentu i, w stosownym przypadku, rozporządzenia IPA III. Gwarancje EFZR+ dla operacji EBI z kontrahentami komercyjnymi będącymi jednostkami państwowymi niższego szczebla i operacji z kontrahentami z sektora prywatnego powinny być udzielane na podobnych warunkach jak w przypadku gwarancji udzielanych innym kwalifikującym się kontrahentom.

Gwarancje EFZR+ dla operacji z kontrahentami będącymi jednostkami państwowymi szczebla centralnego oraz niekomercyjnymi kontrahentami będącymi jednostkami państwowymi niższego szczebla i operacje z komercyjnymi kontrahentami będącymi jednostkami państwowymi niższego szczebla, które nie przynoszą istotnych dochodów, realizowanych przez EBI lub innych kwalifikujących się kontrahentów, powinny mieć możliwość bycia nieoprocentowanymi, aby pomóc zmniejszyć koszty finansowania inwestycji sektora publicznego realizowanych przez kraje partnerskie. Zgodnie z celami i zasadami ogólnymi Instrumentu, odpowiednimi indykatywnymi dokumentami programowymi oraz, w stosownych przypadkach, rozporządzeniem IPA III Komisja i EBI powinny zawrzeć specjalne umowy gwarancyjne na działania zewnętrzne w odniesieniu do okien inwestycyjnych przeznaczonych dla EBI.

- (64) EFZR+ powinien mieć na celu wspieranie inwestycji jako sposobu przyczyniania się do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju poprzez wspieranie zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju gospodarczego, środowiskowego i społecznego, przejście do zrównoważonej gospodarki charakteryzującej się dużą wartością dodaną i stabilnego otoczenia inwestycyjnego oraz poprzez propagowanie społeczno-gospodarczej i środowiskowej odporności w krajach partnerskich, ze szczególnym naciskiem na eliminację ubóstwa, przyczynianie się do zmniejszania nierówności społeczno-ekonomicznych, zrównoważony wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu, walkę ze zmianą klimatu zgodnie z porozumieniem paryskim, przystosowanie do zmiany klimatu i łagodzenie zmiany klimatu, ochronę środowiska i ekozarządzanie, tworzenie godnych miejsc pracy odpowiadających podstawowym normom pracy Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP), możliwości gospodarcze, rozwijanie umiejętności i przedsiębiorczości, sektory społeczno-gospodarcze, w tym przedsiębiorstwa społeczne i spółdzielnie, mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP), zrównoważoną konektywność oraz wsparcie dla słabszych grup społecznych, poszanowanie praw człowieka, równouprawnienie płci i wzmocnienie pozycji kobiet i ludzi młodych, a także eliminowanie określonych pierwotnych, społeczno-ekonomicznych przyczyn migracji nieuregulowanej i pierwotnych przyczyn przymusowych wysiedleń, zgodnie ze stosownymi indykatywnymi dokumentami programowymi.

Wdrażanie EFZR+ powinno przebiegać zgodnie z celami, zasadami ogólnymi i ramami polityki Instrumentu i, w stosownych przypadkach, rozporządzenia IPA III, w szczególności z mającymi zastosowanie uzgodnionymi na szczeblu międzynarodowym wytycznymi, zasadami i konwencjami dotyczącymi inwestowania, w tym z zasadami odpowiedzialnego inwestowania ONZ, Wytycznymi ONZ dotyczącymi biznesu i praw człowieka, Wytycznymi OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych, zasadami odpowiedzialnego inwestowania w rolnictwo i systemy żywnościowe Organizacji ds. Wyżywienia i Rolnictwa ONZ, konwencjami MOP, prawem międzynarodowym praw człowieka i zasadami skuteczności rozwoju określonymi w partnerstwie z Pusanu w sprawie skutecznej współpracy na rzecz rozwoju i potwierdzonymi na forum wysokiego szczebla w Nairobi w 2016 r., w tym z odpowiedzialnością kraju za własny rozwój, dostosowaniem, koncentrowaniem się na rezultatach, przejrzystością i wzajemną rozliczalnością, jak również z celem zakładającym odejście od pomocy wiązanej. Należy zwrócić szczególną uwagę na państwa wskazane jako doświadczające niestabilności lub konfliktu, kraje najsłabiej rozwinięte, małe rozwijające się państwa wyspiarskie, rozwijające się państwa śródlądowe i głęboko zadłużone kraje ubogie.

- (65) EFZR+ powinien zwiększać dodatkowość finansowania, eliminować niedoskonałości rynku i nieoptymalne sytuacje w zakresie inwestycji, wspierać lokalne podmioty publiczne w działaniach na rzecz zwiększania skali inwestycji i ich samodzielnego finansowania, tworzyć innowacyjne produkty oraz pozyskiwać środki z sektora prywatnego. Dodatkowość należy stosować zgodnie z celami i zasadami Instrumentu i innymi odpowiednimi politykami Unii. Zaangażowanie sektora prywatnego, w tym MŚP, we współpracę Unii z krajami partnerskimi w ramach EFZR+ powinno skutkować wymiernym i dodatkowym wpływem na rozwój, bez zakłócania rynku lokalnego i bez nieuczciwej konkurencji z lokalnymi podmiotami gospodarczymi. Zaangażowanie to powinno być racjonalne pod względem kosztów, odbywać się w sposób przejrzysty i w oparciu o wzajemną rozliczalność oraz podział ryzyka i kosztów. EFZR+ powinien funkcjonować jako „punkt kompleksowej obsługi” mający na celu odbieranie propozycji finansowania od instytucji finansowych i inwestorów publicznych lub prywatnych oraz zapewnianie szeroko zakrojonego wsparcia finansowego kwalifikującym się inwestycjom. Efekt mnożnikowy EFZR+ należy ocenić na podstawie ilości dodatkowych środków finansowych na rzecz zrównoważonego rozwoju pozyskanych poprzez wykorzystanie wsparcia finansowego EFZR+. Efekt ten należy zmierzyć zgodnie z definicją określoną w art. 2 pkt 38 rozporządzenia finansowego oraz międzynarodowymi zasadami i praktykami obliczania kwot pozyskanych z sektora prywatnego w drodze interwencji w ramach oficjalnego finansowania rozwoju, na przykład metodami Komitetu Pomocy Rozwojowej OECD. Parlament Europejski i Rada powinny mieć możliwość zapraszania kwalifikujących się kontrahentów i społeczeństwa obywatelskiego do udziału w wymianie poglądów na temat operacji w zakresie finansowania i inwestycji objętych niniejszym rozporządzeniem.
- (66) Gwarancja na działania zewnętrzne powinna być ustanowiona w oparciu o istniejącą gwarancję EFZR ustanowioną rozporządzeniem (UE) 2017/1601 i gwarancje wspierane z Funduszu Gwarancyjnego dla działań zewnętrznych ustanowionego rozporządzeniem (WE, Euratom) nr 480/2009. Gwarancja na działania zewnętrzne powinna wspierać operacje w ramach EFZR+ objęte gwarancjami budżetowymi, pomoc makrofinansową i pożyczki na rzecz państw trzecich w oparciu o decyzję Rady 77/270/Euratom⁽²⁸⁾. Operacje te powinny być wspierane przy pomocy środków przewidzianych w ramach Instrumentu oraz środków przewidzianych w rozporządzeniu IPA III i rozporządzeniu (Euratom) 2021/948, które powinny również obejmować odpowiednio tworzenie rezerw i zobowiązania wynikające z pożyczek udzielanych w ramach pomocy makrofinansowej oraz pożyczek udzielanych państwom trzecim, o których mowa w art. 10 ust. 2 rozporządzenia (Euratom) 2021/948. Przy finansowaniu operacji EFZR+ pierwszeństwo należy nadać tym operacjom, które maksymalizują dodatkowość i wpływ na rozwój, między innymi tym, które mają duży wpływ na tworzenie godnych miejsc pracy i w przypadku których stosunek kosztów do korzyści wzmacnia zrównoważony charakter inwestycji, a także które zapewniają trwałość i długoterminowy wpływ na rozwój. Operacjom wspieranym z gwarancji na działania zewnętrzne powinna towarzyszyć dogłębna ocena *ex ante* dotycząca aspektów środowiskowych, finansowych i społecznych, w stosownych przypadkach i zgodnie z wymogami lepszego stanowienia prawa.

Wdrażanie gwarancji budżetowych i instrumentów finansowych powinno być zgodne z polityką Unii dotyczącą jurysdykcji niechętnych współpracy do celów podatkowych, wraz z jej uaktualnieniami, jak określono w stosownych aktach prawnych Unii i w konkluzjach Rady, w szczególności w konkluzjach Rady z dnia 8 listopada 2016 r. i załączniku do nich, a także z zasadami określonymi w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849⁽²⁹⁾. Stosuje się wszystkie odpowiednie przepisy rozporządzenia finansowego, w szczególności przepisy dotyczące zarządzania pośredniego określone w tytule VI tego rozporządzenia. Zapewnianie podstawowych usług publicznych powinno pozostać w gestii rządu.

- (67) W celu zapewnienia elastyczności, zwiększenia atrakcyjności dla sektora prywatnego oraz zmaksymalizowania wpływu inwestycji należy przewidzieć odstępstwo od przepisów dotyczących metod wykonywania budżetu Unii określonych w rozporządzeniu finansowym w odniesieniu do kwalifikujących się kontrahentów. Takimi kwalifikującymi się kontrahentami mogłyby być również podmioty, którym nie powierza się realizacji partnerstwa publiczno-prywatnego lub podmioty prawa prywatnego kraju partnerskiego.
- (68) W celu zwiększenia wpływu gwarancji na działania zewnętrzne państw członkowskie i umawiające się strony Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym⁽³⁰⁾ powinny mieć możliwość wnoszenia wkładów w formie środków pieniężnych lub gwarancji. Wkład w formie gwarancji nie powinien przekraczać 50 % kwoty operacji gwarantowanych przez Unię. Nie należy tworzyć rezerw w odniesieniu do zobowiązań finansowych powstałych w wyniku tej gwarancji, a bufor płynnościowy powinien być zapewniony przez wspólny fundusz rezerw ustanowiony na mocy art. 212 rozporządzenia finansowego.

⁽²⁸⁾ Decyzja Rady 77/270/Euratom z dnia 29 marca 1977 r. upoważniająca Komisję do emisji pożyczek w ramach Euratom w celu udziału w finansowaniu elektrowni jądrowych (Dz.U. L 88 z 6.4.1977 s. 9).

⁽²⁹⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniająca rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE (Dz.U. L 141 z 5.6.2015, s. 73).

⁽³⁰⁾ Dz.U. L 1 z 3.1.1994, s. 3.

- (69) Działania zewnętrzne są często realizowane w bardzo zmiennym środowisku wymagającym ciągłego i szybkiego dostosowywania do zmieniających się potrzeb partnerów Unii oraz do globalnych wyzwań w dziedzinie praw człowieka, demokracji i dobrych rządów, bezpieczeństwa i stabilności, zmiany klimatu, środowiska oraz oceanów, a także wyzwań związanych z migracją i przymusowymi wysiedleniami oraz ich pierwotnymi przyczynami. Pogodzenie zasady przewidywalności z potrzebą szybkiego reagowania na nowe potrzeby w konsekwencji oznacza dostosowanie realizacji finansowej programów. Aby zwiększyć zdolność Unii do reagowania na nieprzewidziane potrzeby, a także w oparciu o pozytywne doświadczenia związane z Europejskim Funduszem Rozwoju, rezerwa na nowe wyzwania i priorytety powinna pozostać nieprzydzielona. Powinna ona być uruchamiana zgodnie z procedurami ustanowionymi w niniejszym rozporządzeniu.
- (70) Rezerwa na nowe wyzwania i priorytety powinna gwarantować następujące dodatkowe zasoby: 200 000 000 EUR na program tematyczny na rzecz praw człowieka i demokracji, 200 000 000 EUR na program tematyczny dotyczący organizacji społeczeństwa obywatelskiego i 600 000 000 EUR na program tematyczny dotyczący globalnych wyzwań.
- (71) Komisja powinna szczegółowo poinformować Parlament Europejski, zanim uruchomi środki finansowe z rezerwy na nowe wyzwania i priorytety, a także powinna w pełni uwzględnić jego uwagi dotyczące charakteru, celów i przewidywanych kwot finansowych.
- (72) Dlatego też, przy poszanowaniu zasady jednoroczności budżetu Unii, niniejsze rozporządzenie powinno zachować możliwość zastosowania mechanizmów elastyczności już dopuszczonych na mocy rozporządzenia finansowego w ramach innych polityk, mianowicie w odniesieniu do przeniesień i ponownego przydzielania środków, w celu zapewnienia wydajnego wykorzystania unijnych środków finansowych zarówno na rzecz obywateli Unii, jak i krajów partnerskich, i maksymalnego zwiększenia w ten sposób puli unijnych środków finansowych dostępnych na potrzeby interwencji w ramach działań zewnętrznych Unii.
- (73) Zdolności podmiotów wojskowych w państwach trzecich należy budować w ramach unijnej polityki w dziedzinie współpracy na rzecz rozwoju, gdy prowadzi to głównie do realizacji celów z dziedziny rozwoju, oraz w ramach unijnej wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (WPZiB), gdy prowadzi to głównie do realizacji celów z dziedziny pokoju i bezpieczeństwa, zgodnie z art. 40 TUE. Niniejsze rozporządzenie zapewnia poszanowanie stosowania procedur oraz zakresu uprawnień instytucji w ramach unijnej polityki w dziedzinie współpracy na rzecz rozwoju i unijnej WPZiB.
- (74) Działania realizowane w ramach Instrumentu, które polegają na dostarczaniu lub finansowaniu sprzętu, usług lub technologii, powinny być zgodne z odpowiednimi przepisami unijnymi, krajowymi i międzynarodowymi, w szczególności z zasadami określonymi we wspólnym stanowisku Rady 2008/944/WPZiB⁽³¹⁾, z unijnymi środkami ograniczającymi oraz z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/821⁽³²⁾. Oceny ryzyka przeprowadzane przez Komisję w ramach Instrumentu pozostają bez uszczerbku dla oceny wniosków o wydanie zezwolenia na wywóz przeprowadzanej przez państwa członkowskie. Każde państwo członkowskie powinno ocenić otrzymane wnioski o wydanie zezwolenia na wywóz, w tym wnioski dotyczące transferów między poszczególnymi rządami, w odniesieniu do towarów znajdujących się we wspólnym wykazie uzbrojenia UE, na zasadzie indywidualnej i pod kątem kryteriów ustanowionych we wspólnym stanowisku 2008/944/WPZiB. Zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/125⁽³³⁾ takie działania nie powinny finansować dostarczania jakiegokolwiek rodzaju sprzętu, który mógłby być użyty do tortur lub innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania.
- (75) Decyzja w sprawie stowarzyszenia zamorskiego, z uwzględnieniem Grenlandii, określa pulę środków finansowych na stowarzyszenie krajów i terytoriów zamorskich z Unią. Ta pula środków finansowych jest głównym źródłem finansowania krajów i terytoriów zamorskich. Zgodnie z decyzją w sprawie stowarzyszenia zamorskiego, z uwzględnieniem Grenlandii, osoby i podmioty z siedzibą w krajach i terytoriach zamorskich powinny spełniać kryteria kwalifikowalności do finansowania na mocy tej decyzji, z zastrzeżeniem jej zasad i celów oraz ewentualnych uzgodnień mających zastosowanie do państwa członkowskiego, z którym dany kraj lub terytorium zamorskie są powiązane. Należy ponadto zachęcać do współpracy między krajami partnerskimi a krajami i terytoriami zamorskimi, jak również regionami najbardziej oddalonymi Unii zgodnie z art. 349 TFUE w obszarach wspólnego zainteresowania.

⁽³¹⁾ Wspólne stanowisko Rady 2008/944/WPZiB z dnia 8 grudnia 2008 r. określające wspólne zasady kontroli wywozu technologii wojskowych i sprzętu wojskowego (Dz.U. L 335 z 13.12.2008, s. 99).

⁽³²⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/821 z dnia 20 maja 2021 r. ustanawiające unijny system kontroli wywozu, pośrednictwa, pomocy technicznej, tranzytu i transferu produktów podwójnego zastosowania (Dz.U. L 206 z 11.6.2021, s. 1).

⁽³³⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/125 z dnia 16 stycznia 2019 r. w sprawie handlu niektórymi towarami, które mogłyby być użyte do wykonywania kary śmierci, tortur lub innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania (Dz.U. L 30 z 31.1.2019, s. 1).

- (76) Aby zwiększać odpowiedzialność krajów partnerskich za swój rozwój oraz zrównoważoność pomocy zewnętrznej, Unia powinna, w stosownych przypadkach, preferować korzystanie z instytucji, zdolności oraz wiedzy fachowej, systemów i procedur krajów partnerskich we wszystkich aspektach cyklu projektu dotyczącego współpracy, zapewniając przy tym pełne zaangażowanie władz lokalnych i społeczeństwa obywatelskiego. Unia powinna udostępnić potencjalnym beneficjentom finansowania unijnego informacje i szkolenia na temat sposobów ubiegania się o nie.
- (77) Komunikacja sprzyja debacie demokratycznej, wzmacnia instytucjonalną kontrolę i nadzór nad finansowaniem unijnym oraz przyczynia się do zwiększenia wiarygodności Unii. Unia i beneficjenci finansowania unijnego powinni lepiej eksponować działania Unii i odpowiednio informować o wartości dodanej unijnego wsparcia. W tym kontekście, zgodnie z rozporządzeniem finansowym, umowy zawarte z odbiorcami finansowania unijnego powinny zawierać zobowiązania zapewniające odpowiednie wyeksponowanie działań Unii, a w przypadku gdy zobowiązania te nie są wypełniane, Komisja powinna w stosownym czasie podjąć odpowiednie działania.
- (78) Roczne lub wieloletnie plany działania i środki, o których mowa w niniejszym rozporządzeniu, stanowią programy prac na mocy rozporządzenia finansowego. Roczne lub wieloletnie plany działania powinny składać się z zestawu środków zgrupowanych w jednym dokumencie.
- (79) Zgodnie z rozporządzeniem finansowym, rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 883/2013⁽³⁴⁾ i rozporządzeniami Rady (WE, Euratom) nr 2988/95⁽³⁵⁾, (Euratom, WE) nr 2185/96⁽³⁶⁾ i (UE) 2017/1939⁽³⁷⁾ interesy finansowe Unii należy chronić za pomocą proporcjonalnych środków, w tym środków w zakresie zapobiegania nieprawidłowościom – w tym nadużyciom finansowym – ich wykrywania, korygowania i prowadzenia w ich sprawie postępowań, odzyskiwania środków utraconych, nienależnie wypłaconych lub nieodpowiednio wykorzystanych oraz, w stosownych przypadkach, nakładania kar administracyjnych. W szczególności, zgodnie z rozporządzeniami (Euratom, WE) nr 2185/96 i (UE, Euratom) nr 883/2013, Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF) jest uprawniony do prowadzenia dochodzeń administracyjnych, w tym kontroli na miejscu i inspekcji, w celu ustalenia, czy miały miejsce nadużycia finansowe, korupcja lub dowolna inna nielegalna działalność na szkodę interesów finansowych Unii. Zgodnie z rozporządzeniem Rady (UE) 2017/1939 Prokuratura Europejska (EPPO) jest uprawniona do prowadzenia postępowań przygotowawczych oraz wnoszenia i popierania oskarżeń w sprawie przestępstw naruszających interesy finansowe Unii, jak przewidziano w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1371⁽³⁸⁾.

Zgodnie z rozporządzeniem finansowym każda osoba lub podmiot, które otrzymują środki finansowe Unii, mają w pełni współpracować w celu ochrony interesów finansowych Unii, przyznać Komisji, OLAF, Trybunałowi Obrachunkowemu oraz, w przypadku państw członkowskich, które uczestniczą we wzmocnionej współpracy na podstawie rozporządzenia (UE) 2017/1939, EPPO niezbędne prawa i dostęp, a także zapewniać, aby wszelkie osoby trzecie uczestniczące w wykonywaniu środków finansowych Unii przyznały tym organom równoważne prawa. Z tego powodu porozumienia z państwami i terytoriami trzecimi oraz z organizacjami międzynarodowymi i wszelkie umowy lub porozumienia wynikające z wdrażania Instrumentu powinny zawierać postanowienia, na mocy których wyraźnie upoważnia się Komisję, Trybunał Obrachunkowy i OLAF do prowadzenia takich audytów, kontroli na miejscu i inspekcji zgodnie z ich odpowiednimi kompetencjami i zapewnia przyznanie równoważnych praw przez wszelkie osoby trzecie uczestniczące w wykonywaniu finansowania unijnego.

- (80) Instrument powinien przyczynić się do międzynarodowej walki z oszustwami podatkowymi, uchylaniem się od opodatkowania, oszustwami, korupcją i praniem pieniędzy.
- (81) W celu uzupełnienia lub zmiany innych niż istotne elementów niniejszego rozporządzenia należy przekazać Komisji uprawnienie do przyjmowania aktów zgodnie z art. 290 TFUE w odniesieniu do zmiany kwoty na działania w zakresie budowania zdolności podmiotów wojskowych w celu wsparcia rozwoju i bezpieczeństwa służącego rozwojowi, maksymalnej kwoty na potrzeby gwarancji na działania zewnętrzne, wskaźników zasilenia rezerw i maksymalnej kwoty na potrzeby tworzenia rezerw na rzecz gwarancji na działania zewnętrzne, obszarów współpracy i interwencji wymienionych w załącznikach II, III i IV, obszarów priorytetowych operacji w ramach EZFR+ wymienionych w załączniku V, wskaźników przewidzianych w załączniku VI, a także z myślą o uzupełnieniu niniejszego rozporządzenia o cele szczegółowe oraz priorytetowe obszary współpracy w oparciu o obszary współpracy w ramach pro-

⁽³⁴⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 883/2013 z dnia 11 września 2013 r. dotyczące dochodzeń prowadzonych przez Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF) oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1073/1999 Parlamentu Europejskiego i Rady i rozporządzenie Rady (Euratom) nr 1074/1999 (Dz.U. L 248 z 18.9.2013, s. 1).

⁽³⁵⁾ Rozporządzenie Rady (WE, Euratom) nr 2988/95 z dnia 18 grudnia 1995 r. w sprawie ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich (Dz.U. L 312 z 23.12.1995, s. 1).

⁽³⁶⁾ Rozporządzenie Rady (Euratom, WE) nr 2185/96 z dnia 11 listopada 1996 r. w sprawie kontroli na miejscu oraz inspekcji przeprowadzanych przez Komisję w celu ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich przed nadużyciami finansowymi i innymi nieprawidłowościami (Dz.U. L 292 z 15.11.1996, s. 2).

⁽³⁷⁾ Rozporządzenie Rady (UE) 2017/1939 z dnia 12 października 2017 r. wdrażające wzmocnioną współpracę w zakresie ustanowienia Prokuratury Europejskiej (Dz.U. L 283 z 31.10.2017, s. 1).

⁽³⁸⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1371 z dnia 5 lipca 2017 r. w sprawie zwalczania za pośrednictwem prawa karnego nadużyć na szkodę interesów finansowych Unii (Dz.U. L 198 z 28.7.2017, s. 29).

gramów o określonym zasięgu geograficznych przewidzianych w załączniku II, łącznie z nadawaniem priorytetu subregionom, celami tematycznymi i orientacyjnymi alokacjami finansowymi dla poszczególnych subregionów, a także z myślą o uzupełnieniu niniejszego rozporządzenia o przepisy dotyczące utworzenia ram monitorowania i ewaluacji. Szczególnie ważne jest, aby w czasie prac przygotowawczych Komisja prowadziła stosowne konsultacje, w tym z odpowiednimi zainteresowanymi podmiotami, takimi jak społeczeństwo obywatelskie i eksperci, oraz aby konsultacje te prowadzone były zgodnie z zasadami określonymi w Porozumieniu międzyinstytucjonalnym z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie lepszego stanowienia prawa ⁽³⁹⁾. W szczególności, aby zapewnić Parlamentowi Europejskiemu i Radzie udział na równych zasadach w przygotowaniu aktów delegowanych, instytucje te otrzymują wszelkie dokumenty w tym samym czasie co eksperci państw członkowskich, a eksperci tych instytucji mogą systematycznie brać udział w posiedzeniach grup eksperckich Komisji zajmujących się przygotowaniem aktów delegowanych.

- (82) W celu zapewnienia jednolitych warunków wykonywania odpowiednich przepisów niniejszego rozporządzenia należy powierzyć Komisji uprawnienia wykonawcze. Uprawnienia te powinny być wykonywane zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 182/2011 ⁽⁴⁰⁾.
- (83) Zgodnie z pkt 22 i 23 Porozumienia międzyinstytucjonalnego z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie lepszego stanowienia prawa Instrument powinien być przedmiotem ewaluacji na podstawie informacji zgromadzonych zgodnie ze szczególnymi wymogami dotyczącymi monitorowania, przy czym należy unikać obciążeń administracyjnych, w szczególności dla państw członkowskich, a także nadmiernej regulacji. Wymogi te powinny obejmować mierzalne wskaźniki stanowiące podstawę ewaluacji skutków programu w praktyce.
- (84) Odesłania do wymienionych w art. 9 decyzji Rady 2010/427/UE ⁽⁴¹⁾ unijnych instrumentów pomocy zewnętrznej, zastąpionych niniejszym rozporządzeniem, należy rozumieć jako odesłania do niniejszego rozporządzenia. Komisja powinna zapewnić, aby niniejsze rozporządzenie było wdrażane zgodnie z rolą, jaką pełni Europejska Służba Działań Zewnętrznych, jak określono w przywołanej decyzji.
- (85) Działania i środki przewidziane w niniejszym rozporządzeniu powinny, w stosownych przypadkach, stanowić uzupełnienie środków przyjętych przez Unię w dążeniu do realizacji celów WPZiB w ramach tytułu V rozdział 2 TUE i środków przyjętych w ramach części piątej tytułu IV TFUE, powinny być zgodne z tymi środkami i je respektować.
- (86) Ponieważ cele niniejszego rozporządzenia nie mogą zostać osiągnięte w wystarczającym stopniu przez państwa członkowskie, natomiast możliwe jest ich lepsze osiągnięcie na poziomie Unii, Unia może przyjąć środki zgodnie z zasadą pomocniczości określoną w art. 5 TUE. Zgodnie z zasadą proporcjonalności określoną w tym artykule niniejsze rozporządzenie nie wykracza poza to, co jest konieczne do osiągnięcia tych celów.
- (87) Należy zmienić i uchylić decyzję nr 466/2014/UE, a także uchylić rozporządzenia (UE) 2017/1601 i (WE, Euratom) nr 480/2009.
- (88) Aby zapewnić ciągłość udzielania wsparcia w odpowiednim obszarze polityki i umożliwić rozpoczęcie realizowania działań od początku obowiązywania WRF na lata 2021–2027, niniejsze rozporządzenie powinno wejść w życie w trybie pilnym i być stosowane z mocą wsteczną od dnia 1 stycznia 2021 r.,

⁽³⁹⁾ Dz.U. L 123 z 12.5.2016, s. 1.

⁽⁴⁰⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 182/2011 z dnia 16 lutego 2011 r. ustanawiające przepisy i zasady ogólne dotyczące trybu kontroli przez państwa członkowskie wykonywania uprawnień wykonawczych przez Komisję (Dz.U. L 55 z 28.2.2011, s. 13).

⁽⁴¹⁾ Decyzja Rady 2010/427/UE z dnia 26 lipca 2010 r. określająca organizację i zasady funkcjonowania Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych (Dz.U. L 201 z 3.8.2010, s. 30).

PRZYJMUJĄ NINIEJSZE ROZPORZĄDZENIE:

TYTUŁ I

PRZEPISY OGÓLNE

Artykuł 1

Przedmiot

Niniejsze rozporządzenie ustanawia Instrument Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej – Globalny Wymiar Europy (zwany dalej „Instrumentem”), w tym Europejski Fundusz na rzecz Zrównoważonego Rozwoju Plus (EFZR+) oraz gwarancję na działania zewnętrzne, na okres obowiązywania WRF na lata 2021–2027.

Niniejsze rozporządzenie określa cele Instrumentu, budżet na lata 2021–2027, formy finansowania unijnego oraz zasady dotyczące przyznawania takiego finansowania.

Artykuł 2

Definicje

Na potrzeby niniejszego rozporządzenia stosuje się następujące definicje:

- 1) „krajowy program indykacyjny” oznacza program indykacyjny obejmujący jedno państwo;
- 2) „wielokrajowy program indykacyjny” oznacza program indykacyjny obejmujący więcej niż jedno państwo;
- 3) „regionalny program indykacyjny” oznacza wielokrajowy program indykacyjny obejmujący więcej niż jedno państwo trzecie w ramach tego samego obszaru geograficznego, zgodnie z art. 4 ust. 2;
- 4) „transregionalny program indykacyjny” oznacza wielokrajowy program indykacyjny obejmujący więcej niż jedno państwo trzecie w ramach różnych obszarów geograficznych, zgodnie z art. 4 ust. 2;
- 5) „współpraca transgraniczna” oznacza współpracę pomiędzy co najmniej jednym państwem członkowskim a co najmniej jednym państwem i terytorium trzecim na przyległych zewnętrznych granicach lądowych i morskich Unii; obejmuje ona również współpracę transnarodową na większych terytoriach transnarodowych lub współpracę morską wokół basenów morskich, jak również współpracę międzyregionalną, zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących celu „Europejska współpraca terytorialna” (Interreg) wspieranego w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz instrumentów finansowania zewnętrznego (zwanym dalej „rozporządzeniem w sprawie Interreg”);
- 6) „podmiot prawny” oznacza osobę fizyczną lub osobę prawną utworzoną i uznaną za taką na mocy prawa unijnego, krajowego lub międzynarodowego, która posiada osobowość prawną i zdolność do działania w swoim własnym imieniu, wykonywania praw i podlegania obowiązkom, albo podmiot nieposiadający osobowości prawnej, o którym mowa w art. 197 ust. 2 lit. c) rozporządzenia finansowego;
- 7) „organizacje społeczeństwa obywatelskiego” oznaczają szeroki zakres podmiotów pełniących wielorakie funkcje i posiadających różne uprawnienia, które mogą się zmieniać i różnić w zależności od instytucji i państw, w tym wszystkie struktury niepaństwowe, non-profit, niezależne i nastawione pokojowo, dzięki którym ludzie łączą się w dążeniu do wspólnych celów i ideałów, czy to politycznych, kulturowych, religijnych, środowiskowych, społecznych czy ekonomicznych, które działają na poziomach lokalnym, krajowym, regionalnym lub międzynarodowym i które obejmują organizacje miejskie i wiejskie, formalne i nieformalne;
- 8) „władza lokalna” obejmuje instytucje publiczne mające osobowość prawną, które wchodzą w skład struktury państwa poniżej poziomu rządu centralnego, na przykład wsie, gminy, okręgi, powiaty, prowincje lub regiony, i które są odpowiedzialne przed obywatelami i składają się zwykle z organu obradującego lub organu decydującego o polityce, na przykład rady lub zgromadzenia, i organu wykonawczego, na przykład burmistrza lub innego urzędnika wyższego szczebla, wybieranych bezpośrednio lub pośrednio w wyborach lub na poziomie lokalnym;

- 9) „okno inwestycyjne” oznacza docelowy obszar wsparcia z gwarancji na działania zewnętrzne na mocy EFZR+ udzielanego portfelom inwestycyjnym w konkretnych regionach, krajach lub sektorach;
- 10) „dodatkowość” oznacza zasadę, która znajduje oparcie w art. 209 ust. 2 rozporządzenia finansowego, zgodnie z którą w kontekście niniejszego rozporządzenia i rozporządzenia IPA III, wsparcie z gwarancji na działania zewnętrzne na mocy EFZR+ przyczynia się do zrównoważonego rozwoju za pośrednictwem operacji, których nie można by było przeprowadzić bez tej gwarancji lub które osiągają pozytywne rezultaty lepsze od tych, które można by osiągnąć bez tej gwarancji. Zasada dodatkowości oznacza również, że operacje objęte wsparciem w ramach gwarancji na działania zewnętrzne przyciągają finansowanie z sektora prywatnego oraz eliminują niedoskonałości rynku lub nieoptymalne sytuacje w zakresie inwestycji, a także przyczyniają się do poprawy jakości, trwałości, wpływu lub skali inwestycji. Zasada ta ma również na celu zapewnienie, aby operacje objęte gwarancją na działania zewnętrzne nie zastępowały wsparcia państwa członkowskiego, prywatnych środków finansowych ani innej – unijnej lub międzynarodowej – interwencji finansowej, a także unikały wypierania innych inwestycji publicznych lub prywatnych, chyba że jest to należycie uzasadnione zgodnie z celami i zasadami Instrumentu. Projekty objęte wsparciem w ramach gwarancji na działania zewnętrzne zwykle mają wyższy profil ryzyka niż portfel inwestycyjny wspierany przez kwalifikujących się kontrahentów w ramach ich zwykłych strategii inwestycyjnych bez gwarancji na działania zewnętrzne;
- 11) „operacja z kontrahentami będącymi jednostkami państwowymi szczebla centralnego i kontrahentami niekomercyjnymi będącymi jednostkami państwowymi niższego szczebla” oznacza wszelkie operacje, w których kontrahentem jest albo bezpośrednio państwo, albo podmiot publiczny mający pełną i wyraźną gwarancję państwa, ponieważ nie posiada zdolności prawnej lub autonomii lub zdolności finansowej, by korzystać z niezbędnego finansowania bezpośredniego;
- 12) „operacja z kontrahentami komercyjnymi będącymi jednostkami państwowymi niższego szczebla” oznacza wszelkie operacje, w których kontrahentem jest podmiot publiczny niemający wyraźnej gwarancji państwa, mający finansową zdolność do zaciągania pożyczek na własne ryzyko i stosowną zdolność prawną;
- 13) „wnoszący wkład” oznacza międzynarodową instytucję finansową, państwo członkowskie lub instytucję publiczną państwa członkowskiego, agencję publiczną lub inny organ publiczny lub prywatny wnoszący wkład do wspólnego funduszu rezerw;
- 14) „kraj partnerski” oznacza kraj lub terytorium, które może korzystać z unijnego wsparcia w ramach Instrumentu zgodnie z art. 4.

Do celów niniejszego rozporządzenia każde odniesienie do praw człowieka należy rozumieć jako uwzględniające podstawowe wolności.

Artykuł 3

Cele Instrumentu

1. Cele ogólne Instrumentu są następujące:
 - a) umacnianie i propagowanie wartości, zasad i podstawowych interesów Unii na całym świecie, tak aby dążyć do realizacji celów i zasad działań zewnętrznych Unii określonych w art. 3 ust. 5 oraz art. 8 i 21 TUE, a tym samym przyczynianie się do ograniczenia, a w perspektywie długofalowej do eliminacji ubóstwa, do umacniania, wspierania i propagowania demokracji, praworządności i poszanowania praw człowieka, zrównoważonego rozwoju i walki ze zmianą klimatu oraz do wyeliminowania migracji nieuregulowanej i przymusowych wysiedleń, w tym ich pierwotnych przyczyn;
 - b) przyczynianie się do wspierania multilateralizmu, wypełnienie międzynarodowych zobowiązań i celów, na które Unia przystała, w szczególności celów zrównoważonego rozwoju, Agendy 2030 oraz porozumienia paryskiego;
 - c) propagowanie silniejszego partnerstwa z państwami trzecimi, w tym z państwami objętymi europejską polityką sąsiedztwa, w oparciu o wzajemne interesy i poczucie odpowiedzialności, z myślą o wspieraniu stabilizacji, dobrych rządach i budowaniu odporności.
2. Cele szczegółowe Instrumentu są następujące:
 - a) wspieranie i pobudzanie dialogu i współpracy z państwami trzecimi i regionami objętymi polityką sąsiedztwa, w Afryce Subsaharyjskiej, w Azji i w regionie Pacyfiku oraz w Amerykach i na Karaibach;
 - b) rozwijanie specjalnych wzmocnionych partnerstw i wzmocnionej współpracy politycznej z państwami objętymi europejską polityką sąsiedztwa, w oparciu o zasady współpracy, pokoju i stabilności oraz wspólne zaangażowanie na rzecz uniwersalnych wartości, jakimi są demokracja, praworządność i poszanowanie praw człowieka, mających na celu zapewnienie głębszej i trwałej demokracji oraz stopniowej integracji społeczno-gospodarczej, jak również kontaktów międzyludzkich;

- c) na poziomie globalnym:
- (i) ochrona, wspieranie i propagowanie demokracji, praworządności, łącznie z mechanizmami rozliczalności, praw człowieka, w tym równouprawnienia płci, i ochrona obrońców praw człowieka, także w najtrudniejszych okolicznościach i sytuacjach wymagających pilnej reakcji;
 - (ii) wspieranie organizacji społeczeństwa obywatelskiego;
 - (iii) dalsze zapewnianie stabilności i pokoju oraz zapobieganie konfliktom, a tym samym przyczynianie się do ochrony ludności cywilnej;
 - (iv) stawianie czoła innym globalnym wyzwaniom, takim jak zmiana klimatu, ochrona różnorodności biologicznej i środowiska, a także migracja i mobilność;
- d) szybkie reagowanie na:
- (i) sytuacje kryzysowe, sytuacje niestabilności i konfliktu, w tym takie, które mogą wynikać z przepływów migracyjnych i przymusowych wysiedleń, oraz zagrożenia hybrydowe;
 - (ii) wyzwania związane z odpornością, w tym klęski żywiołowe i katastrofy spowodowane przez człowieka, oraz powiązanie pomocy humanitarnej z działaniami prorozwojowymi; oraz
 - (iii) potrzeby i priorytety polityki zagranicznej Unii.
3. Osiągnięcie celów, o których mowa w ust. 1 i 2 niniejszego artykułu, mierzy się z zastosowaniem odpowiednich wskaźników, o których mowa w art. 41.
4. Co najmniej 93 % wydatków w ramach Instrumentu spełnia kryteria ODA ustanowione przez Komitet Pomocy Rozwojowej OECD, a tym samym stanowi część łącznego zobowiązania w ramach ODA, w tym dla krajów najslabiej rozwiniętych. Należy uwzględnić specyficzny charakter wydatków związanych z krajami oraz terytoriami partnerskimi wymienionymi w załączniku I.

Artykuł 4

Zakres stosowania i struktura

1. Finansowanie unijne udzielane w ramach Instrumentu wykonuje się poprzez:
- a) programy geograficzne;
 - b) programy tematyczne;
 - c) działania szybkiego reagowania.
2. Programy geograficzne obejmują współpracę krajową i wielokrajową na następujących obszarach:
- a) sąsiedztwo;
 - b) Afryka Subsaharyjska;
 - c) Azja i Pacyfik;
 - d) Ameryki i Karaiby.

Programy geograficzne mogą obejmować wszystkie państwa trzecie z wyjątkiem kandydatów i potencjalnych kandydatów określonych w rozporządzeniu IPA III oraz krajów i terytoriów zamorskich.

Mogą być również ustanawiane programy geograficzne o zasięgu kontynentalnym lub transregionalnym, w szczególności program panaafrykański obejmujący kraje afrykańskie, o których mowa w akapicie pierwszym lit. a) i b), oraz program obejmujący kraje Afryki, Karaibów i Pacyfiku, o których mowa w akapicie pierwszym lit. b), c) i d).

Programy geograficzne na obszarze objętym polityką sąsiedztwa mogą obejmować każde państwo lub terytorium wymienione w załączniku I.

Ze względu na realizację celów Instrumentu programy geograficzne dotyczą obszarów współpracy określonych w załączniku II.

3. Programy tematyczne obejmują działania związane z realizacją celów zrównoważonego rozwoju na poziomie globalnym w następujących obszarach:
- a) prawa człowieka i demokracja;

- b) organizacje społeczeństwa obywatelskiego;
- c) pokój, stabilność i zapobieganie konfliktom;
- d) wyzwania globalne.

Programy tematyczne mogą obejmować wszystkie państwa trzecie, jak również kraje i terytoria zamorskie.

Ze względu na realizację celów Instrumentu programy tematyczne dotyczą obszarów interwencji określonych w załączniku III.

4. Działania szybkiego reagowania umożliwiają wczesne podjęcie działań, które:

- a) przyczyniają się do przywrócenia pokoju, stabilności i zapobiegania konfliktom w sytuacjach nagłych, początku kryzysu, kryzysowych i pokryzysowych, w tym takich, które mogą wynikać z przepływów migracyjnych i przymusowych wysiedleń;
- b) przyczyniają się do wzmocnienia odporności państw, społeczeństw, wspólnot i osób oraz do łączenia pomocy humanitarnej z działaniami na rzecz rozwoju i, w stosownych przypadkach, budowaniem pokoju;
- c) są ukierunkowane na potrzeby i priorytety polityki zagranicznej Unii.

Działania szybkiego reagowania mogą obejmować wszystkie państwa trzecie, jak również kraje i terytoria zamorskie.

Ze względu na realizację celów Instrumentu działania szybkiego reagowania dotyczą obszarów interwencji określonych w załączniku IV.

5. Działania realizowane w ramach Instrumentu wdrażane są przede wszystkim poprzez programy geograficzne.

Działania wdrażane poprzez programy tematyczne stanowią uzupełnienie działań finansowanych na mocy programów geograficznych oraz wspierają globalne i transregionalne inicjatywy służące realizacji celów uzgodnionych na szczeblu międzynarodowym, w szczególności celów zrównoważonego rozwoju i porozumienia paryskiego, a także ochronie globalnych dóbr publicznych lub rozwiązywaniu wyzwań globalnych. Działania wdrażane w ramach programów tematycznych mogą być również podejmowane w przypadku gdy:

- a) nie ma programu geograficznego;
- b) program geograficzny został zawieszony;
- c) nie ma porozumienia w sprawie danego działania z odnośnym krajem partnerskim; lub
- d) dane działanie nie może być odpowiednio uwzględnione w programach geograficznych.

Działania szybkiego reagowania stanowią uzupełnienie programów geograficznych i tematycznych. Działania szybkiego reagowania są opracowywane i wdrażane w sposób, który w stosownych przypadkach umożliwia zachowanie ich ciągłości w ramach programów geograficznych lub tematycznych.

6. Komisja jest uprawniona do przyjmowania aktów delegowanych zgodnie z art. 44 w celu zmiany załączników II, III i IV.

7. Komisja jest uprawniona do przyjęcia – do dnia 31 grudnia 2021 r. – aktu delegowanego służącego uzupełnieniu niniejszego rozporządzenia, zgodnie z art. 44, o przepisy określające:

- a) cele szczegółowe i priorytetowe obszary współpracy w oparciu o obszary współpracy w ramach programów geograficznych przewidziane w załączniku II, łącznie z nadawaniem priorytetu, w odniesieniu do następujących subregionów: sąsiedztwo południowe, sąsiedztwo wschodnie, Afryka Zachodnia, Afryka Wschodnia i Środkowa, Afryka Południowa i Ocean Indyjski, Bliżni Wschód, Azja Środkowa, Azja Południowa, Azja Północna i Południowo-Wschodnia, region Pacyfiku, Ameryki i Karaiby;
- b) indykatory celów tematycznych dla filara geograficznego; oraz
- c) orientacyjnych alokacji finansowych dla następujących subregionów: Afryka Zachodnia, Afryka Wschodnia i Środkowa, Afryka Południowa i Ocean Indyjski.

Akt delegowany, o którym mowa w akapicie pierwszym niniejszego ustępu, poddaje się przeglądowi w ramach ewaluacji śródkresowej, o której mowa w art. 42 ust. 2.

Artykuł 5

Zgodność, spójność, synergia i komplementarność

1. Podczas wdrażania Instrumentu zapewnia się zgodność, spójność, synergia i komplementarność z wszystkimi obszarami działań zewnętrznych Unii, w tym innymi instrumentami finansowania zewnętrznego, i innymi odpowiednimi unijnymi politykami i programami, a także spójność polityk na rzecz rozwoju.

W tym celu Unia bierze pod uwagę oddziaływanie wszystkich polityk wewnętrznych i zewnętrznych na zrównoważony rozwój i stara się propagować zwiększone synergia i komplementarność, w szczególności względem polityki handlowej, współpracy gospodarczej i współpracy w ramach innych sektorów.

2. Działania objęte zakresem stosowania rozporządzenia (WE) nr 1257/96 nie są finansowane w ramach Instrumentu.

3. W stosownych przypadkach działanie, które otrzymało wkład w ramach Instrumentu, może również otrzymać wkład z jakiegokolwiek innego programu Unii, pod warunkiem że wkłady te nie pokrywają tych samych kosztów. Instrument może także wnieść wkład w środki ustanowione w innych programach Unii, pod warunkiem że wkłady te nie pokrywają tych samych kosztów. Zasady odnośnego programu Unii mają zastosowanie do odpowiedniego wkładu w działanie. Finansowanie skumulowane nie może przekraczać łącznych kosztów kwalifikowalnych działania. Wsparcie w ramach poszczególnych programów Unii może być obliczane proporcjonalnie, zgodnie z dokumentami określającymi warunki wsparcia.

Artykuł 6

Budżet

1. Pula środków finansowych na wdrożenie Instrumentu na okres od dnia 1 stycznia 2021 r. do dnia 31 grudnia 2027 r. wynosi 79 462 000 000 EUR w cenach bieżących.

2. Pula środków finansowych, o której mowa w ust. 1, składa się z:

a) 60 388 000 000 EUR na programy geograficzne:

- sąsiedztwo: co najmniej 19 323 000 000 EUR,
- Afryka Subsaharyjska: co najmniej 29 181 000 000 EUR,
- Azja i region Pacyfiku: 8 489 000 000 EUR,
- Ameryki i Karaiby: 3 395 000 000 EUR;

b) 6 358 000 000 EUR na programy tematyczne:

- prawa człowieka i demokracja: 1 362 000 000 EUR,
- organizacje społeczeństwa obywatelskiego: 1 362 000 000 EUR,
- pokój, stabilność i zapobieganie konfliktom: 908 000 000 EUR,
- globalne wyzwania: 2 726 000 000 EUR;

c) 3 182 000 000 EUR na działania szybkiego reagowania.

3. Rezerwa na nowe wyzwania i priorytety w kwocie 9 534 000 000 EUR stanowi powiększenie kwot, o których mowa w ust. 2 lit. a), b) i c) niniejszego artykułu, zgodnie z art. 17.

4. Pula środków finansowych, o której mowa w ust. 2 lit. a), odpowiada co najmniej 75 % puli środków finansowych, o której mowa w ust. 1.

5. Działania określone w art. 9 są finansowane do kwoty 270 000 000 EUR. Komisja jest uprawniona do przyjmowania aktów delegowanych zgodnie z art. 44 w celu zmiany tej kwoty.

Artykuł 7

Ramy polityki

Ogólne ramy polityki do celów wdrażania Instrumentu obejmują układy o stowarzyszeniu, umowy o partnerstwie i współpracy, umowy wielostronne, których stroną jest Unia, oraz inne umowy ustanawiające prawnie wiążące stosunki między Unią a krajami partnerskimi, a także konkluzje Rady Europejskiej, konkluzje Rady, oświadczenia przyjęte podczas szczytów lub wnioski ze spotkań z krajami partnerskimi na szczeblu szefów państw lub rządów lub na szczeblu ministrów, rezolucje Parlamentu Europejskiego, komunikaty Komisji i Wysokiego Przedstawiciela Unii ds. Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa (zwanego dalej „Wysokim Przedstawicielem”).

Artykuł 8

Zasady ogólne

1. Unia dąży – poprzez dialog i współpracę z krajami partnerskimi, regionami i społeczeństwem obywatelskim, w tym poprzez działanie na forach wielostronnych – do propagowania, rozwijania i umacniania zasad demokracji, dobrych rządów, praworządności, poszanowania praw człowieka, w tym ich powszechności i niepodzielności, i podstawowych wolności, a także poszanowania godności ludzkiej oraz zasad równości i solidarności, na których się opiera.
2. Aby przestrzegać zasad dotyczących praw człowieka i wspierać tych, którym te prawa przysługują, szczególnie uboższe, marginalizowane i słabsze osoby i grupy społeczne, w tym osoby z niepełnosprawnościami, w dochodzeniu ich praw, a także aby pomagać krajom partnerskim w realizacji ich międzynarodowych zobowiązań w zakresie praw człowieka, Instrument powinien stosować podejście oparte na prawach, obejmujące wszystkie prawa człowieka, zarówno obywatelskie i polityczne, jak i gospodarcze, społeczne oraz kulturalne. W podejściu tym należy kierować się zasadą „niepomijania nikogo”, równości i niedyskryminacji z jakiegokolwiek względu.
3. Instrument propaguje – poprzez działania ukierunkowane i włączone w główny nurt – równouprawnienie płci, prawa kobiet i dziewcząt oraz wzmocnienie ich pozycji, a także zasadę niedyskryminacji z jakiegokolwiek względu. Zwraca on również szczególną uwagę na prawa dziecka i wzmocnienie pozycji młodzieży.
4. Instrument wdraża się z zapewnieniem pełnej zgodności z zobowiązaniem Unii do propagowania, ochrony i przestrzegania wszystkich praw człowieka oraz do pełnego i skutecznego wdrożenia postanowień pekińskiej platformy działania, programu działania Międzynarodowej Konferencji na temat Ludności i Rozwoju oraz wyników ich konferencji przeglądowych, a także z zobowiązaniem na rzecz reprodukcyjnych i seksualnych praw i zdrowia w tym kontekście. Mając to na względzie, Instrument wspiera zobowiązanie Unii do propagowania, ochrony i przestrzegania praw wszystkich osób do posiadania pełnej kontroli oraz swobodnego i odpowiedzialnego decydowania – w sposób wolny od dyskryminacji, przymusu i przemocy – w kwestiach dotyczących ich seksualności oraz zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego. Wspiera też potrzebę powszechnego dostępu po przystępnych cenach do wysokiej jakości wszechstronnych informacji na temat zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego, edukacji w tym zakresie (w tym do wszechstronnej edukacji seksualnej) oraz usług opieki zdrowotnej.
5. Unia wspiera, w stosownych przypadkach, realizację dwustronnej, regionalnej i wielostronnej współpracy oraz dialogu, układów o stowarzyszeniu i umów handlowych, umów o partnerstwie oraz trójstronnej współpracy.

Unia propaguje wielostronne i oparte na zasadach i wartościach podejście do globalnych dóbr i wyzwań, a także współpracuje w tym zakresie z państwami członkowskimi, krajami partnerskimi, organizacjami międzynarodowymi i innymi darczyńcami.

Unia propaguje skuteczny multilateralizm poprzez wspieranie współpracy z organizacjami międzynarodowymi i innymi darczyńcami.

Unia bierze pod uwagę i omawia w ramach regularnego dialogu politycznego z krajami partnerskimi ich wyniki w realizacji obowiązków i zobowiązań, w tym Agendy 2030, międzynarodowych konwencji praw człowieka i innych konwencji, w tym konwencji w sprawie standardów bezpieczeństwa jądrowego, międzynarodowych umów, w szczególności porozumienia paryskiego, oraz stosunków umownych z Unią, w szczególności układów o stowarzyszeniu, umów o partnerstwie i współpracy oraz umów handlowych.

6. W stosownych przypadkach współpraca między Unią i państwami członkowskimi, z jednej strony, a krajami partnerskimi, z drugiej strony, oparta jest na zasadach skuteczności pomocy rozwojowej, w ramach wszystkich jej rodzajów, i ma na celu ich propagowanie. Zasady te to: odpowiedzialność krajów partnerskich za priorytety w dziedzinie rozwoju, skoncentrowanie się na rezultatach, inkluzywne partnerstwa na rzecz rozwoju, przejrzystość i wzajemna rozliczalność. Unia propaguje skuteczne i wydajne uruchamianie i wykorzystanie zasobów.

Zgodnie z zasadą inkluzywnego partnerstwa i przejrzystości w stosownych przypadkach Komisja zapewnia, aby prowadzono należyte konsultacje z odnośnymi zainteresowanymi podmiotami z krajów partnerskich, w tym organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i władzami lokalnymi, a także by podmioty te miały dostęp – w stosownym czasie – do stosownych informacji i dzięki temu mogły być odpowiednio zaangażowane w procesy opracowywania, wdrażania i związanego z tym monitorowania programów i odgrywać w tych procesach istotną rolę. W stosownych przypadkach Komisja zapewnia też, by prowadzony był wzmocniony dialog z sektorem prywatnym.

Zgodnie z zasadą odpowiedzialności Komisja preferuje, w stosownych przypadkach, korzystanie z instytucji i systemów krajów partnerskich przy wdrażaniu programów.

7. W celu propagowania komplementarności i skuteczności swoich działań i inicjatyw Unia i państwa członkowskie zapewniają koordynację swoich polityk i regularnie prowadzą wzajemne konsultacje w sprawie swoich programów pomocy, także w ramach organizacji międzynarodowych i podczas konferencji międzynarodowych.

Unia i państwa członkowskie koordynują swoje odpowiednie programy wsparcia w celu zwiększenia skuteczności i wydajności.

Unia wspiera inkluzywność przy wdrażaniu Instrumentu i współpracę z państwami członkowskimi, dążąc do maksymalizacji wartości dodanej oraz uwzględniając doświadczenia i zdolności, dzięki czemu uwypuklone zostaną wzajemne interesy, wartości i wspólne cele. Unia zachęca do wymiany najlepszych praktyk i dzielenia się wiedzą przez organy i ekspertów z państw członkowskich.

8. Programy i działania realizowane w ramach Instrumentu włączają w główny nurt walkę ze zmianą klimatu, ochronę środowiska, prawa człowieka, demokrację, równouprawnienia płci i, w stosownych przypadkach, zmniejszanie ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi; dotyczą także wzajemnych powiązań między celami zrównoważonego rozwoju, tak aby propagować zintegrowane działania, które mogą przynosić dodatkowe korzyści i przyczyniać się do osiągnięcia wieloletnich celów w sposób spójny. Te programy i działania realizowane są w oparciu o kompleksową, multidyscyplinarną analizę kontekstu, zdolności, zagrożeń i słabości, przy zastosowaniu podejścia opartego na odporności i zapewnieniu uwrażliwienia na konflikty, z uwzględnieniem kwestii zapobiegania konfliktom i budowania pokoju. Są one zgodne z zasadą „nie szkodzić” i zasadą niepomijania nikogo.

9. Instrument propaguje wykorzystanie cyfryzacji jako potężnego czynnika umożliwiającego zrównoważony rozwój i wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu.

10. W stosunkach z partnerami należy stosować bardziej skoordynowane, całościowe i ustrukturyzowane podejście do migracji, mając na uwadze, jak ważne jest wyeliminowanie pierwotnych przyczyn migracji nieuregulowanej i przymusowych wysiedleń. Powinno ono prowadzić do maksymalizacji synergii i tworzenia kompleksowych partnerstw, przy czym szczególną uwagę należy zwrócić na kraje pochodzenia i tranzytu. Podejście to ma łączyć wszystkie odpowiednie narzędzia i niezbędny efekt mnożnikowy poprzez elastyczne podejście zachęcające, wraz z – stosownie do sytuacji – ewentualnymi zmianami w przydziale środków finansowych związanych z migracją zgodnie z zasadami programowania określonymi w Instrumencie. Powinno uwzględniać skuteczną współpracę i wdrażanie porozumień i dialogów z Unii w sprawie migracji. Wspomniane działania są realizowane z pełnym poszanowaniem prawa międzynarodowego, w tym międzynarodowych praw człowieka i prawa uchodźczego, oraz kompetencji Unii i kompetencji krajowych. Skuteczność tego podejścia ocenia się raz w roku lub w razie potrzeby. Działania związane z migracją realizowane w ramach Instrumentu są wdrażane w ramach wsparcia celów unijnej polityki migracyjnej przy użyciu elastycznego mechanizmu finansowania.

11. Komisja zapewnia, by działania przyjmowane w ramach Instrumentu w związku ze zwalczaniem terroryzmu i przestępczości zorganizowanej, z cyberbezpieczeństwem i walką z cyberprzestępczością oraz w związku z budowaniem zdolności podmiotów wojskowych w celu wsparcia rozwoju i bezpieczeństwa służącego rozwojowi były wdrażane z poszanowaniem prawa międzynarodowego, w tym międzynarodowego prawa dotyczącego praw człowieka i prawa humanitarnego. W tym celu Komisja ustanawia odpowiednie ramy oceny ryzyka i monitorowania. W tych ramach Komisja opracowuje wytyczne operacyjne w celu zapewnienia, by prawa człowieka były uwzględniane przy opracowywaniu i wdrażaniu tych działań.

Działania takie są realizowane w oparciu o regularną i solidną analizę konfliktu, aby zapewnić uwrażliwienie na konflikty i w ramach reformy sektora bezpieczeństwa zastosować podejście, które przyczyni się do demokratycznego sprawowania rządów, zwiększenia rozliczalności i bezpieczeństwa ludzkiego i przyniesie korzyści dla ludności lokalnej. W stosownych przypadkach środki te wpisują się w kontekst pomocy długoterminowej mającej na celu zreformowanie sektora bezpieczeństwa.

12. Komisja regularnie przekazuje Parlamentowi Europejskiemu i Radzie informacje oraz, z inicjatywy jednej z tych trzech instytucji, wymienia z nimi poglądy, w tym na temat podejścia opartego na zachętach w odpowiedzi na wyniki w kluczowych obszarach, o których mowa w art. 20. Parlament Europejski może regularnie wymieniać poglądy z Komisją na temat własnych programów pomocy, w odniesieniu do takich kwestii, jak budowanie zdolności, w tym w odniesieniu do powiązanej z tym mediacji i dialogu, oraz obserwacja wyborów.

13. Komisja regularnie wymienia informacje w ramach społeczeństwa obywatelskiego.

14. W stosownych przypadkach Komisja opracowuje i monitoruje ramy zarządzania ryzykiem, w tym środki oceny ryzyka i środki ograniczające ryzyko.

15. Z finansowania unijnego w ramach Instrumentu nie można korzystać w celu finansowania zakupu broni lub amunicji ani w celu finansowania operacji o charakterze wojskowym lub obronnym.

Artykuł 9

Budowanie zdolności podmiotów wojskowych w celu wsparcia rozwoju i bezpieczeństwa służącego rozwojowi

1. W celu przyczynienia się do zrównoważonego rozwoju, który wymaga utworzenia stabilnych, pokojowych i inkluzywnych społeczeństw, pomoc Unii w ramach Instrumentu może być wykorzystywana w kontekście szerszej reformy sektora bezpieczeństwa lub do budowania zdolności podmiotów wojskowych w krajach partnerskich, w wyjątkowych okolicznościach określonych w ust. 3, w celu realizacji działań rozwojowych i zapewnienia bezpieczeństwa służącego rozwojowi.

2. Pomoc na podstawie niniejszego artykułu może w szczególności obejmować realizację programów budowania zdolności na rzecz rozwoju i bezpieczeństwa służącego rozwojowi, w tym szkoleń, mentoringu i doradztwa, a także dostawy sprzętu, ulepszenia infrastruktury i świadczenia usług bezpośrednio związanych z tą pomocą.

3. Pomoc na podstawie niniejszego artykułu jest świadczona jedynie w sytuacji, gdy:

- a) nie ma możliwości spełnienia wymogów dla odpowiedniej realizacji celów Unii wynikających z Instrumentu za pośrednictwem podmiotów niewojskowych i istnieje zagrożenie dla istnienia funkcjonujących instytucji państwowych lub dla ochrony praw człowieka i podstawowych wolności, a instytucje państwowe nie są w stanie przeciwdziałać temu zagrożeniu; oraz
- b) dany kraj partnerski i Unia są zgodne co do tego, że podmioty wojskowe mają kluczowe znaczenie dla utrzymania, ustanowienia lub przywrócenia warunków niezbędnych do zrównoważonego rozwoju, w tym w sytuacjach kryzysowych i sytuacjach lub kontekstach niestabilności lub destabilizacji.

4. Pomocy Unii na podstawie niniejszego artykułu nie wykorzystuje się do finansowania budowania zdolności podmiotów wojskowych do celów innych niż realizacja działań rozwojowych i zapewnienie bezpieczeństwa służącego rozwojowi. W szczególności pomoc Unii nie służy do finansowania:

- a) stałych wydatków wojskowych;
- b) zakupu broni i amunicji ani żadnego innego sprzętu przeznaczonego do zabijania;
- c) szkoleń mających konkretnie na celu przyczynienie się do zdolności bojowej sił zbrojnych.

5. Przy opracowywaniu i wdrażaniu środków na podstawie niniejszego artykułu Komisja propaguje odpowiedzialność kraju partnerskiego. Komisja rozwija także niezbędne elementy i dobre praktyki wymagane do zapewnienia zrównoważoności i rozliczalności w perspektywie średnio- i długoterminowej, jak również propaguje praworządność i ustalone zasady prawa międzynarodowego.

TYTUŁ II

WDRAŻANIE INSTRUMENTU

ROZDZIAŁ I

Programowanie

Artykuł 10

Zakres programów geograficznych

1. Ze względu na realizację celów Instrumentu programy geograficzne dotyczą następujących obszarów współpracy:
 - a) dobre rządy, demokracja, praworządność i prawa człowieka, w tym równouprawnienie płci;
 - b) eliminacja ubóstwa, zwalczanie nierówności i dyskryminacji oraz propagowanie rozwoju społecznego;
 - c) migracja, przymusowe wysiedlenia i mobilność;
 - d) środowisko i zmiana klimatu;
 - e) zrównoważony wzrost gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu oraz godne zatrudnienie;
 - f) pokój, stabilność i zapobieganie konfliktom;
 - g) partnerstwo.
2. Bardziej szczegółowe informacje na temat każdego z obszarów współpracy, o których mowa w ust. 1, przedstawiono w załączniku II.

Artykuł 11

Zakres programów tematycznych

1. Ze względu na realizację celów Instrumentu programy tematyczne obejmują następujące obszary interwencji:
 - a) prawa człowieka i demokracja: propagowanie:
 - (i) podstawowych wartości demokracji;
 - (ii) praworządności;
 - (iii) powszechności, niepodzielności i współzależności praw człowieka;
 - (iv) poszanowania godności ludzkiej;
 - (v) zasad niedyskryminacji, równości i solidarności; oraz
 - (vi) poszanowania zasad Karty ONZ oraz międzynarodowego prawa dotyczącego praw człowieka;
 - b) organizacje społeczeństwa obywatelskiego:
 - (i) inkluzywna, partycypacyjna, samostanowiąca i niezależna przestrzeń społeczeństwa obywatelskiego i przestrzeń demokratyczna w krajach partnerskich;
 - (ii) inkluzywny i otwarty dialog z i pomiędzy podmiotami społeczeństwa obywatelskiego;
 - (iii) świadomość, zrozumienie, wiedza i zaangażowanie obywateli Europy w odniesieniu do kwestii rozwoju;
 - c) pokój, stabilność i zapobieganie konfliktom:
 - (i) pomoc w zakresie zapobiegania konfliktom, budowania pokoju i osiągnięcia stanu gotowości na wypadek kryzysu;
 - (ii) pomoc w zakresie przeciwdziałania globalnym i transregionalnym oraz nowym zagrożeniom;
 - d) wyzwania globalne:
 - (i) zdrowie;

- (ii) edukacja;
- (iii) równouprawnienie płci i wzmocnienie pozycji kobiet i dziewcząt;
- (iv) dzieci i młodzież;
- (v) migracja, przymusowe wysiedlenia i mobilność;
- (vi) godna praca, ochrona socjalna, nierówność i włączenie społeczne;
- (vii) kultura;
- (viii) zapewnienie zdrowego środowiska i przeciwdziałanie zmianie klimatu;
- (ix) zrównoważona energia;
- (x) zrównoważony wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu, godne miejsca pracy i zaangażowanie sektora prywatnego;
- (xi) bezpieczeństwo żywnościowe i bezpieczna dieta;
- (xii) wzmocnienie roli samorządów terytorialnych jako podmiotów zaangażowanych w rozwój;
- (xiii) promowanie inkluzywnych społeczeństw i wielostronnych inicjatyw, dobrego zarządzania gospodarczego, w tym sprawiedliwej i inkluzywnej mobilizacji dochodów krajowych;
- (xiv) wspieranie oceny i dokumentowania postępów we wdrażaniu partnerstwa i zasad skuteczności.

2. Bardziej szczegółowe informacje na temat każdego z obszarów współpracy, o których mowa w ust. 1, przedstawiono w załączniku III.

Artykuł 12

Ogólne podejście do programowania

1. Współpraca i interwencje w ramach Instrumentu są objęte programowaniem z wyjątkiem działań szybkiego reagowania, o których mowa w art. 4 ust. 4.
2. Na podstawie art. 7 programowanie w ramach Instrumentu opiera się na następujących zasadach:
 - a) dokumenty programowe zapewniają spójne ramy współpracy między Unią a krajami partnerskimi lub regionami, zgodnie z ogólnym zamiarem i zakresem, celami i zasadami określonymi w niniejszym rozporządzeniu;
 - b) przy opracowywaniu dokumentów programowych dla krajów i regionów partnerskich znajdujących się w sytuacjach kryzysowych, pokryzysowych lub niestabilności i podatności na zagrożenia przeprowadza się analizę konfliktu w celu zapewnienia uwrażliwienia na konflikty i bierze się należyte pod uwagę szczególne potrzeby tych krajów lub regionów partnerskich i ich ludności oraz okoliczności w nich panujące; jeżeli kraje partnerskie lub regiony są bezpośrednio objęte lub dotknięte sytuacją kryzysową, pokryzysową lub niestabilności, szczególny nacisk kładzie się na lepszą koordynację działań wszystkich stosownych podmiotów z myślą o wsparciu przejścia od sytuacji nadzwyczajnej do sytuacji zrównoważonego rozwoju i stabilnego pokoju, w tym wsparciu zapobiegania przemocy;
 - c) Unia i państwa członkowskie zapewniają inkluzywne wzajemne konsultacje na wczesnym etapie procesu programowania i w trakcie tego procesu w celu promowania zgodności, komplementarności i spójności działań podejmowanych w ramach współpracy; w przypadku programowania krajowego preferowanym podejściem jest wspólne programowanie, które jest wdrażane na szczeblu krajowym w sposób elastyczny i inkluzywny. Wspólne programowanie jest otwarte dla innych odpowiednich darczyńców i podmiotów, jeżeli Unia i państwa członkowskie uznają to za właściwe; w stosownych przypadkach Unia i państwa członkowskie dążą też do wspierania krajów partnerskich poprzez wspólne wdrażanie;
 - d) na wczesnym etapie i w trakcie całego procesu programowania Unia zachęca do regularnego wielostronnego i inkluzywnego dialogu z innymi darczyńcami i podmiotami, w tym, w stosownych przypadkach, z władzami lokalnymi, przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego, fundacjami i sektorem prywatnym, aby ułatwić im wnoszenie odnośnych wkładów, stosownie do sytuacji, i zapewnić, by pełnili oni istotną rolę w procesie programowania;
 - e) program tematyczny na rzecz praw człowieka i demokracji oraz program tematyczny na rzecz organizacji społeczeństwa obywatelskiego, o których mowa, odpowiednio, w art. 4 ust. 3 lit. a) i b), umożliwiają udzielanie pomocy niezależnie od zgody rządów i innych organów publicznych odnośnych państw trzecich; te programy tematyczne zapewniają wsparcie przede wszystkim dla podmiotów społeczeństwa obywatelskiego na wszystkich poziomach, z uwzględnieniem form i metod wykonywania, jak określono w art. 27 ust. 3.

Parlament Europejski i Rada są informowane o wynikach konsultacji przewidzianych w akapicie pierwszym lit. c) i d).

3. Dokumenty programowe opierają się na rezultatach i w miarę możliwości zawierają wyraźne wartości docelowe i wskaźniki. Wskaźniki opierają się, w stosownych przypadkach, na uzgodnionych na szczeblu międzynarodowym wartościach docelowych i wskaźnikach, w szczególności tych określonych na potrzeby realizacji celów zrównoważonego rozwoju, a także ramach rezultatów na poziomie poszczególnych krajów, w celu dokonania oceny i informowania o tym, w jaki sposób Unia przyczynia się do osiągania rezultatów na poziomie produktów, wyników i wpływu.

Artykuł 13

Zasady programowania dotyczące programów geograficznych

1. Programowanie w przypadku programów geograficznych opiera się na następujących zasadach:
 - a) bez uszczerbku dla ust. 5, działania są w największym możliwym zakresie oparte na wczesnym, stałym i inkluzywnym dialogu między Unią, państwami członkowskimi i zainteresowanymi krajami partnerskimi, w tym władzami krajowymi, regionalnymi i lokalnymi, z udziałem organizacji społeczeństwa obywatelskiego, parlamentów narodowych, regionalnych i lokalnych oraz innych zainteresowanych podmiotów, co służy zwiększeniu poczucia demokratycznej odpowiedzialności za ten proces oraz zachęceniu do wspierania krajowych i regionalnych strategii;
 - b) w stosownych przypadkach okres programowania jest zsynchronizowany z cyklami strategii kraju partnerskiego i do nich dostosowany;
 - c) programowanie może przewidywać działania w zakresie współpracy, finansowane z poszczególnych alokacji środków określonych w art. 6 ust. 2 oraz z innych programów unijnych zgodnie z ich aktami podstawowymi.
2. Programowanie w przypadku programów geograficznych zapewnia konkretne dostosowane ramy współpracy w oparciu o:
 - a) potrzeby partnerów określone na podstawie szczególnych kryteriów, z uwzględnieniem liczby ludności, poziomu ubóstwa, nierówności, rozwoju społecznego, podatności na zagrożenia w aspekcie środowiskowym i gospodarczym oraz odporności państwa i społeczeństwa, a także wpływu przedłużających się lub powtarzających się kryzysów;
 - b) zdolności partnerów i ich zobowiązanie do propagowania wspólnych wartości, zasad i interesów, w tym praw człowieka, podstawowych wolności, demokracji, praworządności, dobrych rządów, walki z korupcją, otwartej przestrzeni obywatelskiej i równouprawnienia płci, a także do wspierania wspólnych celów oraz wielostronnych sojuszy i współpracy, międzynarodowego porządku opartego na zasadach, jak również realizacji priorytetów Unii;
 - c) zobowiązania partnerów, łącznie z tymi wspólnie uzgodnionymi z Unią, oraz osiągnięte przez nich rezultaty określone na podstawie kryteriów, takich jak reformy polityczne; oraz rozwój gospodarczo-społeczny, zrównoważenie środowiskowe i efektywne wykorzystywanie pomocy, z uwzględnieniem specyfiki i poziomu rozwoju krajów partnerskich;
 - d) potencjalny wpływ finansowania unijnego w krajach partnerskich i regionach;
 - e) zdolności partnerów do mobilizacji i efektywnego wykorzystania zasobów krajowych, a także ich możliwości dostępu do zasobów finansowych, zdolności w zakresie przejrzystego zarządzania zasobami przy realizacji krajowych priorytetów w dziedzinie rozwoju oraz zdolności absorpcyjne.
3. W procesie przydzielania zasobów w sposób priorytetowy traktuje się kraje najbardziej potrzebujące, w szczególności kraje najsłabiej rozwinięte, kraje o niskich dochodach, kraje znajdujące się w sytuacji kryzysowej, pokryzysowej lub niestabilności i podatności na zagrożenia, w tym małe rozwijające się państwa wyspiarskie oraz kraje rozwijające się bez dostępu do morza.
4. Dodatkowo Unia zajmie się szczególnymi wyzwaniami, z którymi mierzą się kraje o średnim dochodzie, a zwłaszcza kraje, których status uległ zmianie z kraju o niskim dochodzie na kraj o średnim dochodzie.
5. Współpraca z krajami uprzemysłowionymi skupia się na propagowaniu interesów i wartości Unii oraz interesów i wartości wzajemnych, a także wspólnie uzgodnionych celów i multilateralizmu.
6. Instrument przyczynia się do działań przewidzianych w rozporządzeniu (UE) 2021/817. Na podstawie niniejszego rozporządzenia sporządza się jednolity dokument programowy na okres siedmiu lat, obejmujący środki finansowe z rozporządzenia IPA III. Wykorzystanie tych środków finansowych podlega rozporządzeniu (UE) 2021/817.

Artykuł 14

Dokumenty programowe programów geograficznych

1. Wdrażanie Instrumentu w przypadku programów o określonym zasięgu geograficznym odbywa się z wykorzystaniem wieloletnich programów indykatywnych i wielokrajowych programów indykatywnych.
2. W wieloletnich programach indykatywnych określa się priorytetowe obszary wybrane do finansowania przez Unię, szczegółowe cele, oczekiwane rezultaty oraz jasne i sprecyzowane wskaźniki realizacji celów, a także indykatywne przydziały finansowe, zarówno całkowite, jak i w podziale na priorytetowe dziedziny oraz, w stosownych przypadkach, metody wykonywania.
3. Wieloletnie programy indykatywne oparte są między innymi na:
 - a) krajowej lub regionalnej strategii w formie planu rozwoju lub podobnego dokumentu zatwierdzonych przez Komisję jako podstawa odpowiedniego wieloletniego programu indykatywnego, w czasie przyjęcia ostatniego z wymienionych dokumentów;
 - b) dokumencie ramowym ustanawiającym politykę Unii względem danego partnera lub partnerów, w tym na wspólnym dokumencie uzgodnionym między Unią a państwami członkowskimi;
 - c) wspólnym dokumencie Unii i danego partnera lub partnerów określającym wspólne priorytety i wzajemne zobowiązania.
4. Aby zwiększyć wpływ zbiorowej współpracy w ramach Unii, tam gdzie to możliwe i stosowne, wspólny dokument programowy zastępuje dokumenty programowe Unii i państw członkowskich. Jednakże taki wspólny dokument programowy zastępuje wieloletni program indykatywny Unii tylko wtedy, jeżeli został zatwierdzony w akcie wykonawczym przyjętym na podstawie art. 16, jest zgodny z art. 12 i 13, zawiera elementy określone w ust. 2 niniejszego artykułu i ustanawia podział prac pomiędzy Unią i państwami członkowskimi.

Artykuł 15

Dokumenty programowe programów tematycznych

1. Wdrażanie Instrumentu w przypadku programów tematycznych odbywa się z wykorzystaniem wieloletnich programów indykatywnych.
2. W wieloletnich programach indykatywnych dla programów tematycznych określa się unijną strategię, priorytety wybrane do finansowania unijnego, szczegółowe cele, oczekiwane rezultaty oraz jasne i sprecyzowane wskaźniki realizacji celów, sytuację międzynarodową oraz działania głównych partnerów w zakresie danego tematu.

W stosownych przypadkach określa się zasoby i priorytety interwencji w ramach udziału w inicjatywach ogólnościowych.

3. Wieloletnie programy indykatywne dla programów tematycznych określają orientacyjny przydział finansowy – całkowity oraz w podziale na obszary współpracy i priorytetowe dziedziny. Orientacyjny przydział finansowy może być przedstawiony w postaci przedziału.

Artykuł 16

Przyjmowanie i zmiana wieloletnich programów indykatywnych

1. Komisja przyjmuje w drodze aktów wykonawczych wieloletnie programy indykatywne, o których mowa w art. 14 i 15. Te akty wykonawcze są przyjmowane zgodnie z procedurą sprawdzającą, o której mowa w art. 45 ust. 2. Procedura ta ma również zastosowanie do przeglądów, o których mowa w ust. 3 i 4 niniejszego artykułu, które znacząco zmieniają treść wieloletnich programów indykatywnych.
2. Przy przyjmowaniu wspólnych wieloletnich dokumentów programowych, o których mowa w art. 14, decyzja Komisji ma zastosowanie jedynie do wkładu Unii do wspólnego wieloletniego dokumentu programowego.

3. Wieloletnie programy indykatywne dla programów geograficznych są poddawane przeglądowi po ewaluacji śródkresowej, o której mowa w art. 42 ust. 2, i na zasadzie *ad hoc*, stosownie do potrzeb, w celu zapewnienia ich skutecznego wdrożenia, w szczególności w przypadku znaczących zmian w ramach polityki, o których mowa w art. 7, lub w następstwie sytuacji kryzysowej lub pokryzysowej.
4. Wieloletnie programy indykatywne dla programów tematycznych są poddawane przeglądowi po ewaluacji śródkresowej, o której mowa w art. 42 ust. 2, i na zasadzie *ad hoc*, stosownie do potrzeb, w celu zapewnienia skutecznego ich wdrożenia, w szczególności w przypadku znaczących zmian w ramach polityki, o których mowa w art. 7.
5. Ze względu na należyte uzasadnioną, szczególnie pilną potrzebę związaną z okolicznościami, takimi jak kryzysy lub bezpośrednie zagrożenie dla pokoju, demokracji, praworządności, praw człowieka lub podstawowych wolności Komisja może zmienić – w drodze aktów wykonawczych – wieloletnie programy indykatywne, o których mowa w art. 14 i 15. Te akty wykonawcze przyjmuje się w trybie pilnym, o którym mowa w art. 45 ust. 4.

Artykuł 17

Rezerwa na nowe wyzwania i priorytety

1. Kwota, o której mowa w art. 6 ust. 3, jest wykorzystywana tam, gdzie jest najbardziej potrzebna i gdzie jest to należyte uzasadnione, między innymi na:
 - a) zapewnienie odpowiedniej reakcji Unii w przypadku nieprzewidzianych okoliczności;
 - b) uwzględnienie nowych potrzeb lub wyzwań, takich jak te na granicach Unii lub państw sąsiadujących związane z sytuacją kryzysową: klęską żywiołową lub katastrofą spowodowaną przez człowieka, konfliktem siłowym i sytuacją pokryzysową czy presją migracyjną i przymusowymi wysiedleniami;
 - c) promowanie nowych unijnych lub międzynarodowych inicjatyw i priorytetów.
2. Sposób wykorzystania tych środków finansowych określa się zgodnie z procedurami ustanowionymi w art. 16 i 25.

ROZDZIAŁ II

Przepisy szczegółowe dotyczące obszaru objętego polityką sąsiedztwa

Artykuł 18

Cele szczegółowe dotyczące obszaru objętego polityką sąsiedztwa

Zgodnie z art. 3 i 4 cele szczegółowe wsparcia udzielanego przez Unię w ramach Instrumentu dotyczącego obszaru objętego polityką sąsiedztwa są następujące:

- a) promowanie ściślejszej współpracy politycznej oraz wzmocnienie i ugruntowanie głębokiej i trwałej demokracji, stabilności, dobrych rządów, praworządności i poszanowania praw człowieka;
- b) wspieranie realizacji układów o stowarzyszeniu lub innych istniejących lub przyszłych porozumień oraz wspólnie uzgodnionych programów stowarzyszeniowych i priorytetów partnerstwa lub równoważnych dokumentów, także poprzez współpracę międzyinstytucjonalną i budowanie zdolności;
- c) promowanie zacieśnionego partnerstwa ze społeczeństwami w stosunkach Unii z krajami partnerskimi oraz pomiędzy krajami partnerskimi, w tym za pośrednictwem kontaktów międzyludzkich, oraz szerokiego wachlarza działań, ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży;
- d) zacieśnianie współpracy regionalnej i transgranicznej, zwłaszcza w ramach Partnerstwa Wschodniego, Unii dla Śródziemnomorza i współpracy obejmującej całe europejskie sąsiedztwo, a także współpracy regionalnej w regionie Morza Czarnego, współpracy w Arktyce i wymiaru północnego, w tym w obszarach energetyki i bezpieczeństwa;
- e) osiągnięcie stopniowej integracji z unijnym rynkiem wewnętrznym oraz zacieśnionej współpracy sektorowej i międzysektorowej, również za sprawą zbliżenia przepisów i konwergencji regulacyjnej z unijnymi normami i standardami oraz innymi stosownymi normami i standardami międzynarodowymi, a także lepszego dostępu do rynku, w tym poprzez pogłębione i kompleksowe strefy wolnego handlu, powiązany rozwój instytucjonalny i inwestycje;

- f) pogłębienie partnerstw na rzecz dobrze zarządzanej i bezpiecznej migracji i mobilności oraz, w stosownych przypadkach i gdy istnieją warunki dla dobrze zarządzanej i bezpiecznej mobilności, wspieranie wdrażania istniejących systemów bezwizowych, zgodnie ze zmienionym mechanizmem zawieszającym zwolnienie z obowiązku wizowego, dialogami na temat liberalizacji systemu wizowego i dwustronnymi lub regionalnymi porozumieniami i uzgodnieniami z państwami trzecimi, w tym partnerstwami na rzecz mobilności;
- g) wspieranie budowania zaufania i innych środków przyczyniających się do bezpieczeństwa, zapobiegania konfliktom i ich rozwiązywania, w tym wsparcia dla społeczności dotkniętych konfliktem oraz odbudowy po konflikcie.

Artykuł 19

Dokumenty programowe i kryteria przydziału

1. W przypadku krajów i terytoriów partnerskich wymienionych w załączniku I obszary priorytetowe do finansowania przez Unię wybierane są głównie spośród tych uwzględnionych w układach o stowarzyszeniu, umowach o partnerstwie i współpracy, wspólnie uzgodnionych programach stowarzyszeniowych i priorytetach partnerstwa lub innych istotnych – istniejących i przyszłych – dokumentach, o których mowa w art. 14 ust. 3 lit. c), wspólnie uzgodnionych między Unią a krajami partnerskimi w formatach dwustronnych i wielostronnych, w tym, w stosownych przypadkach w ramach Partnerstwa Wschodniego i południowego wymiaru europejskiej polityki sąsiedztwa, zgodnie z celami szczegółowymi określonymi w art. 18, oraz obszarów współpracy w ramach programów geograficznych określonych w załączniku II.
2. W drodze odstępstwa od art. 13 ust. 2 i 3 unijne wsparcie na mocy programów geograficznych realizowanych w ramach polityki sąsiedztwa jest zróżnicowane pod względem formy i kwot, z uwzględnieniem następujących elementów dotyczących kraju partnerskiego:
 - a) jego potrzeb, z zastosowaniem takich wskaźników, jak liczba ludności, nierówności i poziom rozwoju;
 - b) jego zaangażowania w realizację wspólnie uzgodnionych celów reform politycznych, gospodarczych, środowiskowych i społecznych oraz postępów w tym zakresie;
 - c) jego zaangażowania w budowanie głębokiej i trwałej demokracji, praworządności, dobrych rządów, praw człowieka oraz w walkę z korupcją i postępy w tym zakresie;
 - d) jego partnerstwa z Unią, w tym poziom ambicji w zakresie takiego partnerstwa;
 - e) jego zdolności absorpcji unijnego wsparcia udzielanego w ramach Instrumentu i potencjalnego wpływu tego wsparcia.
3. Wsparcie udzielane przez Unię, o którym mowa w ust. 2 niniejszego artykułu, zostaje odzwierciedlone w dokumentach programowych dotyczących programów geograficznych, o których mowa w art. 14.

Artykuł 20

Podejście oparte na zachętach

1. Kwota wynosząca indykatywnie 10 % puli środków finansowych określonej w art. 6 ust. 2 lit. a) tiret pierwsze, stanowiącej uzupełnienie krajowych indykatywnych alokacji finansowych, o których mowa w art. 14, zostaje przydzielona krajom i terytoriom partnerskim wymienionym w załączniku I jako zachęta do wdrażania reform. Takie alokacje określa się na podstawie wyników i postępów w dziedzinie demokracji, dobrych rządów i praworządności (w tym współpracy ze społeczeństwem obywatelskim), praw człowieka (w tym równouprawnienia płci), współpracy w kwestii migracji, zarządzania gospodarczego i wdrażania reform, w szczególności tych, które zostały wspólnie uzgodnione. Postępy krajów partnerskich podlegają regularnej ocenie, w szczególności poprzez sprawozdania z postępów, które przedstawiają tendencje w zestawieniu z poprzednimi latami.
2. Ust. 1 nie stosuje się do wsparcia na rzecz społeczeństwa obywatelskiego, zapobiegania konfliktom i budowania pokoju, kontaktów międzyludzkich, w tym współpracy między władzami lokalnymi, wsparcia na rzecz poprawy przestrzegania praw człowieka ani środków wsparcia związanych z sytuacjami kryzysowymi. W przypadku poważnego lub trwałego pogorszenia się sytuacji w zakresie demokracji, praw człowieka lub praworządności, lub podwyższonego ryzyka konfliktu, wsparcie na rzecz tych działań zwiększa się w miarę możliwości i stosownie do sytuacji.

Artykuł 21

Wielokrajowe programy indykatywne

Wielokrajowe programy indykatywne w obszarze objętym polityką sąsiedztwa dotyczą wyzwań wspólnych dla wszystkich lub kilku krajów partnerskich, w oparciu o priorytety Partnerstwa Wschodniego i południowego wymiaru europejskiej polityki sąsiedztwa oraz z uwzględnieniem prac prowadzonych w kontekście Unii dla Śródziemnomorza, a także współpracy regionalnej, transregionalnej i subregionalnej, przede wszystkim między co najmniej dwoma krajami partnerskimi, w tym również w ramach regionalnej współpracy wymiaru północnego i synergii czarnomorskiej.

*Artykuł 22***Współpraca transgraniczna**

1. Współpraca transgraniczna, zgodnie z definicją w art. 2 akapit pierwszy pkt 5, obejmuje współpracę na przyległych zewnętrznych granicach lądowych i morskich, współpracę transnarodową na większych terytoriach transnarodowych lub współpracę morską wokół basenów morskich, jak również współpracę międzyregionalną.
2. Obszar objęty polityką sąsiedztwa stanowi uzupełnienie programów współpracy transgranicznej zgodnie z ust. 1, współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach rozporządzenia w sprawie Interreg. Na wsparcie tych programów przydziela się indykatywnie maksymalnie 5 % puli środków finansowych dla obszaru objętego polityką sąsiedztwa.
3. Wkłady na rzecz programów współpracy transgranicznej są określone i wykorzystywane zgodnie z art. 10 ust. 3 rozporządzenia w sprawie Interreg.
4. Poziom współfinansowania unijnego nie przekracza 90 % wydatków kwalifikowalnych w ramach programu współpracy transgranicznej.
5. Płatności zaliczkowe na programy współpracy transgranicznej mogą przekroczyć odsetek, o którym mowa w art. 51 rozporządzenia w sprawie Interreg. Na wniosek instytucji zarządzającej stawka płatności zaliczkowych za każdy rok budżetowy może wynosić do 80 % rocznych zobowiązań na rzecz programu.
6. Wieloletni dokument strategiczny dotyczący współpracy transgranicznej określający elementy, o których mowa w art. 14 ust. 2 niniejszego rozporządzenia, przyjmuje się zgodnie z art. 10 ust. 1 rozporządzenia w sprawie Interreg.
7. W przypadku wstrzymania programów współpracy transgranicznej zgodnie z art. 12 rozporządzenia w sprawie Interreg wsparcie z puli środków finansowych dla obszarów objętych polityką sąsiedztwa przeznaczone na wstrzymany program może być wykorzystane w celu finansowania innych programów współpracy transgranicznej lub wszelkich innych działań objętych tą pulą środków finansowych, stosownie do przypadku.

*ROZDZIAŁ III***Plany działania, środki i metody wdrażania***Artykuł 23***Plany działania i środki**

1. Komisja przyjmuje roczne lub wieloletnie plany działania oraz środki. Środki mogą przyjmować formę środków indywidualnych, środków specjalnych, środków wspierających lub nadzwyczajnych środków pomocy. Plany działania i środki uwzględniają specyficzny kontekst i dla każdego działania określają zakładane cele, oczekiwane rezultaty oraz główne działania, metody wdrażania, monitorowania i ewaluacji, a także budżet i wszelkie powiązane wydatki.
2. Plany działania opierają się na dokumentach programowych, z wyjątkiem przypadków, o których mowa w ust. 5 i 6. Plany działania są opracowywane w sposób inkluzywny, przejrzysty i terminowy. W stosownych przypadkach plany działania są omawiane wspólnie z państwami członkowskimi z myślą o lepszym współdziałaniu.
3. W razie potrzeby – przed przyjęciem planów działania lub po ich przyjęciu – pojedyncze działanie można przyjąć jako środek indywidualny. Środki indywidualne opierają się na dokumentach programowych, z wyjątkiem przypadków, o których mowa w ust. 5, i innych należycie uzasadnionych przypadków.
4. W przypadku nieprzewidzianych potrzeb lub okoliczności, a także jeśli finansowanie z wielu odpowiednich źródeł jest niemożliwe, Komisja może przyjąć środki specjalne nieprzewidziane w dokumentach programowych.

5. Roczne lub wieloletnie plany działania oraz środki indywidualne mogą być wykorzystywane do realizowania działań szybkiego reagowania, o których mowa w art. 4 ust. 4 lit. b) i c).
6. Komisja może przyjąć nadzwyczajne środki pomocy dla działań szybkiego reagowania zgodnie z art. 4 ust. 4 lit. a).

Okres obowiązywania nadzwyczajnego środka pomocy może wynosić do 18 miesięcy i może zostać przedłużony dwukrotnie o okresy nieprzekraczające sześciu miesięcy – łącznie maksymalnie do 30 miesięcy – w przypadku wystąpienia obiektywnych i nieprzewidzianych przeszkód we wdrażaniu środka, jednakże pod warunkiem że kwota finansowa przewidziana na ten środek nie zostanie zwiększona.

W sytuacji przedłużającego się kryzysu i konfliktu Komisja może przyjąć drugi nadzwyczajny środek pomocy na okres do 18 miesięcy. W należycie uzasadnionych przypadkach można przyjąć dalsze środki, jeżeli ciągłość działania Unii ma zasadnicze znaczenie i nie może zostać zapewniona w inny sposób.

Artykuł 24

Środki wsparcia

1. Unijne finansowanie może obejmować wydatki na wsparcie przeznaczone na wdrożenie Instrumentu i realizację jego celów, w tym na wsparcie administracyjne związane z przygotowaniem, działaniami następczymi, monitorowaniem oraz działaniami w zakresie kontroli, audytu i ewaluacji, niezbędnymi do wdrożenia, a także wydatki ponoszone przez siedzibę główną i delegatury Unii na wsparcie administracyjne i koordynacyjne potrzebne do programowania operacji finansowanych w ramach Instrumentu w tym działań informacyjnych i komunikacyjnych oraz systemów informatycznych dla przedsiębiorstw, a także do zarządzania nimi.
2. Jeżeli wydatki na wsparcie nie są uwzględnione w planach działania i środkach, o których mowa w art. 23, Komisja przyjmuje, w stosownych przypadkach, środki wspierające. Unijne finansowanie w ramach środków wspierających może obejmować:
 - a) analizy, spotkania, działania informacyjne i uświadamiające, szkolenia, przygotowanie i wymianę doświadczeń i najlepszych praktyk, działalność wydawniczą i wszelkie inne wydatki na pomoc administracyjną lub techniczną konieczne do programowania działań i zarządzania nimi, w tym opinie ekspertów zewnętrznych otrzymujących wynagrodzenie;
 - b) działania badawcze, innowacje i analizy dotyczące istotnych zagadnień oraz ich upowszechnianie;
 - c) wydatki związane z realizacją działań informacyjnych i komunikacyjnych, w tym na opracowanie strategii komunikacyjnych i komunikację instytucjonalną dotyczącą politycznych priorytetów Unii oraz ich eksponowanie.

Artykuł 25

Przyjmowanie planów działania i środków

1. Plany działania i środki są przyjmowane w drodze aktów wykonawczych. Te akty wykonawcze przyjmuje się zgodnie z procedurą sprawdzającą, o której mowa w art. 45 ust. 2.
2. Procedura, o której mowa w ust. 1, nie jest wymagana w przypadku:
 - a) indywidualnych środków, w przypadku których finansowanie unijne nie przekracza kwoty 5 000 000 EUR;
 - b) środków specjalnych i środków wsparcia oraz planów działania przyjętych w celu wdrożenia działań szybkiego reagowania, w przypadku których finansowanie unijne nie przekracza kwoty 10 000 000 EUR;
 - c) nadzwyczajnych środków pomocy, o których mowa w art. 23 ust. 4, w przypadku których finansowanie unijne nie przekracza kwoty 20 000 000 EUR;
 - d) zmian technicznych w planach działania i środkach, pod warunkiem że takie zmiany nie wpłyną znacząco na cele danego planu działania lub środka, takich jak:
 - (i) zmiana metody wykonywania;
 - (ii) przedłużenie okresu wdrażania;
 - (iii) realokacja środków finansowych między działaniami zawartymi w planie działania;

- (iv) zwiększenie lub zmniejszenie budżetu planów działania i środków o nie więcej niż 20 % pierwotnego budżetu i bez przekroczenia kwoty 10 000 000 EUR.

W przypadku wieloletnich planów działania i środków progi, o których mowa w ust. 2 akapit pierwszy lit. a), b) i c) oraz lit. d) ppkt (iv), stosuje się w ujęciu rocznym.

Parlament Europejski i państwa członkowskie są informowane za pośrednictwem właściwego komitetu, o którym mowa w art. 45, o planach działania i środkach, z wyjątkiem nadzwyczajnych środków pomocy, oraz o zmianach technicznych przyjętych na mocy niniejszego ustępu w terminie jednego miesiąca od ich przyjęcia.

3. Przed przyjęciem lub przedłużeniem obowiązywania nadzwyczajnych środków pomocy, które nie przekraczają kwoty 20 000 000 EUR, Komisja powiadamia Parlament Europejski i Radę o charakterze i celach takiego środka pomocy oraz o przeznaczonych na niego kwotach finansowych. Komisja informuje Parlament Europejski i Radę o zamiarze wprowadzenia znaczących zmian do uprzednio przyjętych nadzwyczajnych środków pomocy. Komisja uwzględnia odpowiednie podejście polityczne do planowania, a następnie wdrażania takich środków w celu zachowania spójności działań zewnętrznych Unii.

4. W przypadku należycie uzasadnionej, szczególnie pilnej potrzeby, takiej jak kryzys, w tym wystąpienie klęsk żywiołowych lub katastrof spowodowanych przez człowieka, lub bezpośrednie zagrożenie dla demokracji, praworządności, praw człowieka lub podstawowych wolności Komisja może przyjąć plany działania i środki lub zmiany istniejących planów działania i środków, w formie aktów wykonawczych mających natychmiastowe zastosowanie, zgodnie z procedurą, o której mowa w art. 45 ust. 4.

5. Na poziomie działań prowadzona jest odpowiednia kontrola wpływu na środowisko, w tym pod kątem wpływu działań na zmianę klimatu i różnorodność biologiczną, zgodnie z mającymi zastosowanie aktami ustawodawczymi Unii, w tym dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE⁽⁴²⁾ i dyrektywą Rady 85/337/EWG⁽⁴³⁾, w stosownych przypadkach łącznie z oceną oddziaływania na środowisko, w tym oddziaływania na zmianę klimatu, ekosystemy i różnorodność biologiczną, dla działań, które mogą mieć wpływ na środowisko, w szczególności w przypadku nowych, dużych działań infrastrukturalnych.

Inne stosowne oceny *ex ante*, które są proporcjonalne do celów i kwot planowanych działań i środków, należy przeprowadzić w celu określenia możliwych skutków i zagrożeń tych działań i środków w odniesieniu do praw człowieka, dostępu do zasobów naturalnych, takich jak grunty, oraz standardów społecznych, w tym w postaci ocen oddziaływania najważniejszych działań i środków, w przypadku których oczekuje się, że będą miały istotne oddziaływanie wpływ na te obszary.

W stosownych przypadkach przeprowadza się strategiczne oceny oddziaływania na środowisko, w tym oddziaływania na zmianę klimatu, podczas wdrażania programów sektorowych. W procesie przeprowadzania oceny oddziaływania na środowisko zapewnia się udział zainteresowanych stron i publiczny dostęp do wyników takiej oceny.

Artykuł 26

Metody współpracy

1. Zgodnie z rozporządzeniem finansowym Komisja wykonuje finansowanie w ramach Instrumentu albo bezpośrednio przez Komisję, przez delegatury Unii lub agencje wykonawcze, albo pośrednio przez dowolny z podmiotów wymienionych w art. 62 ust. 1 akapit pierwszy lit. c) tego rozporządzenia.

2. Finansowanie w ramach Instrumentu może być również udzielane za pomocą wpłat na rzecz funduszy międzynarodowych, regionalnych lub krajowych, takich jak fundusze utworzone lub zarządzane przez EBI, państwa członkowskie, kraje i regiony partnerskie, organizacje międzynarodowe lub innych darczyńców.

⁽⁴²⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko (tekst jednolity) (Dz.U. L 26 z 28.1.2012, s. 1).

⁽⁴³⁾ Dyrektywa Rady 85/337/EWG z dnia 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne (Dz.U. L 175 z 5.7.1985, s. 40).

3. Podmioty wymienione w art. 62 ust. 1 akapit pierwszy lit. c) rozporządzenia finansowego i kwalifikujący się kontrahenci, o których mowa w art. 35 ust. 4 niniejszego rozporządzenia, wypełniają swoje obowiązki sprawozdawcze zgodnie z art. 155 rozporządzenia finansowego w trybie rocznym. Wymogi sprawozdawczości wobec każdego z tych podmiotów są określone w ramowej umowie o partnerstwie finansowym, umowie o przyznanie wkładu, umowie dotyczącej gwarancji budżetowych lub umowie finansowej.
4. Działania finansowane na mocy Instrumentu mogą być wdrażane z wykorzystaniem współfinansowania równoległego lub wspólnego.
5. W przypadku współfinansowania równoległego działanie zostaje podzielone na kilka wyraźnie identyfikowalnych elementów, które są osobno finansowane przez poszczególnych partnerów przekazujących współfinansowanie w sposób każdorazowo umożliwiający określenie końcowego przeznaczenia środków i uniknięcie powielania finansowania.
6. W przypadku współfinansowania wspólnego całkowity koszt działania dzieli się pomiędzy poszczególnych partnerów współfinansujących, a zasoby trafiają do jednej puli w sposób uniemożliwiający określenie źródła finansowania poszczególnych zadań realizowanych w ramach danego działania.
7. Współpraca między Unią a jej partnerami może przyjąć formę, na przykład:
 - a) uzgodnień trójstronnych, na mocy których Unia koordynuje z państwami trzecimi swój fundusz pomocy na rzecz kraju lub regionu partnerskiego;
 - b) środków współpracy administracyjnej i technicznej, jak również budowania zdolności, w tym w celu wymiany doświadczeń państw członkowskich dotyczących okresu przejściowego lub wdrażania reform, takich jak zdecentralizowana współpraca poprzez partnerstwa lub współpraca partnerska między instytucjami publicznymi, w tym organami władz lokalnych, podmiotami prawa publicznego lub podmiotami prawa prywatnego, którym powierzono zadania użyteczności publicznej, danego państwa członkowskiego a podmiotami kraju lub regionu partnerskiego, a także środków współpracy z udziałem ekspertów z sektora publicznego oddelegowanych przez państwa członkowskie oraz ich władze regionalne i lokalne;
 - c) udziału w niezbędnych kosztach tworzenia partnerstw publiczno-prywatnych i zarządzania nimi, w tym wkładów przeznaczonych na przeprowadzenie, w miarę możliwości przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego, niezależnej oceny i monitorowanie tych działań;
 - d) programów wspierania polityki sektorowej, w ramach których Unia udziela wsparcia dla programów sektorowych krajów partnerskich;
 - e) udziału w kosztach uczestnictwa państw w unijnych programach i działaniach wdrażanych przez agencje i organy unijne, a także organy lub osoby, którym powierzono wdrażanie działań szczególnych w ramach wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, zgodnie z tytułem V TUE.

Artykuł 27

Formy unijnego finansowania

1. Unijne finansowanie może być udzielane z wykorzystaniem rodzajów finansowania przewidzianych w rozporządzeniu finansowym, a w szczególności:
 - a) dotacji;
 - b) zamówień na usługi, dostawy lub roboty budowlane;
 - c) wsparcia budżetowego;
 - d) wpłat na rzecz funduszy powierniczych utworzonych przez Komisję, zgodnie z art. 234 rozporządzenia finansowego;
 - e) instrumentów finansowych;
 - f) gwarancji budżetowych;
 - g) działań łączonych;
 - h) ulg w spłacie zadłużenia w kontekście uzgodnionych na szczeblu międzynarodowym programów ulg w spłacie zadłużenia;
 - i) pomocy finansowej;
 - j) ekspertów zewnętrznych otrzymujących wynagrodzenie.

2. Współpracując z zainteresowanymi podmiotami z krajów partnerskich, takimi jak organizacje społeczeństwa obywatelskiego i władze lokalne, Komisja uwzględni ich specyfikę, w tym potrzeby i sytuację – przy określaniu warunków finansowania, rodzajów wkładów, warunków udzielania dotacji i przepisów administracyjnych dotyczących zarządzania nimi – w celu dotarcia do jak najszerszego grona tych podmiotów i jak najlepszego spełnienia ich oczekiwań. Zgodnie z rozporządzeniem finansowym zachęca się do stosowania warunków szczególnych, takich jak umowy o partnerstwie, zezwolenia na udzielanie wsparcia finansowego na rzecz osób trzecich, bezpośrednie udzielanie dotacji lub zaproszenia do składania ofert z zastosowaniem kryteriów kwalifikowalności, lub też stosowanie płatności ryczałtowych, kosztów jednostkowych i finansowania według stawek zryczałtowanych, a także finansowania niepowiązanego z kosztami, jak przewidziano w art. 125 ust. 1 rozporządzenia finansowego.

3. Poza przypadkami, o których mowa w art. 195 rozporządzenia finansowego, procedurę bezpośredniego udzielania dotacji można zastosować w odniesieniu do:

- a) dotacji o niskiej wartości dla obrońców praw człowieka w celu finansowania pilnych działań i potrzeb w zakresie ochrony, w tym poprzez mechanizmy ochrony zagrożonych obrońców praw człowieka, a także mediatorów i innych podmiotów społeczeństwa obywatelskiego zaangażowanych w dialog związany z kryzysem i konfliktem zbrojnym, rozwiązywanie konfliktów, pojednanie i budowanie pokoju, w stosownych przypadkach bez potrzeby współfinansowania;
- b) dotacji, w stosownych przypadkach bez potrzeby współfinansowania, na finansowanie działań w skrajnie trudnych warunkach, w których opublikowanie zaproszenia do składania wniosków byłoby niestosowne, w tym w sytuacjach, w których występują poważne braki w zakresie praw podstawowych, łącznie z łamaniem praw człowieka, zagrożenia dla instytucji demokratycznych, eskalacja kryzysu lub konflikt zbrojny, w których bezpieczeństwo ludzkie jest najbardziej zagrożone lub w których organizacje praw człowieka, obrońcy praw człowieka, jak również mediatorzy i inne podmioty społeczeństwa obywatelskiego zaangażowane w dialog związany z kryzysem i konfliktem zbrojnym, pojednanie i budowanie pokoju działają w najtrudniejszych warunkach; kwota tych dotacji nie może przekroczyć 1 000 000 EUR i są one udzielane na okres nieprzekraczający 18 miesięcy, który można przedłużyć o dodatkowe 12 miesięcy w razie wystąpienia obiektywnych i nieprzewidzianych przeszkód w wykorzystaniu dotacji;
- c) dotacji na rzecz Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, jak również Global Campus of Human Rights, Wspólnego Centrum Uniwersytetów Europejskich na rzecz Praw Człowieka i Demokratyzacji, które oferuje europejski program studiów magisterskich w dziedzinie praw człowieka i demokratyzacji, a także na rzecz powiązanej z nim sieci uczelni oferujących programy studiów podyplomowych w dziedzinie praw człowieka, w tym stypendia dla studentów i obrońców praw człowieka z państw trzecich;
- d) dotacji o niskiej wartości dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w miarę możliwości przy wykorzystaniu uproszczonych form finansowania zgodnie z art. 125 rozporządzenia finansowego.

Podstawą wsparcia budżetowego, w tym udzielanego przy zastosowaniu umów o realizację reformy sektorowej, jest odpowiedzialność państwa, wzajemna rozliczalność i zobowiązanie krajów partnerskich, z uwzględnieniem osiągniętych przez nie wyników i postępów, do przestrzegania powszechnych wartości, demokracji, praw człowieka i praworządności, a jego celem jest wzmocnienie partnerstwa między Unią a krajami partnerskimi. Wsparcie to obejmuje wzmocniony dialog polityczny, budowanie zdolności i usprawnione zarządzanie, jako uzupełnienie działań partnerów w myśl zasady „Pobieraj więcej, wydawaj lepiej”, tak by wspierać trwałe wzrost gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu i tworzenie godnych miejsc pracy, także dla ludzi młodych, eliminację ubóstwa i ograniczenie nierówności oraz by tworzyć i umacniać demokracje i pokojowe społeczeństwa. Wsparcie budżetowe musi przyczyniać się również do równouprawnienia płci.

Każda decyzja o zapewnieniu wsparcia budżetowego opiera się na strategiach wsparcia budżetowego ustalonych przez Unię, jasnym zestawie kryteriów kwalifikowalności oraz dokładnej ocenie ryzyka i korzyści.

4. Wsparcie budżetowe musi być zróżnicowane, tak aby lepiej odpowiadało sytuacji politycznej, gospodarczej, społecznej i środowiskowej danego kraju partnerskiego, z uwzględnieniem sytuacji niestabilności.

Udzielając wsparcia budżetowego zgodnie z art. 236 rozporządzenia finansowego, Komisja jasno określa i monitoruje kryteria warunkowości w zakresie wsparcia budżetowego, w tym postępy w reformach i przejrzystość, a także wspiera rozwój parlamentarnej zdolności w dziedzinie kontroli i audytu krajowego oraz zwiększoną przejrzystość i publiczny dostęp do informacji.

5. Wypłata środków pochodzących ze wsparcia budżetowego odbywa się w oparciu o wskaźniki wykazujące poczynienie zadowalających postępów w osiągnięciu celów uzgodnionych z krajem partnerskim.

6. Zgodnie z art. 193 ust. 2 akapit drugi lit. a) rozporządzenia finansowego, w należycie uzasadnionych przypadkach określonych w decyzji w sprawie finansowania działania wspierane w ramach Instrumentu oraz wynikające z nich koszty poniesione w 2021 r. można uznać za kwalifikowalne od dnia 1 stycznia 2021 r., nawet jeżeli działania te zostały zrealizowane, a koszty te zostały poniesione przed przedłożeniem wniosku o udzielenie dotacji.

7. Instrumenty finansowe, gwarancje budżetowe i działania łączone w ramach Instrumentu są wdrażane zgodnie z zasadami określonymi w art. 209 ust. 1 rozporządzenia finansowego i w miarę możliwości pod kierownictwem EBI, wielostronnej europejskiej instytucji finansowej, takiej jak Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, lub dwustronnej europejskiej instytucji finansowej, na przykład banków rozwoju, ewentualnie w połączeniu z dodatkowymi innymi formami wsparcia finansowego, zarówno ze strony państw członkowskich, jak i osób trzecich.

Wkłady na rzecz instrumentów finansowych w ramach Instrumentu mogą być dokonywane przez państwa członkowskie oraz wszelkie podmioty, o których mowa w art. 62 ust. 1 akapit pierwszy lit. c) rozporządzenia finansowego.

8. Do celów wdrażania i celów sprawozdawczych instrumenty finansowe, o których mowa w ust. 7, mogą zostać połączone w grupy instrumentów.

9. Unijne finansowanie nie generuje szczególnych podatków, ceł ani opłat i nie stwarza obowiązku ich pobierania.

10. Podatki, cła i opłaty nałożone przez kraje partnerskie mogą spełniać kryteria kwalifikowalności do finansowania w ramach Instrumentu.

Artykuł 28

Kwalifikujące się osoby i podmioty

1. Udział w procedurach udzielania zamówień, udzielania dotacji i przyznawania nagród w związku z działaniami finansowanymi w ramach programów geograficznych oraz programu tematycznego dotyczącego organizacji społeczeństwa obywatelskiego i programu tematycznego dotyczącego globalnych wyzwań jest otwarty dla organizacji międzynarodowych i wszystkich innych podmiotów prawnych, w tym organizacji społeczeństwa obywatelskiego, będących obywatelami następujących krajów lub terytoriów, a w przypadku osób prawnych – także podmiotów mających faktyczną siedzibę w jednym z tych państw lub na jednym z tych terytoriów:

- a) państwa członkowskie, beneficjenci wymienieni w odpowiednim załączniku rozporządzenia IPA III oraz umawiające się strony Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym;
- b) kraje partnerskie objęte polityką sąsiedztwa, a także Federacja Rosyjska, w przypadku zastosowania odpowiedniej procedury w kontekście wymienionych w załączniku I programów, w których uczestniczy;
- c) kraje i terytoria rozwijające się, uwzględnione w wykazie państw odbiorców ODA opublikowanym przez Komitet Pomocy Rozwojowej OECD, które nie są członkami grupy G-20, a także kraje i terytoria zamorskie;
- d) kraje rozwijające się, uwzględnione w wykazie państw odbiorców ODA, które są członkami grupy G-20, oraz inne kraje i terytoria, jeżeli ma miejsce odpowiednia procedura w kontekście działania finansowanego przez Unię w ramach Instrumentu, w którym to działaniu te kraje rozwijające się biorą udział;
- e) kraje, którym Komisja przyznaje dostęp do finansowania zewnętrznego na zasadzie wzajemności; dostęp taki można przyznać na ograniczony okres przynajmniej jednego roku, pod warunkiem że dane państwo uzna, na równych warunkach, kwalifikowalność podmiotów z Unii i krajów kwalifikujących się w ramach Instrumentu; Komisja decyduje o przyznaniu dostępu na zasadzie wzajemności i czasie jego trwania po konsultacjach z zainteresowanym krajem będącym odbiorcą pomocy lub zainteresowanymi krajami będącymi odbiorcami pomocy;
- f) kraje członkowskie OECD, w przypadku zamówień realizowanych w krajach najsłabiej rozwiniętych lub w głęboko zadłużonych krajach ubogich, uwzględnionych w wykazie państw odbiorców ODA.

2. Bez uszczerbku dla ograniczeń wynikających z charakteru i celów działań udział w procedurach udzielania zamówień, udzielania dotacji i przyznawania nagród w związku z działaniami finansowanymi w ramach programu tematycznego dotyczącego praw człowieka, demokracji i programu tematycznego dotyczącego pokoju, stabilności i zapobiegania konfliktom, jak również działań szybkiego reagowania, jest otwarty bez ograniczeń.

3. Wszystkie dostawy i materiały finansowane w ramach Instrumentu mogą pochodzić z dowolnego państwa.

4. Zasady kwalifikowalności ustanowione w niniejszym artykule nie mają zastosowania – ani nie stwarzają ograniczeń pod względem obywatelstwa – w odniesieniu do osób fizycznych zatrudnionych na podstawie umowy o pracę lub innego rodzaju legalnych umów przez kwalifikującego się wykonawcę lub, w stosownych przypadkach, podwykonawcę.

5. W przypadku działań współfinansowanych przez podmiot lub wdrażanych w ramach zarządzania bezpośredniego lub pośredniego z podmiotami, o których mowa w art. 62 ust. 1 akapit pierwszy lit. c) pkt (ii)–(viii) rozporządzenia finansowego, mają zastosowanie także zasady kwalifikowalności tych podmiotów.

6. Jeżeli darczyńcy zapewniają finansowanie na rzecz funduszu powierniczego utworzonego przez Komisję lub z wykorzystaniem zewnętrznych dochodów przeznaczonych na określony cel, zastosowanie mają zasady kwalifikowalności zawarte w akcie założycielskim funduszu powierniczego lub, w przypadku zewnętrznych dochodów przeznaczonych na określony cel, w umowie z danym darczyńcą.
7. W przypadku działań finansowanych w ramach Instrumentu oraz w ramach innego programu Unii podmioty kwalifikujące się do któregośkolwiek z tych programów Unii są uznawane za spełniające kryteria kwalifikowalności.
8. W przypadku działań obejmujących wiele krajów podmioty prawne będące obywatelami danego kraju oraz osoby prawne mające również faktyczną siedzibę w danym kraju lub na danym terytorium objętym działaniem mogą zostać uznane za spełniające kryteria kwalifikowalności.
9. Zasady kwalifikowalności ustanowione w niniejszym artykule można ograniczyć pod względem obywatelstwa, lokalizacji geograficznej lub charakteru wnioskodawców, jeżeli ograniczenia takie są wymagane ze względu na szczególny charakter i cele działania i jeżeli są one uzasadnione koniecznością jego skutecznego wdrożenia.
10. Oferenci, wnioskodawcy i kandydaci z niekwalifikujących się krajów mogą być uznani za spełniających kryteria kwalifikowalności w przypadkach wystąpienia nagłej konieczności lub niedostępności usług na rynkach danych krajów lub terytoriów, lub też w innych należycie uzasadnionych przypadkach, w których zastosowanie zasad kwalifikowalności uniemożliwiłoby lub nadmiernie utrudniłoby realizację działania.
11. Aby wspierać lokalny potencjał, rynki i zakupy, gdy rozporządzenie finansowe przewiduje udzielenie zamówienia na podstawie jednej oferty, priorytetowo traktuje się wykonawców lokalnych i regionalnych. We wszystkich pozostałych przypadkach udział wykonawców lokalnych i regionalnych wspiera się zgodnie ze stosownymi przepisami tego rozporządzenia. Należy promować kryteria zrównoważoności i należytej staranności.
12. W ramach programu tematycznego na rzecz praw człowieka i demokracji wszelkie podmioty nieobjęte definicją podmiotu prawnego w art. 2 akapit pierwszy pkt 6 spełniają kryteria kwalifikowalności, gdy jest to konieczne do realizacji obszarów interwencji niniejszego programu.

Artykuł 29

Działania wyłączone

Unijne finansowanie w ramach Instrumentu nie wspiera działań ani środków, które:

- a) mogą prowadzić do łamania praw człowieka w krajach partnerskich;
- b) są niezgodne z ustalonymi na poziomie krajowym wkładami na podstawie porozumienia paryskiego, wnoszonymi przez kraje będące odbiorcami pomocy, lub wspierają inwestycje w paliwa kopalne lub które – jak wynika z kontroli wpływu na środowisko i oceny oddziaływania na środowisko – wywołują znaczące negatywne skutki dla środowiska lub klimatu, chyba że takie działania lub środki są absolutnie niezbędne do osiągnięcia celów Instrumentu i towarzyszą im odpowiednie środki w celu uniknięcia tych skutków, zapobieżenia im lub ich ograniczenia, i w miarę możliwości ich skompensowania, obejmujące wsparcie dla stopniowego wycofywania dotacji przeznaczanych na paliwa kopalne o skutkach szkodliwych dla środowiska.

Artykuł 30

Przeniesienia, roczne raty, środki na zobowiązania, spłaty należności i przychody wygenerowane przez instrumenty finansowe i gwarancje budżetowe

1. Niezależnie od art. 12 ust. 4 rozporządzenia finansowego środki na zobowiązania i środki na płatności w ramach Instrumentu zostają automatycznie przeniesione i można, odpowiednio, zaciągać na nie zobowiązania i je wykorzystać do dnia 31 grudnia w kolejnym roku budżetowym. Przeniesione kwoty wykorzystuje się w kolejnym roku budżetowym w pierwszej kolejności.

Komisja informuje Parlament Europejski i Radę o środkach na zobowiązania przeniesionych zgodnie z art. 12 ust. 6 rozporządzenia finansowego.

2. Poza przepisami przewidzianymi w art. 15 rozporządzenia finansowego, dotyczącymi ponownego udostępniania środków, środki na zobowiązania i płatności odpowiadające kwocie umorzeń dokonanych w wyniku całkowitego lub częściowego niewykonania działania w ramach Instrumentu są ponownie udostępnione na rzecz pierwotnej linii budżetowej.

3. Zobowiązania budżetowe z tytułu działań trwających dłużej niż jeden rok budżetowy można rozłożyć na okres kilku lat na roczne raty zgodnie art. 112 ust. 2 rozporządzenia finansowego.

Do tych wieloletnich działań, o których mowa w akapicie pierwszym niniejszego ustępu, nie stosuje się art. 114 ust. 2 akapit trzeci rozporządzenia finansowego. Komisja automatycznie umarza każdą część zobowiązania budżetowego z tytułu danego działania, która do dnia 31 grudnia piątego roku następującego po roku, w którym zaciągnięto zobowiązanie budżetowe, nie została wykorzystana do celów płatności zaliczkowych lub płatności okresowych lub w odniesieniu do której nie przedstawiono żadnej poświadczonej deklaracji wydatków ani żadnego wniosku o płatność.

Ust. 2 niniejszego artykułu stosuje się również do rocznych rat.

4. W drodze odstępstwa od art. 209 ust. 3 rozporządzenia finansowego spłaty należności i przychody generowane przez instrumenty finansowe i gwarancje budżetowe zostają przeznaczone na cele pierwotnej linii budżetowej jako wewnętrzne dochody przeznaczone na określony cel po odliczeniu kosztów zarządzania i opłat za zarządzanie. Co pięć lat Komisja przeprowadza analizę wkładu, jaki istniejące instrumenty finansowe wniosły w osiąganie unijnych celów, oraz skuteczności tych instrumentów finansowych.

ROZDZIAŁ IV

EFZR+, gwarancja na działania zewnętrzne, gwarancje budżetowe i pomoc finansowa dla państw trzecich

Artykuł 31

Zakres stosowania i finansowanie

1. Pula środków finansowych, o której mowa w art. 6 ust. 2 lit. a), obejmuje Europejski Fundusz na rzecz Zrównoważonego Rozwoju Plus (EFZR+) i gwarancję na działania zewnętrzne.

2. Celem EFZR+ jako zintegrowanego pakietu finansowego, zapewniającego zdolności finansowania w postaci dotacji, pomocy technicznej, instrumentów finansowych, gwarancji budżetowych i działań łączonych, o których mowa w art. 27 ust. 1 niniejszego rozporządzenia, jest wspieranie inwestycji oraz zwiększenie dostępu do finansowania jako środka przyczyniającego się do osiągnięcia celów i przestrzegania zasad ogólnych ustanowionych w art. 3 i 8 niniejszego rozporządzenia, oraz, w stosownych przypadkach, celów rozporządzenia IPA III, przy jednoczesnej maksymalizacji dodatkowości i wpływu na rozwój oraz dostarczaniu innowacyjnych produktów, w tym do MŚP.

W szczególności EFZR+ wspiera zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu rozwój gospodarczy, środowiskowy i społeczny, przejście do zrównoważonej gospodarki charakteryzującej się dużą wartością dodaną i stabilne otoczenie inwestycyjne. Promuje on społeczno-gospodarczą i środowiskową odporność krajów partnerskich, ze szczególnym naciskiem na eliminację ubóstwa. EFZR+ przyczynia się zatem do zmniejszania nierówności społeczno-ekonomicznych, zrównoważony wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu, przystosowanie do zmiany klimatu i łagodzenie zmiany klimatu, ochronę środowiska i ek zarządanie, tworzenie godnych miejsc pracy odpowiadających podstawowym normom pracy MOP, możliwości gospodarcze, rozwijanie umiejętności i przedsiębiorczości, sektory społeczno-gospodarcze, w tym przedsiębiorstwa społeczne i spółdzielnie, MŚP, zrównoważoną konektywność, wsparcie dla słabszych grup społecznych, propagowanie praw człowieka, równouprawnienia płci i wzmocnienia pozycji kobiet i ludzi młodych, a także służy eliminowaniu konkretnych społeczno-ekonomicznych pierwotnych przyczyn migracji nieuregulowanej i pierwotnych przyczyn przymusowych wysiedleń, zgodnie z obszarami priorytetowymi określonymi w załączniku V i ze stosownymi indykatywnymi dokumentami programowymi.

Zwraca się szczególną uwagę na kraje wskazane jako doświadczające niestabilności lub konfliktu, kraje najslabiej rozwinięte i głęboko zadłużone kraje ubogie, w tym poprzez udzielanie wsparcia na rzecz budowania zdolności administracyjnych, zarządzanie gospodarcze i pomoc techniczną.

3. W ramach gwarancji na działania zewnętrzne wspiera się operacje realizowane w ramach EFZR+ objęte gwarancjami budżetowymi zgodnie z art. 32–39 niniejszego rozporządzenia. W ramach gwarancji na działania zewnętrzne wspiera się również pomoc makrofinansową i pożyczki dla państw trzecich, o których mowa w art. 10 ust. 2 rozporządzenia (Euratom) 2021/948.

4. W ramach gwarancji na działania zewnętrzne Unia może udzielać gwarancji na operacje na mocy umów w sprawie gwarancji podpisanych między dniem 1 stycznia 2021 r. a dniem 31 grudnia 2027 r. do kwoty 53 449 000 000 EUR.

Komisja jest uprawniona do przyjęcia aktu delegowanego zgodnie z art. 44 w celu zmiany tej maksymalnej kwoty gwarancji na działania zewnętrzne o maksymalnie 20 %.

5. Wskaźnik zasilenia rezerw wynosi od 9 % do 50 % w zależności od rodzaju operacji.

Do zasilenia gwarancji na działania zewnętrzne można wykorzystać maksymalną kwotę w wysokości 10 000 000 000 EUR z budżetu Unii. Komisja jest uprawniona do przyjmowania aktów delegowanych zgodnie z art. 44 w celu zmiany tej maksymalnej kwoty z myślą o zapewnieniu, by kwota zasilenia rezerw odzwierciedlała tę kwotę i wskaźniki zasilenia rezerw na gwarancję na działania zewnętrzne, z uwzględnieniem rodzaju operacji objętych gwarancją.

Wskaźnik zasilenia rezerw na gwarancję na działania zewnętrzne wynosi 9 % w przypadku makrofinansowej pomocy unijnej oraz gwarancji budżetowych obejmujących ryzyko związane z niewypłacalnością państwa w związku z operacjami w dziedzinie udzielania pożyczek.

Wskaźniki zasilenia rezerw są poddawane przeglądowi nie rzadziej niż co trzy lata, począwszy od daty rozpoczęcia stosowania niniejszego rozporządzenia określonej w art. 51. Komisja jest uprawniona do przyjmowania aktów delegowanych zgodnie z art. 44 w celu zmiany wskaźników zasilenia rezerw.

6. Gwarancję na działania zewnętrzne uznaje się za jedną gwarancję w ramach wspólnego funduszu rezerw utworzonego na podstawie art. 212 rozporządzenia finansowego.

7. EFZR+ i gwarancja na działania zewnętrzne mogą stanowić wsparcie dla operacji w zakresie finansowania i inwestycji prowadzonych w krajach partnerskich na obszarach geograficznych, o których mowa w art. 4 ust. 2. Tworzenie rezerw dotyczących gwarancji na działania zewnętrzne finansowane jest z budżetu przeznaczanego na stosowne programy geograficzne, ustanowionego w art. 6 ust. 2 lit. a), i jest przekazywane do wspólnego funduszu rezerw. EFZR+ i gwarancja dla działań zewnętrznych mogą również zapewniać wsparcie dla operacji realizowanych w krajach będących beneficjentami, wymienionych w odpowiednim załączniku rozporządzenia IPA III. Pula środków finansowych przeznaczonych na te operacje realizowane na mocy EFZR+ oraz na tworzenie rezerw dotyczących gwarancji na działania zewnętrzne finansowana jest na podstawie rozporządzenia IPA III. Tworzenie rezerw dotyczących gwarancji na działania zewnętrzne w odniesieniu do pożyczek dla państw trzecich, o którym mowa w art. 10 ust. 2 rozporządzenia (UE) 2021/948, finansowane jest na podstawie tego rozporządzenia.

8. Tworzenie rezerw, o którym mowa w art. 211 ust. 2 rozporządzenia finansowego, odbywa się w oparciu o całkowite zobowiązania Unii zatwierdzone na mocy niniejszego rozporządzenia. Roczna kwota wymaganych rezerw może zostać utworzona w okresie nieprzekraczającym siedmiu lat. Tworzenie rezerw gwarancji zatwierdzonych na podstawie rozporządzenia (UE) 2017/1601 oraz gwarancji, pomocy finansowej i pożyczek Euratomu udzielanych państwom trzecim zatwierdzonych na podstawie aktów podstawowych, dla których to gwarancji, pomocy i pożyczek tworzenie takich rezerw reguluje rozporządzenie (WE, Euratom) nr 480/2009, w dalszym ciągu odbywa się zgodnie z przepisami tych rozporządzeń.

9. Aktywa netto na dzień 31 lipca 2021 r. funduszu gwarancyjnego EFZR i Funduszu Gwarancyjnego dla działań zewnętrznych, ustanowionych, odpowiednio, w rozporządzeniu (UE) 2017/1601 oraz rozporządzeniu (WE, Euratom) nr 480/2009, według stanu na ostatni dzień miesiąca następującego po wejściu w życie niniejszego rozporządzenia, zostają przeniesione do wspólnego funduszu rezerw w celu tworzenia rezerw gwarancji budżetowych zatwierdzonych na podstawie rozporządzenia (UE) 2017/1601 oraz gwarancji, pomocy finansowej i pożyczek Euratomu udzielanych państwom trzecim zatwierdzonych na podstawie aktów podstawowych, dla których to gwarancji, pomocy i pożyczek tworzenie takich rezerw reguluje rozporządzenie (WE, Euratom) nr 480/2009.

Artykuł 32

Struktura EFZR+

1. EFZR+ składa się z regionalnych platform inwestycyjnych w ramach obszarów regionalnych ustanowionych w art. 4 ust. 2 niniejszego rozporządzenia i w rozporządzeniu IPA III i określonych na podstawie metod pracy, procedur i struktur istniejących zewnętrznych instrumentów łączonych Unii, które mogą zespalać ich działania łączone i operacje objęte gwarancją na działania zewnętrzne na mocy EFZR+.

2. Komisja zapewnia zarządzanie EFZR+.

Artykuł 33

Rada strategiczna EFZR+

1. Rada strategiczna (zwana dalej „radą strategiczną EFZR+”) doradza Komisji w sprawie zapewnienia zarządzania EFZR+, z wyjątkiem operacji obejmujących beneficjentów z Bałkanów Zachodnich, wymienionych w odpowiednim załączniku rozporządzenia IPA III, w przypadku których zapewnia się doradztwo specjalnej rady strategicznej.

2. Rada strategiczna EFZR+ doradza Komisji w sprawie strategicznego ukierunkowania i strategicznych priorytetów w zakresie inwestycji objętych gwarancją na działania zewnętrzne na mocy EFZR+, w tym w zakresie okien inwestycyjnych, o których mowa w art. 36, i przyczynia się do ich dostosowania do zasad przewodnich i celów unijnych działań zewnętrznych, polityki rozwoju i europejskiej polityki sąsiedztwa, a także do celów określonych w art. 3 i celu EFZR+ określonego w art. 31. Rada strategiczna EFZR+ wspiera również Komisję w ustalaniu ogólnych celów inwestycyjnych dotyczących korzystania z gwarancji na działania zewnętrzne na rzecz wspierania operacji realizowanych w ramach EFZR+, a także monitoruje odpowiedni i zróżnicowany zakres geograficzny i tematyczny okien inwestycyjnych.

3. Rada strategiczna EFZR+ wspiera również ogólną koordynację, komplementarność i spójność pomiędzy regionalnymi platformami inwestycyjnymi, pomiędzy trzema filarami Planu inwestycji zewnętrznych, pomiędzy Planem inwestycji zewnętrznych a innymi działaniami Unii w dziedzinie migracji, oraz we wdrażaniu Agendy 2030, łącznie z walką ze zmianą klimatu, a także z innymi unijnymi programami zewnętrznymi i instrumentami finansowania zewnętrznego.

4. W skład rady strategicznej EFZR+ wchodzi przedstawiciele Komisji i Wysokiego Przedstawiciela, wszystkich państw członkowskich i EBI. Parlament Europejski ma status obserwatora. Wnoszący wkład, kwalifikujący się kontrahenci, kraje partnerskie, stosowne organizacje regionalne i inne zainteresowane strony mogą w stosownych przypadkach otrzymać status obserwatora. Przed włączeniem nowego obserwatora przeprowadza się konsultacje z radą strategiczną EFZR+. Radzie strategicznej EFZR+ współprzewodniczy Komisja i Wysoki Przedstawiciel.

5. Rada strategiczna EFZR+ zbiera się co najmniej dwa razy w roku i w miarę możliwości przyjmuje opinie na zasadzie konsensusu. Dodatkowe posiedzenia mogą być organizowane w dowolnym momencie przez przewodniczącego lub na wniosek jednej trzeciej członków rady strategicznej. W przypadku niemożności osiągnięcia konsensusu mają zastosowanie prawa głosu zgodnie z ustaleniami poczynionymi na pierwszym posiedzeniu rady strategicznej EFZR+ i określonymi w jej regulaminie wewnętrznym. Regulamin wewnętrzny określa ramy dotyczące roli obserwatorów. Protokoły i porządki posiedzeń rady strategicznej EFZR+ podaje się do wiadomości publicznej po ich przyjęciu.

6. Komisja co roku przedstawia radzie strategicznej EFZR+ sprawozdanie z postępów w zakresie wdrażania EFZR+. W celu uzupełnienia wskazanych powyżej sprawozdań rada strategiczna zajmująca się Bałkanami Zachodnimi przedstawia informacje na temat postępów we wdrażaniu instrumentu gwarancyjnego dla tego regionu. Rady strategiczne analizują sprawozdania oceniające, o których mowa w art. 42 ust. 5, i je uwzględniają.

Rada strategiczna EFZR+ przeprowadza regularne konsultacje ze stosownymi zainteresowanymi podmiotami w sprawie strategicznego ukierunkowania i wdrażania EFZR+.

7. Istnienie rady strategicznej EFZR+ i rady strategicznej zajmującej się Bałkanami Zachodnimi nie ma wpływu na potrzebę wprowadzenia pojedynczych, ujednoczonych ram zarządzania ryzykiem EFZR+.

8. Funkcja zarządzania ryzykiem w odniesieniu do gwarancji na mocy EFZR+ uwzględnia cele i zasady Instrumentu. Metody oceny ryzyka i określania wynagrodzenia w ramach EFZR+ są stosowane jednolicie względem wszystkich okien inwestycyjnych, także tych, o których mowa w art. 36. Komisja ustanawia techniczną grupę ds. oceny ryzyka. Komisja zapewnia wysoką jakość działań technicznej grupy ds. oceny oraz jej niezależność, bezstronność i inkluzywność. Komisja zapewnia też, by informacje i analizy były przekazywane wszystkim państwom członkowskim w sposób terminowy, przejrzysty i inkluzywny, z należywym uwzględnieniem poufności. Skład, regulamin wewnętrzny i metody pracy technicznej grupy ds. oceny ryzyka mają charakter inkluzywny i są przedstawiane radzie strategicznej EFZR+; jest ona otwarta dla ekspertów z EBI, innych kwalifikujących się kontrahentów i zainteresowanych państw członkowskich. Komisja przekazuje Parlamentowi Europejskiemu i Radzie informacje na temat składu, zakresu zadań i regulaminu wewnętrznego technicznej grupy ds. oceny ryzyka i zapewnia bezstronność i brak konfliktu interesów jej członków.

9. W okresie stosowania EFZR+ rada strategiczna EFZR+ jak najszybciej przyjmie i opublikuje wytyczne określające, w jaki sposób należy zapewnić zgodność operacji realizowanych w ramach EFZR+ z celami i kryteriami kwalifikowalności określonymi w art. 31 i 35.

Artykuł 34

Regionalne rady operacyjne

Rady operacyjne regionalnych platform inwestycyjnych, uwzględniając wskazówki odpowiedniej rady strategicznej i odnośnie oceny ryzyka, wspierają Komisję na poziomie wdrażania w definiowaniu regionalnych i sektorowych celów inwestycyjnych, a także regionalnych, sektorowych i tematycznych okien inwestycyjnych oraz formułują opinie dotyczące działań łączenia i korzystania z gwarancji na działania zewnętrzne obejmującej proponowane programy inwestycyjne realizowane w ramach EFZR+.

Artykuł 35

Kwalifikowalność oraz wybór operacji i kontrahentów do celów gwarancji na działania zewnętrzne na mocy EFZR+

1. Operacje w zakresie finansowania i inwestycji kwalifikujące się do wsparcia w ramach gwarancji na działania zewnętrzne muszą być spójne z politykami Unii, odpowiednimi dokumentami programowymi oraz ze strategiami i politykami krajów partnerskich i są do tych polityk, dokumentów i strategii dostosowane. Służą one w szczególności wspieraniu celów, ogólnych zasad i ram polityki Instrumentu oraz, w stosownych przypadkach, rozporządzenia IPA III, z należyтым uwzględnieniem obszarów priorytetowych określonych w załączniku V do niniejszego rozporządzenia.
2. Gwarancja na działania zewnętrzne wspiera operacje w zakresie finansowania i inwestycji, które spełniają warunki określone w art. 209 ust. 2 lit. a)–e) rozporządzenia finansowego dotyczące w szczególności konieczności zapewnienia dodatkowości, w tym dzięki odpowiadaniu na niedoskonałości rynku lub nieoptymalne sytuacje w zakresie inwestycji, dostosowania interesów kwalifikujących się kontrahentów w celu uniknięcia zakłócania konkurencji, oraz, w stosownych przypadkach, maksymalizacji inwestycji prywatnych, które:
 - a) zostały poddane, zgodnie z art. 34 rozporządzenia finansowego, ewaluacji *ex ante*, która musi być proporcjonalna do celów i kwot planowanych operacji, by określić ewentualne skutki i zagrożenia tych operacji w odniesieniu do praw człowieka, standardów środowiskowych, pracowniczych i społecznych, w tym w postaci ocen oddziaływania najważniejszych programów, w przypadku których oczekuje się, że będą miały istotny wpływ na te obszary, zgodnie z celem EFZR+ określonym w art. 31 ust. 2 niniejszego rozporządzenia i z należyтым uwzględnieniem zasady dobrowolnie i uprzednio wyrażonej świadomej zgody dotkniętych społeczności w przypadku inwestycji związanych z ziemią;
 - b) zapewniają komplementarność w ramach różnych filarów Planu inwestycji zewnętrznych oraz z innymi inicjatywami;
 - c) są wykonalne pod względem ekonomicznym i finansowym, z należyтым uwzględnieniem możliwości wsparcia i współfinansowania danego projektu przez prywatnych i publicznych partnerów, z jednoczesnym uwzględnieniem konkretnego środowiska działania i zdolności krajów wskazanych jako kraje doświadczające niestabilności lub konfliktu, kraje najslabiej rozwinięte, małe rozwijające się państwa wyspiarskie, kraje rozwijające się bez dostępu do morza i głęboko zadłużone kraje ubogie, które mogą czerpać korzyści z bardziej preferencyjnych warunków;
 - d) są wykonalne pod względem technicznym i zrównoważone z perspektywy środowiskowej i społecznej oraz maksymalizują wpływ na rozwój;
 - e) nie zakłócają funkcjonowania rynków w krajach partnerskich i regionach i nie konkurują w nieuczciwy sposób z podmiotami lokalnymi;
 - f) są wdrażane zgodnie z ramami polityki, o których mowa w art. 7, z poszanowaniem mających zastosowanie obowiązków i standardów wynikających z przepisów prawa ochrony środowiska, prawa socjalnego i prawa pracy oraz uzgodnionych na szczeblu międzynarodowym wytycznych, zasad i konwencji dotyczących inwestowania, w szczególności tych przyjętych przez ONZ i OECD, z pełnym poszanowaniem międzynarodowego prawa dotyczącego praw człowieka, jak również zgodnie z celami i ogólnymi zasadami określonymi w art. 3 i 8.
3. Z gwarancji na działania zewnętrzne korzysta się w celu pokrycia ryzyka z tytułu następujących instrumentów:
 - a) pożyczek, w tym pożyczek w walucie lokalnej;
 - b) gwarancji;
 - c) kontrgwarancji;
 - d) instrumentów rynków kapitałowego;
 - e) wszelkich innych form finansowania lub wsparcia jakości kredytowej, ubezpieczeń oraz udziałów kapitałowych lub quasi-kapitałowych.

4. Do celów gwarancji na działania zewnętrzne kwalifikującymi się kontrahentami są kontrahenci wymienieni w art. 208 ust. 4 rozporządzenia finansowego, w tym kontrahenci pochodzący z krajów partnerskich i państw trzecich wnoszących wkład na rzecz gwarancji na działania zewnętrzne, pod warunkiem zatwierdzenia przez Komisję zgodnie z art. 37 niniejszego rozporządzenia. Ponadto, w drodze odstępstwa od art. 62 ust. 1 akapit pierwszy lit. c) rozporządzenia finansowego, podmioty prawa prywatnego państwa członkowskiego, kraju partnerskiego lub państwa trzeciego, które to państwa lub kraje wniosły wkład w gwarancję na działania zewnętrzne zgodnie z art. 37 niniejszego rozporządzenia i zapewniają odpowiednie zabezpieczenie swoich zdolności finansowych, uznaje się za spełniające kryteria kwalifikowalności do celów gwarancji na działania zewnętrzne.

5. Kwalifikujący się kontrahenci przestrzegają zasad i warunków określonych w art. 62 ust. 1 akapit pierwszy lit. c) rozporządzenia finansowego. W przypadku podmiotów prawa prywatnego państwa członkowskiego, kraju partnerskiego lub państwa trzeciego, które to państwa lub kraje wniosły wkład w gwarancję na działania zewnętrzne zgodnie z art. 37 niniejszego rozporządzenia, pierwszeństwo mają podmioty, które ujawniają informacje dotyczące kryteriów z zakresu ochrony środowiska, polityki społecznej, podatków i ładu korporacyjnego.

Komisja zapewnia skuteczne, wydajne i sprawiedliwe wykorzystanie dostępnych zasobów wśród kwalifikujących się kontrahentów, także małych i średnich, przy jednoczesnym propagowaniu współpracy między nimi i z uwzględnieniem ich zdolności, wartości dodanej i doświadczenia.

Komisja zapewnia sprawiedliwe traktowanie wszystkich kwalifikujących się kontrahentów, zgodnie z art. 27 ust. 7, i zapewnia, aby unikano konfliktów interesów w okresie wdrażania EFZR+. W celu zapewnienia komplementarności Komisja może zwrócić się do kwalifikujących się kontrahentów o dostarczenie stosownych informacji na temat ich operacji innych niż operacje realizowane w ramach EFZR+.

6. Warunki określone w art. 219 ust. 4 rozporządzenia finansowego w odniesieniu do wkładów w postaci zasobów własnych mają zastosowanie to każdego kwalifikującego się kontrahenta, któremu przyznano gwarancję budżetową w ramach Instrumentu na zasadzie portfela.

7. Komisja dokonuje wyboru kwalifikujących się kontrahentów zgodnie z art. 154 rozporządzenia finansowego, należycie uwzględniając:

- a) wskazówki, udzielone przez strategiczne i regionalne rady operacyjne;
- b) cele okna inwestycyjnego;
- c) doświadczenie kwalifikującego się kontrahenta oraz jego zdolności w zakresie zarządzania ryzykiem;
- d) kwotę zasobów własnych i dodatkowych oraz wielkość współfinansowania przez sektor prywatny, które kwalifikujący się kontrahent jest gotów uruchomić na potrzeby okna inwestycyjnego, z należyтым uwzględnieniem wielkości danej inwestycji;
- e) fachową wiedzę kwalifikujących się kontrahentów na temat sektora lub obszaru geograficznego;
- f) korzyści wynikające z propagowania współpracy między kwalifikującymi się kontrahentami.

8. Na podstawie wieloletnich programów indykacyjnych i wskazówek przekazanych przez radę strategiczną EFZR+ i radę strategiczną zajmującą się Bałkanami Zachodnimi Komisja – po konsultacjach z regionalnymi radami operacyjnymi i po poinformowaniu Parlamentu Europejskiego i Rady – określa okna inwestycyjne dla: regionów lub konkretnych krajów partnerskich; konkretnych sektorów; konkretnych projektów lub konkretnych kategorii beneficjentów końcowych, które mają być finansowane w ramach Instrumentu; okna te mają być objęte gwarancją na działania zewnętrzne do określonej kwoty. Komisja informuje Parlament Europejski i Radę o tym, w jaki sposób okna inwestycyjne są zgodne z niniejszym artykułem, oraz wyszczególnia ich priorytety w zakresie finansowania. Wszystkie wnioski o wsparcie finansowe w ramach okien inwestycyjnych przedkładane są Komisji.

Wybór okien inwestycyjnych jest należycie uzasadniany poprzez analizę niedoskonałości rynku lub nieoptymalnych sytuacji w zakresie inwestycji na rynku oraz poprzez ocenę jego dostosowania do priorytetów niniejszego rozporządzenia oraz, w stosownych przypadkach, rozporządzenia IPA III. Komisja przeprowadza taką analizę we współpracy z potencjalnie kwalifikującymi się kontrahentami i zainteresowanymi stronami.

Kwalifikujący się kontrahenci mogą zapewniać instrumenty, o których mowa w ust. 3, w ramach okna inwestycyjnego lub projektu indywidualnego zarządzanego przez kwalifikującego się kontrahenta. Instrumenty te mogą być zapewniane na rzecz krajów partnerskich, w tym krajów doświadczających niestabilności lub konfliktu lub krajów stojących w obliczu wyzwań w zakresie odbudowy i odnowy pokonfliktowej, na rzecz instytucji tych krajów partnerskich, w tym ich publicznych banków krajowych i prywatnych banków lokalnych oraz instytucji finansowych, a także na rzecz podmiotów sektora prywatnego, w tym MŚP, w tych krajach partnerskich. Instrumenty te nie mogą przynosić korzyści przedsiębiorstwom kontrolowanym przez sektor wojskowy lub sektor związany z bezpieczeństwem państwa, z wyjątkiem należycie uzasadnionych przypadków.

9. Komisja dokonuje oceny operacji objętych wsparciem w ramach gwarancji na działania zewnętrzne na podstawie kryteriów kwalifikowalności określonych w ust. 1, 2 i 3, w miarę możliwości opierając się na istniejących systemach pomiaru rezultatów stosowanych przez Unię i kwalifikujących się kontrahentów. Komisja ustanawia listę kontrolną kryteriów kwalifikowalności określonych w art. 31, art. 35 ust. 1 i 2 i w oparciu o tę listę ocenia i wybiera wszystkie wnioski, które mają być wspierane z tej gwarancji, na podstawie informacji przekazanych przez kwalifikujących się kontrahentów. W razie potrzeby Komisja zwraca się do kwalifikujących się kontrahentów w celu wyjaśnienia lub wprowadzenia zmian do przekazanych informacji. Komisja corocznie podaje do publicznej wiadomości listy kontrolne i rezultaty swojej oceny w odniesieniu do każdego okna inwestycyjnego w podziale na kraje i sektory.

10. Komisja jest uprawniona do przyjmowania aktów delegowanych zgodnie z art. 44 w celu zmiany obszarów priorytetowych wymienionych w załączniku V.

Artykuł 36

Rola EBI

1. EBI wdraża specjalne okno inwestycyjne o charakterze wyłącznym obejmujące kompleksowe pokrycie ryzyka w odniesieniu do operacji z kontrahentami będącymi jednostkami państwowymi szczebla centralnego i kontrahentami niekomercyjnymi będącymi jednostkami państwowymi niższego szczebla, którego indykatywna kwota minimalna wynosi 11 000 000 000 EUR; okno to należy zaprogramować zgodnie z procedurami określonymi w rozdziałach I i III niniejszego tytułu.

EBI posiada wyłączność w odniesieniu do operacji realizowanych w ramach specjalnego okna inwestycyjnego o charakterze wyłącznym z kontrahentami będącymi jednostkami państwowymi szczebla centralnego oraz kontrahentami niekomercyjnymi będącymi jednostkami państwowymi niższego szczebla. W ramach specjalnego okna inwestycyjnego o charakterze wyłącznym wkład z tytułu zasobów własnych należy rozumieć jako przyjęcie ryzyka rezydualnego; gwarancja UE pokrywa 65 % łącznej kwoty wypłaconych pożyczek i udzielonych gwarancji w ramach działań EBI z zakresu finansowania, pomniejszonej o kwoty zwrócone i powiększonej o wszelkie związane z nimi kwoty.

W drodze odstępstwa od akapitu drugiego, w sytuacji gdy EBI nie może zrealizować lub postanowi nie zrealizować operacji w ramach specjalnego okna inwestycyjnego o charakterze wyłącznym, realizacja tych operacji może zostać powierzona innemu kwalifikującym się kontrahentom zgodnie z warunkami określonymi w odpowiednich umowach w sprawie gwarancji na działania zewnętrzne, które powinny uwzględniać warunki oferowane przez EBI w odniesieniu do tego samego rodzaju operacji oraz konkretne potrzeby, okoliczności i charakter kwalifikującego się kontrahenta realizującego te operacje.

2. EBI kwalifikuje się do realizacji operacji z kontrahentami będącymi jednostkami państwowymi niższego szczebla nieobjętymi specjalnym oknem inwestycyjnym o charakterze wyłącznym, o którym mowa w ust. 1, oraz operacji z kontrahentami z sektora prywatnego. Procedury, o której mowa w art. 35, używa się, by powierzyć EBI, w stosownych przypadkach, dwa dodatkowe specjalne okna inwestycyjne obejmujące:

- a) kompleksowe pokrycie ryzyka o charakterze niewyłącznym w odniesieniu do operacji realizowanych z kontrahentami komercyjnymi będącymi jednostkami państwowymi niższego szczebla; oraz
- b) operacje o charakterze niewyłącznym na rzecz promowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych, handlu i umiędzynarodowienia gospodarek krajów partnerskich, zapewniając pokrycie ryzyka politycznego w odniesieniu do operacji z kontrahentami z sektora prywatnego.

3. Indykatywna kwota dla specjalnych okien inwestycyjnych, o których mowa w ust. 1 i 2, wynosi 26 725 000 000 EUR.

Wdrażając specjalne okna inwestycyjne, o których mowa w ust. 1 i 2, EBI zapewnia zgodność z przepisami niniejszego rozporządzenia, w tym z jego ogólnymi celami i celami EFRF+, oraz, w stosownych przypadkach, z celami rozporządzenia IPA III, a także z odpowiednimi dokumentami programowymi i obowiązkami sprawozdawczymi.

4. Zgodnie z art. 209 ust. 2 lit. f) rozporządzenia finansowego ze względu na charakter i cel polityki specjalnego okna inwestycyjnego o charakterze wyłącznym, o którym mowa w ust. 1, odpowiednia umowa w sprawie gwarancji na działania zewnętrzne może przewidywać, że w ramach tego okna inwestycyjnego Unia nie otrzymuje wynagrodzenia.

5. Do celów niniejszego artykułu operacje z kontrahentami będącymi jednostkami państwowymi niższego szczebla uznaje się za operacje komercyjne, chyba że EBI należycie uzasadni, że jest inaczej, i uzasadnienie to zostanie potwierdzone przez Komisję.

Operacje w ramach specjalnego okna inwestycyjnego, o których mowa w ust. 2 lit. b), są spójne z operacjami agencji kredytów eksportowych państw członkowskich.

6. EBI podlega opinii rad ustanowionych, odpowiednio, w art. 33 i 34.

W przypadku operacji EBI wchodzących w zakres okien inwestycyjnych, o których mowa w niniejszym artykule, ocenę kwalifikowalności określoną w art. 35 ust. 9 przeprowadza się w ramach procedury przewidzianej w art. 19 Protokołu nr 5 w sprawie Statutu Europejskiego Banku Inwestycyjnego, załączonego do TFUE. EBI w odpowiednim terminie przekazuje wszystkie informacje wymagane przez Komisję w tym celu. Operacji EBI z zakresu finansowania objętych tymi oknami inwestycyjnymi nie dotyczy gwarancja UE, w przypadku gdy Komisja wyda negatywną opinię w ramach procedury przewidzianej w art. 19 Protokołu nr 5 w sprawie Statutu Europejskiego Banku Inwestycyjnego, załączonego do TFUE. Wszelkie dalsze zasady mające zastosowanie do EBI należy określić w odpowiednich umowach w sprawie gwarancji na działania zewnętrzne.

7. EBI kwalifikuje się do wdrażania działań w ramach innych okien inwestycyjnych ustanowionych na mocy art. 35 ust. 8.

8. Zgodnie z niniejszym rozporządzeniem, w tym jego celami i zasadami oraz odpowiednimi dokumentami programowymi oraz, w stosownych przypadkach, rozporządzeniem IPA III Komisja i EBI zawierają specjalne umowy w sprawie gwarancji na działania zewnętrzne w odniesieniu do specjalnych okien inwestycyjnych, o których mowa w ust. 1 i 2.

Artykuł 37

Wkłady finansowe od innych darczyńców na rzecz gwarancji na działania zewnętrzne

1. Państwa członkowskie, państwa trzecie i inne osoby trzecie mogą wnieść wkład na rzecz gwarancji na działania zewnętrzne.

W drodze odstępstwa od art. 218 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia finansowego umawiające się strony Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym mogą wносить wkłady w postaci gwarancji albo środków pieniężnych.

Państwa trzecie niebędące umawiającymi się stronami Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym i inne osoby trzecie wnoszą wkłady w postaci środków pieniężnych; wkłady te podlegają opinii rady strategicznej EFZR+ oraz zatwierdzeniu przez Komisję.

Państwa członkowskie mogą zwrócić się z wnioskiem, aby ich wkłady zostały przeznaczone na rozpoczęcie działań w konkretnych regionach, państwach, sektorach lub istniejących oknach inwestycyjnych. Komisja niezwłocznie informuje Parlament Europejski i Radę o zatwierdzonych wkładach.

2. Wkłady w postaci gwarancji nie mogą przekraczać 50 % kwoty, o której mowa w art. 31 ust. 4.

W przypadku wkładów wnoszonych w postaci gwarancji przez państwa członkowskie i umawiające się strony Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym uruchomienie gwarancji jest możliwe jedynie po tym, jak pula środków finansowych z budżetu ogólnego Unii zwiększona w wyniku wszelkich innych wkładów w postaci środków pieniężnych zostanie wykorzystana na płatności z tytułu uruchomienia gwarancji.

Każdy wkład może zostać wykorzystany do pokrycia uruchomienia gwarancji niezależnie od przeznaczenia.

Porozumienie w sprawie wkładu zawierane jest między Komisją, działającą w imieniu Unii, a wnoszącym wkład, i zawiera w szczególności postanowienia dotyczące warunków płatności.

Artykuł 38

Wdrożenie umów w sprawie gwarancji na działania zewnętrzne

1. Działając w imieniu Unii, Komisja zawiera z kwalifikującymi się kontrahentami wybranymi zgodnie z art. 35 umowy w sprawie gwarancji na działania zewnętrzne. Umowy te mogą być zawierane z konsorcjum składającym się z co najmniej dwóch kwalifikujących się kontrahentów. Zgodnie z art. 219 ust. 1 rozporządzenia finansowego gwarancje budżetowe muszą być nieodwołalne, bezwarunkowe i na żądanie w przypadku wszystkich rodzajów operacji objętych gwarancją na działania zewnętrzne. Przy zawieraniu umów w sprawie gwarancji na działania zewnętrzne Komisja należy z uwzględnieniem wskazówki i wytyczne przekazane przez rady strategiczne i techniczną grupę ds. oceny ryzyka.

2. Dla każdego okna inwestycyjnego zawierana jest co najmniej jedna umowa w sprawie gwarancji na działania zewnętrzne między Komisją a wybranym kwalifikującym się kontrahentem lub wybranymi kwalifikującymi się kontrahentami. Ponadto w celu uwzględnienia szczególnych potrzeb gwarancja na działania zewnętrzne może być przyznana na indywidualne działania w zakresie finansowania lub inwestycji.

Wszystkie umowy w sprawie gwarancji na działania zewnętrzne są notyfikowane Parlamentowi Europejskiemu i Radzie. Umowy te są udostępniane Parlamentowi Europejskiemu i Radzie, na żądanie, z uwzględnieniem ochrony informacji poufnych i szczególnie chronionych informacji handlowych.

3. Umowy w sprawie gwarancji na działania zewnętrzne zawierają w szczególności:

- a) szczegółowe zasady dotyczące zakresu, wymogów, kwalifikowalności, kwalifikujących się kontrahentów oraz procedur;
- b) szczegółowe zasady udzielania gwarancji na działania zewnętrzne, w tym uzgodnienia dotyczące objęcia gwarancją i zdefiniowane w niej limity dla portfeli i projektów poszczególnych rodzajów instrumentów, a także analizy ryzyka w odniesieniu do projektów i portfeli projektów, w tym na poziomach sektorowym, regionalnym i krajowym;
- c) odniesienie do celów Instrumentu, oszacowanie potrzeb i wskazanie oczekiwanych rezultatów, z uwzględnieniem propagowania społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw i odpowiedzialnego prowadzenia działalności, w tym w szczególności przez poszanowanie uzgodnionych na szczeblu międzynarodowym wytycznych, zasad i konwencji dotyczących inwestowania, o których mowa w art. 35 ust. 2 lit. f);
- d) informacje o wynagrodzeniu z tytułu gwarancji na działania zewnętrzne, które ma odzwierciedlać poziom ryzyka, oraz o możliwości częściowego dotowania wynagrodzenia w celu przyznania bardziej preferencyjnych warunków w należyście uzasadnionych przypadkach oraz w szczególności w odniesieniu do krajów doświadczających niestabilności lub konfliktu, krajów najsłabiej rozwiniętych i głęboko zadłużonych krajów ubogich;
- e) wymogi dotyczące korzystania z gwarancji na działania zewnętrzne, w tym warunki płatności, takie jak konkretne ramy czasowe, odsetki należne z tytułu wymagalnych kwot, wydatki i koszty odzyskiwania środków, a także ewentualne niezbędne ustalenia dotyczące płynności;
- f) procedury dotyczące roszczeń, w tym zdarzenia inicjujące i okresy oczekiwania, oraz procedury dotyczące dochodzenia roszczeń;
- g) zobowiązania dotyczące monitorowania, sprawozdawczości, przejrzystości i ewaluacji;
- h) jasne i dostępne procedury rozpatrywania skarg osób trzecich, które mogłyby być poszkodowane wskutek wdrażania projektów objętych wsparciem w ramach gwarancji na działania zewnętrzne.

4. Kwalifikujący się kontrahent zatwierdza operacje w zakresie finansowania i inwestycji zgodnie z własnymi zasadami i procedurami oraz zgodnie z umową w sprawie gwarancji na działania zewnętrzne.

5. Gwarancja na działania zewnętrzne może obejmować:

- a) w przypadku instrumentów dłużnych – kwotę główną i wszystkie odsetki oraz kwoty należne względem wybranego kwalifikującego się kontrahenta, lecz nieotrzymane przez niego zgodnie z warunkami operacji finansowania w wyniku niewykonania zobowiązania;
- b) w przypadku inwestycji kapitałowych – środki zainwestowane i związane z nimi koszty finansowania;
- c) w przypadku innych operacji w zakresie finansowania i inwestycji, o których mowa w art. 35 ust. 2 – kwoty wykorzystane i związane z nimi koszty finansowania;
- d) wszystkie stosowne wydatki i koszty odzyskiwania środków związane z niewykonaniem zobowiązania, o ile nie zostały one odliczone od wpływów z odzyskania środków.

6. Do celów rachunkowości Komisji i jej sprawozdawczości w zakresie rodzajów ryzyka objętych gwarancją na działania zewnętrzne oraz zgodnie z art. 209 ust. 4 rozporządzenia finansowego, kwalifikujący się kontrahenci, z którymi zawarto umowę w sprawie gwarancji na działania zewnętrzne, co roku przekazują Komisji i Trybunałowi Obrachunkowemu sprawozdania finansowe z operacji w zakresie finansowania i inwestycji objętych zakresem niniejszego rozporządzenia, skontrolowane przez niezależnego audytora zewnętrznego i zawierające między innymi informacje dotyczące:

- a) oceny ryzyka operacji w zakresie finansowania i inwestycji kwalifikujących się kontrahentów, w tym informacje dotyczące zobowiązań Unii wycenianych zgodnie z regułami rachunkowości, o których mowa w art. 80 rozporządzenia finansowego, i z Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości Sektora Publicznego;

b) pozostałych do uregulowania zobowiązań finansowych Unii wynikających z operacji realizowanych w ramach EFZR+ na rzecz kwalifikujących się kontrahentów na potrzeby prowadzonych przez nich operacji w zakresie finansowania i inwestycji, w rozbiciu na poszczególne operacje.

7. Kwalifikujący się kontrahenci przekazują, na wniosek, wszelkie dodatkowe informacje niezbędne Komisji do wypełnienia jej obowiązków wynikających z niniejszego rozporządzenia, zwłaszcza w odniesieniu do kryteriów wyboru określonych w art. 35, obejmujących zgodność ze standardami dotyczącymi praw człowieka oraz standardami społecznymi, pracowniczymi i środowiskowymi.

8. Komisja przedkłada radzie strategicznej EFZR+, regionalnym radom operacyjnym, Parlamentowi Europejskiemu i Radzie roczne sprawozdanie w sprawie instrumentów finansowych, gwarancji budżetowych, także tych wdrażanych przez EBI, i pomocy finansowej zgodnie z art. 41 ust. 4 i 5, art. 241 i 250 rozporządzenia finansowego. W tym celu kwalifikujący się kontrahenci co roku przekazują informacje niezbędne Komisji do wypełnienia tych obowiązków sprawozdawczych.

Artykuł 39

Mechanizm rozpatrywania skarg i dochodzenia roszczeń oraz ochrona interesów finansowych Unii

1. W związku z ewentualnymi skargami osób trzecich w krajach partnerskich, w tym społeczności i osób poszkodowanych wskutek projektów objętych wsparciem w ramach gwarancji EFZR+ i gwarancji na działania zewnętrzne, Komisja i delegatury Unii publikują na swoich stronach internetowych bezpośrednie odesłania do mechanizmów rozpatrywania skarg stosownych kontrahentów, którzy zawarli umowy z Komisją. Komisja zapewnia także możliwość bezpośredniego przyjmowania zażaleń dotyczących rozpatrywania skarg przez kwalifikujących się kontrahentów. Komisja uwzględni te informacje w kontekście przyszłej współpracy z tymi kontrahentami.

2. Osoby i podmioty wdrażające instrumenty finansowe i gwarancje budżetowe muszą przestrzegać mającego zastosowanie prawa i zasad Unii oraz uzgodnionych międzynarodowych i unijnych standardów zgodnie z art. 155 ust. 2 i 3 rozporządzenia finansowego. Komisja ocenia, czy systemy, przepisy i procedury stosowane przez te osoby i podmioty zapewniają ochronę interesów finansowych Unii na poziomie równoważnym przewidzianemu w przypadku, gdy Komisja wykonuje budżet Unii, z należywym uwzględnieniem zasady proporcjonalności, biorąc pod uwagę charakter danego działania i warunki, na jakich działanie to jest wdrażane.

Artykuł 40

Udział kapitałowy w instytucjach finansowania rozwoju

Pula środków przeznaczona na programy geograficzne, o której mowa w art. 6 ust. 2 lit. a), może zostać wykorzystana w celu wniesienia wkładu na poczet zasobów finansowych europejskich i innych instytucji finansowania rozwoju.

ROZDZIAŁ V

Monitorowanie, sprawozdawczość i ewaluacja

Artykuł 41

Monitorowanie i sprawozdawczość

1. Wskaźniki na potrzeby sprawozdawczości dotyczącej postępów Instrumentu w realizacji celów szczegółowych określonych w art. 3 ust. 2 przedstawiono w załączniku VI. Wskaźniki te, zgodnie ze wskaźnikami dotyczącymi celów zrównoważonego rozwoju, są wykorzystywane wspólnie z danymi z ewaluacji i innych istniejących sprawozdań na temat rezultatów jako podstawa oceny stopnia realizacji tych celów szczegółowych.

2. Komisja stale monitoruje podejmowane działania i co najmniej raz w roku dokonuje przeglądu postępów w osiągnięciu wartości docelowych określonych w niniejszym rozporządzeniu, jak również oczekiwanych rezultatów, obejmujących produkty i wyniki.

Monitorowanie postępów w zakresie oczekiwanych rezultatów odbywa się w sposób przejrzysty i terminowy w oparciu o istotne, mierzalne, jakościowe i ilościowe dane, w tym między innymi wskaźniki określone w załączniku VI. W miarę możliwości wskaźniki należy przedstawiać w podziale na płeć, wiek i inne istotne czynniki.

3. Wspólne ramy rezultatów zawarte i uzgodnione w ramach wspólnych dokumentów programowych, które spełniają kryteria określone w art. 14 ust. 4, zapewniają – gdy jest to wykonalne – podstawę prowadzonego wspólnie przez Unię i jej państwa członkowskie monitorowania zbiorowego wsparcia na rzecz kraju partnerskiego.

System sprawozdawczości dotyczącej wykonania zapewnia efektywne, skuteczne i terminowe gromadzenie danych na potrzeby monitorowania realizacji i rezultatów Instrumentu. W tym celu na odbiorców środków finansowych Unii nakłada się proporcjonalne wymogi dotyczące sprawozdawczości.

4. Komisja ocenia postępy we wdrażaniu Instrumentu. Począwszy od 2022 r. Komisja, w sposób terminowy do dnia 30 listopada każdego roku, przedkłada Parlamentowi Europejskiemu i Radzie roczne sprawozdanie z postępów w realizacji celów Instrumentu, z wykorzystaniem wskaźników, w tym tych określonych w załączniku VI, zawierających informacje na temat bieżących działań, osiągniętych rezultatów i skuteczności niniejszego rozporządzenia. Sprawozdanie to jest również przekazywane Europejskiemu Komitetowi Ekonomiczno-Społecznemu i Komitetowi Regionów.

5. Sprawozdanie roczne zawiera:

- a) informacje za rok poprzedni dotyczące finansowanych działań;
- b) wyniki monitorowania i ewaluacji;
- c) zaangażowanie i poziom współpracy stosownych partnerów w podziale na rodzaje podmiotów, jak określono w art. 62 rozporządzenia finansowego zarówno dla zarządzania bezpośredniego, jak i pośredniego;
- d) zobowiązania budżetowe, w tym kwoty zakontraktowane, i środki na płatności w podziale na kraje, regiony i sektory współpracy;
- e) jakościowe i ilościowe informacje, w tym informacje na temat środków przedsięwziętych zgodnie z art. 9, na temat wykorzystania rezerwy na nowe wyzwania i priorytety, o której mowa w art. 17, i wykorzystania środków finansowych przeznaczonych na podejście oparte na zachętach w odpowiedzi na wyniki w kluczowych obszarach, o którym mowa w art. 20.

Sprawozdanie roczne ocenia rezultaty finansowania unijnego, w miarę możliwości z wykorzystaniem konkretnych i mierzalnych wskaźników, aby pokazać postępy w osiąganiu wartości docelowych i celów Instrumentu, a także postępy we włączaniu kwestii, o których mowa w art. 8 ust. 8, w główny nurt. Przedstawia również podział na formy finansowania unijnego zgodnie z art. 27. W przypadku współpracy na rzecz rozwoju, w sprawozdaniu ocenia się także, w miarę możliwości i w stosownych przypadkach, przestrzeganie zasad skuteczności pomocy rozwojowej, w tym w odniesieniu do innowacyjnych instrumentów finansowych.

6. Sprawozdanie roczne, które zostanie przygotowane w 2021 r., musi zawierać skonsolidowane informacje ze sprawozdań rocznych odnoszących się do okresu 2014–2020 dotyczące wszystkich rodzajów finansowania na podstawie rozporządzeń, o których mowa w art. 50 ust. 2 niniejszego rozporządzenia, w tym informacje o zewnętrznych dochodach przeznaczonych na określony cel i wkładach na rzecz funduszy powierniczych, gwarancjach oraz wydatkach w podziale na kraje, formy finansowania unijnego określone w art. 27 niniejszego rozporządzenia, rodzaje podmiotów, o których mowa w art. 62 rozporządzenia finansowego, zarówno dla zarządzania bezpośredniego, jak i pośredniego, a także zobowiązania i płatności. To sprawozdanie roczne ma odzwierciedlać najważniejsze wdrożone doświadczenia i wnioski oraz działania podjęte w następstwie zaleceń zawartych w zewnętrznych ocenach przeprowadzanych w poprzednich latach.

7. W ramach sprawozdania rocznego Komisja przedkłada szczegółowe informacje na temat operacji w zakresie finansowania i inwestycji objętych gwarancją na działania zewnętrzne oraz na temat funkcjonowania EFZR+, zarządzania nim i jego rzeczywistego wkładu w osiąganie założonych celów. Obejmuje ono następujące elementy:

- a) ocenę rezultatów przyczyniających się do realizacji założeń i celów Instrumentu oraz, w stosownych przypadkach, innych instrumentów finansowania określonych w art. 31 ust. 7;
- b) na podstawie wskaźników zgodnych z art. 31 ust. 2 i art. 35 ust. 2 – ocenę dodatkowości i wartości dodanej, skali zaangażowania zasobów sektora prywatnego, w tym MŚP, rodzajów podmiotów z sektora prywatnego objętych wsparciem, oczekiwanych i faktycznych produktów i wyników oraz wpływu operacji w zakresie finansowania i inwestycji objętych gwarancją na działania zewnętrzne na mocy EFZR+ w ujęciu zbiorczym, w tym wpływu na tworzenie godnych miejsc pracy i eliminację ubóstwa oraz na sposoby eliminowania konkretnych społeczno-ekonomicznych pierwotnych przyczyn migracji, w tym migracji nieuregulowanej i pierwotnych przyczyn przymusowych wysiedleń; ocena zawiera analizę środków w zakresie ryzyka i ich wpływu na stabilność finansową i gospodarczą partnerów oraz analizę podlegających ocenie operacji pod kątem płci na podstawie dowodów i danych w podziale, w miarę możliwości, na płęć, kraj i sektor;
- c) ocenę zgodności operacji objętych wsparciem w ramach gwarancji na działania zewnętrzne na mocy EFZR+ z uzgodnionymi na szczeblu międzynarodowym zasadami skuteczności rozwoju;

- d) ocenę efektu mnożnikowego osiągniętego w wyniku operacji podlegających ocenie;
- e) ocenę synergii i komplementarności operacji objętych gwarancją na działania zewnętrzne na mocy EFZR+, w tym operacji, o których mowa w art. 36, z operacjami objętymi innymi filarami Planu inwestycji zewnętrznych na podstawie stosownych istniejących sprawozdań, ze szczególnym uwzględnieniem postępów w dziedzinie dobrych rządów, w tym w walce z korupcją i nielegalnymi przepływami finansowymi, poszanowania praw człowieka, praworządności i strategii politycznych uwzględniających aspekt płci, a także pobudzania przedsiębiorczości, lokalnego otoczenia biznesowego i lokalnych rynków finansowych;
- f) ocenę wynagrodzenia z tytułu gwarancji i wdrażania art. 155 ust. 2 i 3 rozporządzenia finansowego.

8. Roczne kwoty ogólnych wydatków związanych z działaniami w dziedzinie klimatu, pustynnienia i różnorodności biologicznej są szacowane w oparciu o przyjęte indykatoryne dokumenty programowe. Środki finansowe przyznane w ramach Instrumentu są objęte rocznym systemem identyfikacji opartym na metodzie OECD, a mianowicie na „wskaźnikach środowiskowych” i „wskaźnikach z Rio” – co nie wyklucza zastosowania dokładniejszych metod, o ile są one dostępne – włączonym do obowiązującej metody zarządzania realizacją celów programów unijnych; system ten służy określaniu wysokości wydatków związanych z ek zarządaniem i ochroną środowiska, działaniami w dziedzinie klimatu, pustynnienia i różnorodności biologicznej na poziomie planów działania i środków, o których mowa w art. 23, a także ujmowaniu ich w ewaluacjach i sprawozdaniu rocznym.

Komisja podaje do wiadomości publicznej informacje na temat współpracy na rzecz rozwoju zgodnie z uznanymi standardami międzynarodowymi, takimi jak normy MOP i standardy OECD, oraz przy wykorzystaniu ram wspólnej normy opracowanych przez międzynarodową inicjatywę na rzecz przejrzystości pomocy.

9. Aby zapewnić skuteczną ocenę postępów w realizacji celów Instrumentu, Komisja jest uprawniona do przyjmowania aktów delegowanych zgodnie z art. 44 zmieniających załącznik VI w celu dokonania przeglądu lub uzupełnienia wskaźników, jeżeli uznaje się to za konieczne, oraz uzupełniające niniejsze rozporządzenie o uregulowania dotyczące monitorowania i ewaluacji.

Artykuł 42

Ewaluacja

1. Komisja dokonuje ewaluacji skutków i skuteczności swoich działań w poszczególnych obszarach interwencji oraz skuteczności programowania, w stosownych przypadkach za pomocą niezależnych ewaluacji zewnętrznych. Komisja odpowiednio uwzględnia propozycje Parlamentu Europejskiego lub Rady dotyczące przeprowadzenia niezależnych ewaluacji zewnętrznych. W stosownych przypadkach w ewaluacjach korzysta się z zasad dobrych praktyk Komitetu Pomocy Rozwojowej OECD z myślą o ustaleniu, czy osiągnięte zostały cele szczegółowe, oraz o sformułowaniu zaleceń mających usprawnić przyszłe działania.

Komisja przesyła Parlamentowi Europejskiemu, Radzie i państwom członkowskim swoje ustalenia i wnioski z ewaluacji, wraz ze swoimi uwagami i działaniami następczymi. Ewaluacje mogą być przedmiotem dyskusji na wniosek państw członkowskich zgodnie z art. 45 ust. 7. Rezultaty uwzględnia się przy przygotowaniu programów i działań oraz przydziale zasobów. Ewaluacje te i działania następcze są podawane do wiadomości publicznej.

W proces ewaluacji unijnego finansowania udzielanego w ramach Instrumentu Komisja włącza w odpowiednim stopniu wszystkie odnośne zainteresowane podmioty, w tym beneficjentów, podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie i władze lokalne, a w stosownych przypadkach może dążyć do przeprowadzenia wspólnych ewaluacji z państwami członkowskimi i innymi partnerami w ścisłej współpracy z krajami partnerskimi.

2. Do dnia 31 grudnia 2024 r. Komisja przedstawi ewaluację śródkresową Instrumentu. Będzie ona obejmować okres od dnia 1 stycznia 2021 r. do momentu rozpoczęcia tej ewaluacji. Do ewaluacji śródkresowej dołącza się, w stosownych przypadkach, wnioski ustawodawcze określające niezbędne zmiany do niniejszego rozporządzenia.

3. Komisja przeprowadzi końcową ewaluację Instrumentu w ramach śródkresowego przeglądu następnego okresu finansowego. W ewaluacji tej zostanie przeanalizowany i oceniony wkład Unii w osiągnięcie celów Instrumentu, z uwzględnieniem wskaźników pozwalających zmierzyć osiągnięte rezultaty, a także wszelkich ustaleń i wniosków dotyczących wpływu Instrumentu.

4. W ewaluacji śródkresowej i ewaluacji końcowej uwzględnia się wydajność, efektywność, wpływ, zrównoważoność, wartość dodaną, możliwości uproszczenia, wewnętrzną i zewnętrzną spójność, w tym komplementarność i synergie, oraz dalszą zasadność celów Instrumentu. W ewaluacjach wskazuje się wdrożone doświadczenia i wnioski. Ocenia się w nich maksymalną kwotę gwarancji na działania zewnętrzne określoną w art. 31 ust. 4 i uwzględnia informacje na temat wartości dodanej wynikającej z połączenia instrumentów, które były uprzednio odrębne, w jeden udoskonalony instrument.

Ewaluacja śródkresowa i ewaluacja końcowa zawierają ponadto skonsolidowane informacje z wszystkich sprawozdań rocznych na temat wszystkich rodzajów finansowania regulowanego niniejszym rozporządzeniem, w tym zewnętrznych dochodów przeznaczonych na określony cel i wkładów na rzecz funduszy powierniczych, przedstawiających wydatki w podziale na kraje beneficjentów, formy finansowania unijnego i zaangażowanie państw członkowskich i stosownych partnerów, zobowiązania i płatności, a także podział na poszczególne programy geograficzne, programy tematyczne i działania szybkiego reagowania, w tym wykorzystanie środków finansowych uruchomionych z rezerwy na nowe wyzwania i priorytety, zgodnie z art. 6.

Ewaluację śródkresową i ewaluację końcową przygotowuje się w konkretnym celu, jakim jest udoskonalenie finansowania unijnego. Ewaluacje te mają stanowić podstawę decyzji w zakresie przedłużania, zmiany lub zawieszania różnych rodzajów działań wdrażanych w ramach Instrumentu.

5. Zgodnie ze szczegółowymi przepisami rozporządzenia finansowego dotyczącymi sprawozdawczości do dnia 31 grudnia 2024 r., a następnie co trzy lata, Komisja – na podstawie ewaluacji zewnętrznej – przeprowadza ewaluację korzystania z gwarancji na działania zewnętrzne i jej funkcjonowania, zwłaszcza jej wkładu w realizację ogólnych celów, osiągnięte rezultaty i zapewnienie dodatkowości. Komisja przedkłada to sprawozdanie oceniające Parlamentowi Europejskiemu i Radzie. Do tego sprawozdania oceniającego dołączana jest opinia Trybunału Obrachunkowego. Sprawozdanie oceniające i opinia Trybunału Obrachunkowego są podawane do wiadomości publicznej.

TYTUŁ III

PRZEPISY KOŃCOWE

Artykuł 43

Rozszerzenie zakresu geograficznego

1. W należycie uzasadnionych przypadkach i jeżeli działania przewidziane do wdrożenia mają charakter ogólnoświatowy, transregionalny lub regionalny, Komisja może – w ramach odpowiednich wieloletnich programów indykacyjnych lub odpowiednich planów działania lub środków – podjąć decyzję o rozszerzeniu zakresu działań na kraje i terytoria nieobjęte przepisami niniejszego rozporządzenia zgodnie z art. 4, w celu zapewnienia spójności i skuteczności unijnego finansowania lub wspierania współpracy regionalnej lub transregionalnej.

2. Komisja może przewidzieć szczególną alokację środków finansowych przeznaczoną na udzielenie krajom partnerskim i regionom pomocy w celu zacieśnienia współpracy z sąsiadującymi najbardziej oddalonymi regionami Unii oraz z krajami i terytoriami zamorskimi. W tym celu Instrument może, w stosownych przypadkach i w oparciu o zasadę wzajemności i proporcjonalności w odniesieniu do poziomu finansowania w ramach decyzji w sprawie stowarzyszenia zamorskiego, z uwzględnieniem Grenlandii, lub rozporządzenia w sprawie Interreg stanowić uzupełnienie działań wdrażanych przez kraj lub region partnerski lub każdy inny podmiot określony w niniejszym rozporządzeniu, a także przez kraj, terytorium lub każdy inny podmiot określony w decyzji w sprawie stowarzyszenia zamorskiego, z uwzględnieniem Grenlandii, lub też przez dowolny najbardziej oddalony region Unii w ramach wspólnych programów operacyjnych lub programów współpracy międzyregionalnej, lub środków ustanowionych i wdrażanych na podstawie rozporządzenia w sprawie Interreg.

Artykuł 44

Wykonywanie przekazanych uprawnień

1. Powierzenie Komisji uprawnień do przyjęcia aktów delegowanych podlega warunkom określonym w niniejszym artykule.

2. Uprawnienia do przyjmowania aktów delegowanych, o których mowa w art. 4 ust. 6 i 7, art. 6 ust. 5, art. 31 ust. 4 i 5, art. 35 ust. 10 oraz art. 41 ust. 9, powierza się Komisji na okres obowiązywania niniejszego rozporządzenia.

3. Przekazanie uprawnień, o którym mowa w art. 4 ust. 6 i 7, art. 6 ust. 5, art. 31 ust. 4 i 5, art. 35 ust. 10 oraz art. 41 ust. 9, może zostać w dowolnym momencie odwołane przez Parlament Europejski lub przez Radę. Decyzja o odwołaniu kończy przekazanie określonych w niej uprawnień. Decyzja o odwołaniu staje się skuteczna od następnego dnia po jej opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* lub w określonym w tej decyzji późniejszym terminie. Nie wpływa ona na ważność jakichkolwiek już obowiązujących aktów delegowanych.
4. Przed przyjęciem aktu delegowanego Komisja konsultuje się z ekspertami wyznaczonymi przez każde państwo członkowskie zgodnie z zasadami określonymi w Porozumieniu międzyinstytucjonalnym z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie lepszego stanowienia prawa.
5. Niezwłocznie po przyjęciu aktu delegowanego Komisja przekazuje go równocześnie Parlamentowi Europejskiemu i Radzie.
6. Akt delegowany przyjęty na podstawie art. 4 ust. 6 i 7, art. 6 ust. 5, art. 31 ust. 4 i 5, art. 35 ust. 10 i art. 41 ust. 9 wchodzi w życie tylko wówczas, gdy ani Parlament Europejski, ani Rada nie wyraziły sprzeciwu w terminie dwóch miesięcy od przekazania tego aktu Parlamentowi Europejskiemu i Radzie, lub gdy, przed upływem tego terminu, zarówno Parlament Europejski, jak i Rada poinformowały Komisję, że nie wniosą sprzeciwu. Termin ten przedłuża się o dwa miesiące z inicjatywy Parlamentu Europejskiego lub Rady.

Artykuł 45

Procedura komitetowa

1. Komisję wspiera Komitet ds. Instrumentu Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej. Komitet ten jest komitetem w rozumieniu rozporządzenia (UE) nr 182/2011. Komitet może obradować w różnych formatach odpowiedzialnych za konkretne obszary współpracy i interwencji, takie jak: programy geograficzne i tematyczne oraz działania szybkiego reagowania.
2. W przypadku odesłania do niniejszego ustępu stosuje się art. 5 rozporządzenia (UE) nr 182/2011.
3. W przypadku gdy opinia komitetu ma zostać uzyskana w drodze procedury pisemnej, procedura ta kończy się bez rezultatu, jeżeli przed upływem terminu na wydanie opinii zdecyduje o tym przewodniczący komitetu lub wniosą o to zwykłą większością głosów jego członkowie.
4. W przypadku odesłania do niniejszego ustępu stosuje się art. 8 rozporządzenia (UE) nr 182/2011 w związku z jego art. 5.
5. Przyjęta decyzja pozostaje w mocy w okresie obowiązywania przyjętego lub zmienionego dokumentu, programu działania lub środka.
6. Obserwator z EBI bierze udział w posiedzeniach komitetu, na których omawiane są sprawy dotyczące EBI.
7. Państwa członkowskie mogą się zwrócić o przeanalizowanie wszelkich innych kwestii związanych z wdrażaniem Instrumentu, w szczególności w odniesieniu do wieloletnich dokumentów programowych, w tym przeglądów i ewaluacji śródkresowych lub *ad hoc*.

Artykuł 46

Informacje, komunikacja i wyeksponowanie

1. Odbiorcy finansowania unijnego podają informacje o pochodzeniu tych środków oraz zapewniają wyeksponowanie finansowania unijnego, w szczególności podczas promowania działań i ich rezultatów oraz składania na ich temat sprawozdań, poprzez zaznaczanie wsparcia otrzymanego od Unii w sposób widoczny w materiałach informacyjnych związanych z działaniami objętymi wsparciem w ramach Instrumentu; oraz poprzez dostarczanie spójnych, skutecznych i proporcjonalnych ukierunkowanych informacji przeznaczonych dla różnych grup odbiorców, w tym dla mediów i opinii publicznej.

Umowy zawierane z odbiorcami finansowania unijnego muszą zawierać stosowne obowiązki.

2. Komisja wdraża działania informacyjne i komunikacyjne związane z Instrumentem, działaniami podjętymi w ramach Instrumentu oraz uzyskanymi rezultatami. Zasoby finansowe przydzielone na Instrument przyczyniają się również do komunikacji instytucjonalnej na temat priorytetów politycznych Unii i do składania na ich temat sprawozdań, o ile priorytety te są związane z celami Instrumentu.
3. Instrument wspiera komunikację strategiczną i dyplomację publiczną, w tym walkę z dezinformacją, z myślą o informowaniu o wartościach Unii oraz wartości dodanej jej działań i o osiągniętych w ich wyniku rezultatach.
4. Komisja podaje do wiadomości publicznej informacje na temat działań finansowanych w ramach Instrumentu, zgodnie z art. 38 rozporządzenia finansowego, w tym w stosownych przypadkach za pośrednictwem kompleksowej pojedynczej strony internetowej.
5. Na stronie internetowej, o której mowa w ust. 4, znajdują się też informacje na temat operacji w zakresie finansowania i inwestycji oraz istotne elementy wszystkich umów w sprawie gwarancji na działania zewnętrzne, w tym informacje na temat tożsamości prawnej kwalifikujących się kontrahentów, oczekiwanych korzyści dla rozwoju oraz procedur rozpatrywania skarg zgodnie z art. 38 ust. 3 lit. h), z uwzględnieniem ochrony informacji poufnych i szczególnie chronionych informacji handlowych.
6. Kwalifikujący się kontrahenci EFZR+, zgodnie z politykami kwalifikujących się kontrahentów dotyczącymi przejrzystości oraz przepisami Unii w zakresie ochrony danych oraz dostępu do dokumentów i informacji, proaktywnie i systematycznie podają do wiadomości publicznej na swoich stronach internetowych informacje dotyczące wszystkich operacji w zakresie finansowania i inwestycji objętych gwarancją na działania zewnętrzne, w szczególności informacje dotyczące sposobu, w jaki operacje te przyczyniają się do osiągania celów i spełniania wymogów określonych w niniejszym rozporządzeniu. W miarę możliwości takie informacje są podawane w podziale na poziomie projektów. Takie informacje zawsze uwzględniają ochronę informacji poufnych i szczególnie chronionych informacji handlowych. Kwalifikujący się kontrahenci EFZR+ także rozpowszechniają informacje o unijnym wsparciu we wszystkich publikowanych przez siebie informacjach na temat operacji w zakresie finansowania i inwestycji objętych gwarancją na działania zewnętrzne zgodnie z niniejszym rozporządzeniem.

Artykuł 47

Odstępstwo od wymogów dotyczących wyeksponowania

W przypadku gdy kwestie bezpieczeństwa lub delikatne kwestie polityczne mogą sprawić, że rozwiązaniem preferowanym lub koniecznym będzie ograniczenie komunikacji w zakresie działań i ich wyeksponowania w pewnych krajach lub na pewnych obszarach lub w pewnych okresach, ustala się odbiorców docelowych oraz narzędzia, produkty i kanały eksponowania, które mają być wykorzystane w propagowaniu danego działania, w poszczególnych przypadkach, po konsultacji z Unią i uzyskaniu zgody z jej strony. W przypadku gdy niezbędna jest szybka interwencja w odpowiedzi na nagły kryzys, nie ma konieczności natychmiastowego zapewnienia pełnego planu komunikacji i wyeksponowania. W takich sytuacjach wsparcie Unii jest jednak od początku odpowiednio wskazane.

Artykuł 48

Klauzula dotycząca Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych

Niniejsze rozporządzenie stosuje się zgodnie z decyzją 2010/427/UE, w szczególności jej art. 9.

Artykuł 49

Zmiany w decyzji nr 466/2014/UE

W decyzji nr 466/2014/UE wprowadza się następujące zmiany:

- 1) art. 1 ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Gwarancja UE obejmuje działania EBI z zakresu finansowania zatwierdzone w okresie od dnia 1 stycznia 2014 r. do dnia 31 grudnia 2021 r.”;

- 2) art. 20 akapit drugi otrzymuje brzmienie:
„Do dnia 31 grudnia 2022 r. Komisja przedstawi Parlamentowi Europejskiemu i Radzie sprawozdanie ze stosowania niniejszej decyzji.”;
- 3) w załączniku I pkt D ostatnie trzy akapity otrzymują brzmienie:
„W ramach ogólnego pułapu organy zarządzające EBI mogą – po konsultacji z Komisją – postanowić o realokacji kwot w ramach regionów i między regionami.”.

Artykuł 50

Uchylenie i przepisy przejściowe

1. Bez uszczerbku dla art. 31 ust. 8 niniejszego rozporządzenia, rozporządzenia (WE, Euratom) nr 480/2009 i (UE) 2017/1601 tracą moc ze skutkiem od dnia 1 sierpnia 2021 r., a decyzja nr 466/2014/UE traci moc ze skutkiem od dnia 1 stycznia 2022 r. Z puli środków finansowych przeznaczonych na Instrument finansuje się tworzenie rezerw dotyczących gwarancji budżetowych zatwierdzonych na podstawie rozporządzenia (UE) 2017/1601 oraz gwarancji i pomocy finansowej zatwierdzonych na podstawie aktów podstawowych, dla których to gwarancji i pomocy tworzenie takich rezerw reguluje rozporządzenie (WE, Euratom) nr 480/2009. Tworzenie takich rezerw na gwarancje i pomoc finansową dla beneficjentów wymienionych w odpowiednim załączniku rozporządzenia IPA III jest finansowane ze środków z tego rozporządzenia.
2. Z puli środków finansowych przeznaczonych na Instrument pokrywane mogą być również wydatki na pomoc techniczną i administracyjną niezbędne w celu zapewnienia przejścia między niniejszym rozporządzeniem a środkami przyjętymi na podstawie rozporządzeń (WE, Euratom) nr 480/2009, (UE) nr 230/2014, (UE) nr 232/2014, (UE) nr 233/2014, (UE) nr 234/2014, (UE) nr 235/2014, (UE) nr 236/2014, (Euratom) nr 237/2014 i (UE) 2017/1601 oraz decyzji nr 466/2014/UE.
3. Pula środków finansowych przeznaczonych na Instrument może pokrywać wydatki związane z przygotowaniem każdego przyszłego powiązanego rozporządzenia.
4. W razie potrzeby w budżecie obejmującym okres po 2027 r. mogą zostać zapisane środki na pokrycie wydatków przewidzianych w art. 24 ust. 1, aby umożliwić zarządzanie działaniami, które nie zostaną zakończone do dnia 31 grudnia 2027 r.

Artykuł 51

Wejście w życie i stosowanie

Niniejsze rozporządzenie wchodzi w życie w dniu jego opublikowania w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*.

Niniejsze rozporządzenie stosuje się od dnia 1 stycznia 2021 r.

Niniejsze rozporządzenie wiąże w całości i jest bezpośrednio stosowane we wszystkich państwach członkowskich.

Sporządzono w Strasburgu dnia 9 czerwca 2021 r.

W imieniu Parlamentu Europejskiego

D.M. SASSOLI

Przewodniczący

W imieniu Rady

F. ANDRÉ

Przewodniczący

ZAŁĄCZNIK I

WYKAZ KRAJÓW I TERYTORIÓW NALEŻĄCYCH DO OBSZARU OBJĘTEGO POLITYKĄ SĄSIEDZTWA

Algieria

Armenia

Azerbejdżan

Białoruś

Egipt

Gruzja

Izrael

Jordania

Liban

Libia

Republika Mołdawii

Maroko

okupowane terytoria palestyńskie

Syria

Tunezja

Ukraina

Unijne wsparcie udzielane w tym obszarze można również wykorzystać w celu umożliwienia Federacji Rosyjskiej uczestnictwa w programach współpracy transgranicznej, a także w innych stosownych wielokrajowych programach indykatywnych, w tym tych, o których mowa w art. 13 ust. 6 i art. 21.

ZAŁĄCZNIK II

OBSZARY WSPÓŁPRACY W RAMACH PROGRAMÓW GEOGRAFICZNYCH

Dla wszystkich regionów geograficznych

LUDNOŚĆ

1. Dobre rządy, demokracja, praworządność i prawa człowieka, w tym równouprawnienie płci
 - a) wzmacnianie i propagowanie demokracji i inkluzywnych procesów demokratycznych, praworządności, walki z korupcją, sprawowania rządów i nadzoru, w tym przejrzystych, inkluzywnych i wiarygodnych procesów wyborczych, a także przejrzystych, rozliczalnych, efektywnych i inkluzywnych instytucji na wszystkich poziomach, w tym organów ustawodawczych, niezależnych sądów, oraz zwiększanie konstruktywnego udziału i reprezentowania w życiu politycznym;
 - b) wzmacnianie, propagowanie, ochrona i zapewnienie poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności zgodnie z międzynarodowym prawem dotyczącym praw człowieka, w tym Powszechną deklaracją praw człowieka; wspieranie i monitorowanie mechanizmów składania skarg i dochodzenia roszczeń w przypadku łamania i naruszeń praw człowieka na poziomach krajowym i lokalnym; przyczynianie się do wdrażania globalnych i regionalnych instrumentów i ram, zwiększanie zdolności społeczeństwa obywatelskiego w zakresie ich wdrażania i monitorowania;
 - c) zwalczanie wszelkich form dyskryminacji i propagowanie zasady równości i niedyskryminacji, zwłaszcza równouprawnienia płci, praw kobiet i dziewcząt i wzmocnienia ich pozycji, praw dziecka, osób z niepełnosprawnościami, osób należących do mniejszości, lesbijek, gejów, osób biseksualnych, transpłciowych i interseksualnych (LGBTI) oraz ludów tubylczych zgodnie z oenietowską Deklaracją praw ludów tubylczych (UNDRIP);
 - d) wspieranie i umacnianie dobrze prosperującego społeczeństwa obywatelskiego i wzmacnianie jego pozycji, łącznie z pełnieniem przez nie niezależnej, aktywnej i wielorakiej roli w przemianach politycznych, procesach reform i przemianach demokratycznych, oraz propagowanie przestrzeni otwartej i sprzyjającej rozwojowi społeczeństwa obywatelskiego i zaangażowaniu obywateli w życie polityczne i kontrolę procesu podejmowania decyzji, a także przeciwdziałanie kurczeniu się przestrzeni demokratycznej; wspieranie i propagowanie uczestnictwa wszystkich ludzi w procesach politycznych i życiu publicznym;
 - e) zwiększanie pluralizmu, niezależności i profesjonalizmu wolnych i niezależnych mediów, a także poprawa umiejętności korzystania z mediów i zwalczanie dezinformacji; wzmacnianie praw cyfrowych, w tym praw dostępu do informacji; wzmacnianie prawa do prywatności i ochrony danych;
 - f) budowanie odporności państw, społeczeństw, społeczności i osób na naciski i wstrząsy polityczne, gospodarcze, środowiskowe, żywnościowe, demograficzne i społeczne, klęski żywiołowe, katastrofy spowodowane przez człowieka i kryzysy zdrowotne, w tym pandemie;
 - g) wzmacnianie rozwoju demokratycznych i inkluzywnych instytucji publicznych na poziomach międzynarodowym, krajowym i na poziomach niższych niż krajowy, w tym władz lokalnych; wzmacnianie zdolności w zakresie sporządzania i planowania budżetu z uwzględnieniem aspektu płci; a także niezależnego, skutecznego, wydajnego i rozliczalnego systemu sądowego, propagowanie praworządności, międzynarodowego wymiaru sprawiedliwości, rozliczalności oraz ogólnodostępnego wymiaru sprawiedliwości bez nadmiernych kosztów;
 - h) wspieranie procesu reform administracji publicznej na poziomie krajowym i na poziomach niższych niż krajowy, w tym przy wykorzystaniu skoncentrowanych na obywatelu systemów administracji elektronicznej i innych rozwiązań cyfrowych służących tworzeniu solidnych, rozliczalnych i przejrzystych systemów administracji publicznej i świadczenia usług, wzmacnianie ram prawnych i struktury instytucjonalnej, krajowych systemów i zdolności statystycznych, także w odniesieniu do dezagregacji danych według dochodu, płci, wieku i innych kryteriów, należytego zarządzania finansami publicznymi, w tym audytu zewnętrznego, oraz przyczynianie się do walki z korupcją, unikaniem opodatkowania, uchylaniem się od opodatkowania i agresywnym planowaniem podatkowym;
 - i) wspieranie krajowych i lokalnych rządów i administracji w tworzeniu wymaganej infrastruktury, aby umożliwić prawidłowe dokonywanie i oficjalne uznawanie wszystkich rejestracji cywilnych (od urodzeń po zgony), oraz wydawanie, w razie potrzeby, duplikatów dokumentów, tak aby zapewnić, by wszyscy obywatele istnieli oficjalnie i byli w stanie korzystać z przysługujących im praw podstawowych;

- j) propagowanie inkluzywnych, wyważonych i zintegrowanych terytorialnych, wiejskich i miejskich strategii politycznych i rozwoju przez wzmacnianie instytucji i organów publicznych na poziomie krajowym i na poziomach niższych niż krajowy, wspieranie budowania zdolności władz lokalnych i wykorzystywanie ich wiedzy fachowej do promowania terytorialnego podejścia do rozwoju lokalnego, w tym skutecznych procesów decentralizacji, decentralizacji fiskalnej i restrukturyzacji państwa;
 - k) zwiększanie przejrzystości i rozliczalności instytucji publicznych na poziomie krajowym i na poziomach niższych niż krajowy i przedsiębiorstw państwowych oraz poprawa ogólnego dostępu do informacji na temat spraw publicznych, wzmacnianie zarządzania w zakresie zamówień publicznych, w tym zachęcanie do opracowywania kryteriów i wartości docelowych w zakresie zrównoważoności środowiskowej, społecznej i gospodarczej i zarządzania finansami publicznymi na poziomach regionalnym, krajowym i lokalnym, wspieranie rozwijania i uruchamiania systemów administracji elektronicznej oraz usprawnianie świadczenia usług;
 - l) wspieranie zrównoważonego, rozliczalnego, uciążliwego na konflikty i przejrzystego zarządzania sektorami zasobów naturalnych i powiązanych przychodami oraz reform w celu zapewnienia uczciwych, sprawiedliwych, efektywnych i zrównoważonych polityk podatkowych.
2. Eliminacja ubóstwa, zwalczanie nierówności i dyskryminacji oraz propagowanie rozwoju społecznego
- a) eliminacja ubóstwa we wszystkich aspektach tego zjawiska, w tym za pośrednictwem usług publicznych w zakresie zdrowia, żywienia, edukacji i ochrony socjalnej, zwalczanie dyskryminacji i nierówności oraz niepomijanie nikogo;
 - b) wspieranie zrównoważonego rolnictwa, leśnictwa i rybołówstwa w celu zwiększenia bezpieczeństwa żywnościowego, stworzenia możliwości gospodarczych i miejsc pracy;
 - c) wzmożenie działań ukierunkowanych na przyjęcie strategii politycznych i stosownych inwestycji na rzecz propagowania, ochrony i przestrzegania praw kobiet i dziewcząt, ludzi młodych i dzieci oraz osób z niepełnosprawnościami, ułatwiania ich zaangażowania i konstruktywnego udziału w życiu społecznym, obywatelskim i gospodarczym oraz zapewnienia ich pełnego wkładu we wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu i zrównoważony rozwój;
 - d) propagowanie poszanowania, ochrony i przestrzegania praw kobiet i dziewcząt i wzmacniania ich pozycji, w tym praw gospodarczych, pracowniczych i społecznych, praw do ziemi, a także praw, o których mowa art. 8 ust. 4, eliminacji wszelkich form przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć, w tym szkodliwych praktyk, takich jak przymusowe i wczesne małżeństwa i okaleczanie żeńskich narządów płciowych;
 - e) zajmowanie się powiązaniem między globalnym wzrostem demograficznym i zmianami demograficznymi w kierunku zrównoważonego rozwoju we wszystkich stosownych wymiarach, takich jak równouprawnienie płci, zdrowie, ochrona socjalna, spójność społeczna, edukacja i zatrudnienie;
 - f) zwracanie szczególnej uwagi na osoby defaworyzowane, słabsze i marginalizowane, w tym dzieci i młodzież, osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami, lesbijki, gejów, osoby biseksualne, transpłciowe i interseksualne (LGBTI), osoby należące do mniejszości oraz ludy tubylcze, uchodźców, osoby wewnętrznie przesiedlone, osoby dotknięte konfliktami zbrojnymi i bezpaństwowców;
 - g) propagowanie zintegrowanego podejścia do wspierania społeczności, zwłaszcza osób najbardziej marginalizowanych, najsłabszych, najuboższych i takich, do których najtrudniej dotrzeć, w tym poprzez poprawę powszechnego dostępu do podstawowych potrzeb i usług, w tym w dziedzinie zdrowia, edukacji, żywienia i ochrony socjalnej;
 - h) wspieranie zapewnienia dzieciom bezpiecznego i wzbogacającego środowiska, które jest ważnym elementem sprzyjającym tworzeniu się zdrowego pokolenia młodych ludzi zdolnych w pełni wykorzystać swój potencjał. Obejmuje to propagowanie przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki nad dziećmi świadczonej na poziomie lokalnych społeczności. Obejmuje też zapewnienie dzieciom, zwłaszcza tym najbardziej marginalizowanym, najlepszego startu w życiu przez inwestowanie w rozwój we wczesnym dzieciństwie oraz zapewnianie, by dzieci doświadczające ubóstwa lub nierówności miały dostęp do podstawowych usług, takich jak opieka zdrowotna, żywienie, edukacja i ochrona socjalna;
 - i) wspieranie powszechnego dostępu do wystarczającej ilości przystępnej cenowo, bezpiecznej i pożywnej żywności i zdrowej diety, zwłaszcza dla osób w najtrudniejszej sytuacji, między innymi dzieci poniżej 5. roku życia, nastolatków, zarówno dziewcząt, jak i chłopców, oraz kobiet, zwłaszcza w okresie ciąży i karmienia piersią, oraz zwiększanie odporności systemu żywnościowego i żywieniowego i ciągłości opieki, szczególnie w państwach borykających się z przedłużającymi się lub powtarzającymi się kryzysami; zapobieganie zahamowaniu wzrostu, wyniszczeniu i innym postaciom niedożywienia; sprzyjanie wielosektorowemu podejściu do rolnictwa ukierunkowanemu na zaspokajanie potrzeb żywieniowych;
 - j) wspieranie powszechnego dostępu do bezpiecznej wody pitnej w wystarczającej ilości, infrastruktury sanitarnej, higieny oraz zrównoważonej i zintegrowanej gospodarki wodnej, w szczególności na poziomie lokalnym;

- k) zapewnienie powszechnej opieki zdrowotnej, z równym dostępem dla wszystkich osób i społeczności do przystępnych cenowo świadczeń zdrowotnych wysokiej jakości, w tym opieki w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego w kontekście wdrażania pekińskiej platformy działania i programu działania Międzynarodowej Konferencji na temat Ludności i Rozwoju oraz wyników ich konferencji przeglądowych, poprzez wspieranie tworzenia inkluzywnych, silnych, odpornych i ogólnodostępnych systemów opieki zdrowotnej wysokiej jakości oraz zwiększanie zdolności w zakresie wczesnego ostrzeżenia, zmniejszenia ryzyka, zarządzania nim i przywrócenia stanu pierwotnego; uzupełnianie działań przez unijny program ramowy na rzecz badań naukowych i innowacji w celu zaradzenia globalnym zagrożeniom zdrowotnym, opracowania bezpiecznych, skutecznych i przystępnych cenowo szczepionek i leków przeciw chorobom związanym z ubóstwem i chorobom zaniedbanym oraz metod leczenia tych chorób, a także w celu poprawy reakcji na wyzwania zdrowotne, w tym choroby zakaźne, oporność na środki przeciwdrobnoustrojowe oraz nowe choroby i epidemie;
- l) wspieranie powszechnej i sprawiedliwej ochrony socjalnej oraz wzmacnianie siatek bezpieczeństwa socjalnego, sieci i systemów wsparcia w celu zagwarantowania dochodu podstawowego, zapobiegania powrotom do skrajnego ubóstwa oraz budowania odporności;
- m) propagowanie zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich sprzyjającego włączeniu społecznemu, aby mierzyć się z problemem nierówności społecznej w miastach, kładąc nacisk na osoby najbardziej potrzebujące;
- n) wspieranie władz lokalnych, w tym poprzez współpracę zdecentralizowaną, rozwijanie zdolności i mobilizowanie zasobów, aby w większym stopniu uwzględniać kontekst lokalny przy realizacji celów zrównoważonego rozwoju na obszarach miejskich i wiejskich poprzez świadczenie podstawowych usług i ich dopasowanie do potrzeb i zapewnienie sprawiedliwego dostępu do bezpieczeństwa żywnościowego i bezpiecznej diety, dostępnych, godnych i przystępnych cenowo mieszkań oraz jakości życia, zwłaszcza w odniesieniu do osób mieszkających w nieformalnych osadach i slumsach, wzmacnianie i propagowanie dostępnych mechanizmów uczestnictwa i składania skarg, zwłaszcza w odniesieniu do osób i grup defaworyzowanych i wykluczonych;
- o) propagowanie osiągnięcia uzgodnionych na szczeblu międzynarodowym celów w dziedzinie edukacji, ze szczególnym naciskiem na wzmacnianie systemów edukacji, poprzez integracyjne, sprawiedliwe i ogólnodostępne formalne, nieformalne i pozaformalne kształcenie wysokiej jakości i propagowanie możliwości uczenia się przez całe życie i na wszystkich poziomach, szczególnie we wczesnym dzieciństwie i na poziomie szkoły podstawowej, szkolenia technicznego i zawodowego, także w sytuacjach nadzwyczajnych i kryzysowych, i ze szczególnym uwzględnieniem kobiet i dziewcząt; w tym także poprzez szkolenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli i przy wykorzystaniu technologii cyfrowych w celu poprawy nauczania i uczenia się;
- p) wspieranie działań w zakresie budowania zdolności, mobilności edukacyjnej między Unią a krajami partnerskimi lub pomiędzy samymi krajami partnerskimi, a także współpracy i dialogu politycznego z instytucjami, organizacjami, lokalnymi organami wykonawczymi i władzami tych krajów;
- q) propagowanie współpracy w dziedzinie nauki, technologii i badań, w szczególności zajmowanie się zmianami związanymi z ubóstwem i zmianami społecznymi, a także w dziedzinie otwartych danych, dużych zbiorów danych, sztucznej inteligencji i innowacji, zapobiegając przy tym drenażowi mózgow;
- r) zwiększanie koordynacji wśród wszystkich odnośnych podmiotów na wszystkich poziomach, aby pomóc w przejściu od sytuacji nadzwyczajnej w związku z klęską żywiołową lub katastrofą spowodowaną przez człowieka do fazy rozwoju; zapewnianie wspólnego planowania i programowania interwencji w ramach współpracy, które są spójne z pomocą humanitarną, i, w stosownych przypadkach, działań na rzecz budowania pokoju, na podstawie wspólnej analizy;
- s) wspieranie wolności myśli, sumienia i religii lub przekonań, w tym za pomocą środków mających na celu wyeliminowanie wszystkich form nienawiści, nietolerancji i dyskryminacji ze względu na religię lub światopogląd, oraz poprzez propagowanie tolerancji i szacunku dla różnorodności religijnej i kulturowej wewnątrz społeczeństw i między nimi;
- t) propagowanie wszelkich form dialogu międzykulturowego i różnorodności kulturowej oraz zachowanie i propagowanie dziedzictwa kulturowego, a także uwolnienie potencjału przemysłu kreatywnego na rzecz zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego;
- u) wspieranie działań i propagowanie współpracy w dziedzinie sportu, aby przyczynić się do wzmocnienia pozycji kobiet i młodzieży, osób i społeczności, a także do osiągnięcia celów związanych z opieką zdrowotną, edukacją i włączeniem społecznym określonych w Agendzie 2030;
- v) propagowanie działań na rzecz godności i odporności osób wysiedlonych przymusowo i długoterminowo oraz ich włączenia w życie gospodarcze i społeczne krajów i społeczności przyjmujących, także na poziomie lokalnym.

3. Migracja, przymusowe wysiedlenia i mobilność

- a) wzmocnienie dwustronnych, regionalnych i międzynarodowych partnerstw w dziedzinie migracji, przymusowych wysiedleń i mobilności w oparciu o zintegrowane i wyważone podejście, obejmujących wszystkie aspekty migracji, w tym pomoc we wdrażaniu dwustronnych lub regionalnych umów, dialogów i uzgodnień, których Unia jest stroną, także tych dotyczących powrotów i readmisji, legalnych dróg migracji i partnerstw na rzecz mobilności, z pełnym poszanowaniem obowiązków wynikających z prawa międzynarodowego i praw człowieka;
- b) wspieranie wśród krajów partnerskich trwałej reintegracji powracających migrantów i ich rodzin, jak również bezpiecznych i godnych powrotów, z zapewnieniem pełnego przestrzegania zobowiązań w dziedzinie pomocy humanitarnej i praw człowieka wynikających z prawa międzynarodowego i unijnego;
- c) eliminacja pierwotnych przyczyn migracji nieuregulowanej i przymusowych wysiedleń i złagodzenie skutków tych zjawisk;
- d) rozwiązanie problemu migracji nieuregulowanej i przymusowych wysiedleń; ograniczenie podatności na zagrożenia w kontekście migracji, m.in w związku z handlem ludźmi i przemytem ludzi, a także włączenie środków wspierających w celu ochrony ofiar wykorzystywania i nadużyć; oraz zintensyfikowanie współpracy w zakresie zintegrowanego zarządzania granicami zgodnie z prawem międzynarodowym i unijnym, prawem międzynarodowym praw człowieka, prawem humanitarnym i standardami ochrony danych;
- e) zwiększenie zdolności naukowych, technicznych, kadrowych i instytucjonalnych na potrzeby zarządzania migracjami, w tym w zakresie szkoleń dotyczących praw człowieka, wsparcia zdolności krajów partnerskich w zakresie przyjmowania, przetwarzania wniosków, procedur azylowych i powrotowych; zacieśnienie współpracy transgranicznej w zakresie wymiany informacji zgodnie ze standardami ochrony danych i obowiązkami związanymi z prawem do prywatności na mocy prawa międzynarodowego praw człowieka; oraz wspieranie gromadzenia i wykorzystywania dokładnych i zdezagregowanych danych jako podstawy polityki opartej na dowodach, aby ułatwić uporządkowaną, bezpieczną, legalną i odpowiedzialną migrację i mobilność;
- f) wspieranie skutecznych polityk migracyjnych opartych na prawach człowieka, w tym programów ochrony, na wszystkich poziomach;
- g) promowanie warunków ułatwiających, stosownie do sytuacji, legalną migrację i dobrze zarządzaną mobilność, z poszanowaniem kompetencji państw członkowskich, oraz kontakty międzyludzkie, w tym w ramach kształcenia, badań naukowych i innowacji, wymiany kulturalnej i dialogu międzykulturowego, w tym poprzez przekazywanie dokładnych i aktualnych informacji, maksymalizując wpływ legalnej migracji na rozwój;
- h) działanie na rzecz lepszego zrozumienia kwestii powiązania migracji z rozwojem, uznając, że uporządkowana, bezpieczna, legalna i odpowiedzialna migracja i mobilność, pokój, dobre rządy, stabilność, wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu i zrównoważony rozwój są ze sobą ściśle powiązane, oraz dążenie do synergii w ramach tych różnych wymiarów;
- i) zapewnienie ochrony, poszanowania i przestrzegania praw człowieka przysługujących wszystkim migrantom, uchodźcom, wysiedleńcom i osobom wewnątrznie przesiedlonym, w tym osobom przesiedlonym w związku ze zmianą klimatu, ze szczególnym uwzględnieniem słabszych grup społecznych;
- j) wspieranie ukierunkowanych na rozwój rozwiązań dla wysiedleńców, osób wewnątrznie przesiedlonych i społeczności przyjmujących, w tym poprzez integrację społeczno-gospodarczą z zapewnieniem dostępu do rynku pracy, godnych miejsc pracy, kształcenia i usług, aby wspierać poczucie godności, odporność i samodzielność wysiedleńców;
- k) wspieranie zaangażowania diaspory w krajach pochodzenia, aby przyczynić się do trwałego rozwoju, w tym poprzez zaangażowanie władz lokalnych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego, z uwzględnieniem ich potencjału inwestycyjnego, zapewniając wsparcie dla ich inicjatyw na rzecz solidarności i przedsiębiorczości;
- l) promowanie szybszych, tańszych i bezpieczniejszych przekazów pieniężnych zarówno w krajach nadania, jak i w krajach docelowych, wykorzystując tym samym ich potencjał rozwoju.

Współpraca w tym obszarze będzie prowadzona zgodnie z odpowiednimi regulacjami unijnymi dotyczącymi migracji, przy pełnym poszanowaniu zasady spójności polityki na rzecz rozwoju.

PLANETA

4. Środowisko i zmiana klimatu

- a) zwiększanie zdolności naukowych, technicznych, kadrowych i instytucjonalnych na potrzeby zarządzania klimatem i środowiskiem, włączania ich w główny nurt i monitorowania; usprawnianie zarządzania klimatem i środowiskiem na szczeblu regionalnym, krajowym i lokalnym oraz ułatwanie dostępu do publicznych i prywatnych źródeł pod kątem zmniejszania ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi, ochrony ekosystemów i zachowania różnorodności biologicznej oraz finansowania działań związanych z klimatem, a także odnośnych ubezpieczeń;
- b) wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu, ze szczególnym uwzględnieniem państw i społeczności znajdujących się w wyjątkowo trudnej sytuacji; udział w dążeniach partnerów do realizacji zobowiązań w zakresie zmiany klimatu, ochrony ekosystemów i zachowania różnorodności biologicznej, także na poziomie lokalnym, zgodnie z porozumieniem paryskim i ramami z Sendai dotyczącymi ograniczania ryzyka klęsk żywiołowych. Dążenia te obejmują wdrożenie ustalonych na poziomie krajowym wkładów oraz planów działania dotyczących łagodzenia zmiany klimatu i dostosowania się do niej, z uwzględnieniem synergii między dostosowaniem a łagodzeniem, poprzez globalne inicjatywy, na przykład partnerstwo w sprawie ustalonego na poziomie krajowym wkładu, a także zobowiązania na mocy innych wielostronnych umów środowiskowych, takich jak konwencja ONZ o różnorodności biologicznej i konwencja ONZ w sprawie zwalczania pustynnienia;
- c) rozwijanie lub wzmacnianie zrównoważonego zielonego i niebieskiego wzrostu i gospodarki o obiegu zamkniętym we wszystkich sektorach gospodarki;
- d) propagowanie dostępu do zrównoważonej energii w krajach rozwijających się; wzmacnianie współpracy w zakresie zrównoważonej energii odnawialnej, z pełnym poszanowaniem najwyższych standardów międzynarodowych, łącznie z oceną bezpieczeństwa krajowego i transgranicznego oraz wpływu na środowisko. Propagowanie i zacieśnianie współpracy w zakresie efektywności energetycznej oraz wytwarzania energii i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii; propagowanie dostępu do niezawodnych, bezpiecznych, przystępnych cenowo, czystych i zrównoważonych usług energetycznych; wspieranie, w szczególności rozwiązań na małą skalę, opartych na minisiecach i systemach pozasieciovych o wysokiej wartości środowiskowej i rozwojowej, oraz lokalnych i zdecentralizowanych rozwiązań, które zapewniają dostęp do energii osobom żyjącym w ubóstwie oraz w regionach oddalonych;
- e) budowanie zdolności w zakresie włączania celów związanych ze zrównoważeniem środowiskowym i zmianą klimatu oraz dążenia do zielonego wzrostu w główny nurt krajowych i lokalnych strategii rozwoju, w tym wspieranie uwzględnienia kryteriów zrównoważoności w zamówieniach publicznych;
- f) propagowanie stopniowego wycofywania szkodliwych dla środowiska dopłat do paliw kopalnych, stabilnych i przejrzystych rynków energetycznych, uruchamiania inteligentnych sieci oraz wykorzystywania technologii cyfrowych w zrównoważonym zarządzaniu energią;
- g) propagowanie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, należytej staranności w łańcuchach dostaw oraz spójnego stosowania „podejścia ostrożnościowego” i zasady „zanieczyszczający płaci”;
- h) propagowanie zrównoważonych środowiskowo praktyk rolniczych, w tym agroekologii, i różnorodności biologicznej, a także wzmacnianie działań na rzecz łagodzenia i przystosowania się do zmiany klimatu oraz propagowanie odporności środowiskowej i społecznej i zdrowych ekosystemów;
- i) usprawnianie lokalnych, krajowych, regionalnych i kontynentalnych sieci i usług transportu multimodalnego w celu zwiększenia dalszych możliwości w zakresie zrównoważonego rozwoju gospodarczego odpornego na zmianę klimatu oraz tworzenia miejsc pracy, z uwzględnieniem niskoemisyjnego rozwoju odpornego na zmianę klimatu. Dalsze ułatwanie i liberalizacja transportu, poprawa zrównoważonego rozwoju, bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz odporności w dziedzinie transportu;
- j) zwiększanie zaangażowania lokalnych władz i społeczności oraz ludów tubylczych w przeciwdziałanie zmianie klimatu, zwalczanie utraty różnorodności biologicznej i przestępstw przeciwko dzikiej przyrodzie, ochronę ekosystemów oraz zarządzanie zasobami naturalnymi w sposób uwrażliwiony na konflikty, w tym przez poprawę gospodarowania gruntami i zasobami wodnymi. Propagowanie zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich i odporności w obszarach miejskich; wzmacnianie i propagowanie udziału w mechanizmach składania skarg i dochodzenia roszczeń oraz dostępu do nich na poziomach krajowym i lokalnym, zwłaszcza w przypadku ludów tubylczych zgodnie z UNDRIP;
- k) propagowanie edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju, aby umożliwić ludziom przekształcenie społeczeństwa i zbudowanie zrównoważonej przyszłości;
- l) propagowanie ochrony zasobów naturalnych oraz ekosystemów lądowych i morskich, gospodarowania nimi i ich użytkowania w sposób zrównoważony i uwrażliwiony na konflikty oraz ich odbudowa, a także zatrzymanie procesu utraty różnorodności biologicznej, ochrona dzikiej fauny i flory, w tym zwalczanie kłusownictwa oraz nielegalnego handlu dziką fauną i florą; intensyfikowanie konsultacji i propagowanie regionalnej transgranicznej współpracy i zapewnienie dobrowolnej i uprzedniej zgody i skutecznego udziału ludów tubylczych zgodnie z UNDRIP;

- m) propagowanie zintegrowanego, zrównoważonego i partycypacyjnego zarządzania zasobami wodnymi w sposób uwrażliwiony na konflikty oraz współpracy w dziedzinie wód transgranicznych zgodnie z prawem międzynarodowym, w stosownych przypadkach z udziałem władz lokalnych;
- n) propagowanie zachowania i zwiększania zasobów węgla poprzez zrównoważone zarządzanie użytkowaniem gruntów, zmianę sposobu użytkowania gruntów, leśnictwo, a także walka z degradacją środowiska, pustynnieniem i degradacją gruntów i lasów oraz suszą, w stosownych przypadkach z udziałem władz lokalnych;
- o) propagowanie zalesiania i ochrony lasów naturalnych; ograniczanie wylesiania i propagowanie egzekwowania prawa, zarządzania i handlu w dziedzinie leśnictwa oraz zwalczanie nielegalnego pozyskiwania drewna, handlu nielegalnymi wyrobami z surowca drzewnego i drewna.

Wspieranie lepszego zarządzania i budowania zdolności na rzecz zrównoważonego zarządzania zasobami naturalnymi, w tym poprzez zaangażowanie władz na szczeblu niższym niż krajowy; wspieranie negocjowania i wdrażania dobrowolnych umów o partnerstwie;
- p) wspieranie zarządzania oceanami, w tym ochrony, restytucji i zachowania obszarów przybrzeżnych i morskich we wszystkich formach, w tym ekosystemów, walki z odpadami morskimi, zwalczania nielegalnych, nieraportowanych i nieuregulowanych połowów oraz ochrony morskiej różnorodności biologicznej, zgodnie z Konwencją ONZ o prawie morza;
- q) zmniejszanie ryzyka związanego z regionalnymi klęskami żywiołowymi, poprawa gotowości na wypadek klęsk żywiołowych oraz zwiększenie odporności, w tym poprzez inwestycje i propagowanie podejścia opartego na społeczności i ukierunkowanego na ludzi, w ramach synergii z politykami i działaniami w zakresie przystosowania do zmiany klimatu;
- r) propagowanie efektywnego gospodarowania zasobami oraz zrównoważonej konsumpcji i produkcji, w szczególności w ramach całego łańcucha dostaw, z myślą o przejściu na gospodarkę o obiegu zamkniętym, w tym poprzez ograniczenie wykorzystania zasobów naturalnych do finansowania konfliktów oraz podjęcie działań na rzecz zapewnienia przez zainteresowane strony zgodności z założeniami stosownych inicjatyw; walka z zanieczyszczeniem, ograniczanie zanieczyszczeń powietrza, w szczególności sadzy, i propagowanie stabilnego zarządzania chemikaliami i odpadami;
- s) wspieranie starań na rzecz poprawy zrównoważonej dywersyfikacji gospodarczej, konkurencyjności, lokalnej wartości dodanej w ramach łańcuchów dostaw i zrównoważonego handlu, rozwoju sektora prywatnego ze szczególnym uwzględnieniem niskoemisyjnego zielonego wzrostu odpornego na zmianę klimatu, MŚP oraz spółdzielni, z czerpaniem korzyści w zakresie zrównoważonego rozwoju płynących z istniejących umów handlowych z Unią;
- t) propagowanie realizacji zobowiązań dotyczących zachowania różnorodności biologicznej przewidzianych w umowach międzynarodowych;
- u) częstsze uwzględnianie celów dotyczących zmiany klimatu i środowiska i włączanie ich w główny nurt poprzez wspieranie prac metodologicznych i badawczych;
- v) zwalczanie globalnych i transregionalnych skutków zmiany klimatu o potencjalnie destabilizującym wpływie na rozwój, pokój i bezpieczeństwo.

DOBROBYT

5. Zrównoważony wzrost gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu oraz godne zatrudnienie

- a) wspieranie przedsiębiorczości, m.in. poprzez mikrofinansowanie, wspieranie godnego zatrudnienia i zdolności do zatrudnienia poprzez rozwój umiejętności i kompetencji, edukację i szkolenie zawodowe, poprawę pełnego stosowania międzynarodowych norm pracy, a także poprzez dialog społeczny i walkę z pracą dzieci, warunki pracy w zdrowym środowisku, równouprawnienie płci, płace zapewniające utrzymanie na minimalnym poziomie oraz tworzenie możliwości, zwłaszcza dla młodzieży i kobiet;
- b) wspieranie krajowych i lokalnych ścieżek rozwoju przynoszących największe pozytywne wyniki i zmiany społeczne, zmniejszających ryzyko wykluczenia i marginalizacji pewnych grup, propagowanie sprawiedliwego, efektywnego i zrównoważonego opodatkowania i publicznych polityk redystrybucyjnych oraz utworzenie i wzmocnienie zrównoważonych systemów ochrony socjalnej i systemów ubezpieczeń społecznych; wspieranie działań na poziomach krajowym i międzynarodowym służących zwalczaniu uchylania się od opodatkowania i rajów podatkowych;
- c) poprawa otoczenia biznesowego i klimatu inwestycyjnego na poziomach lokalnym i krajowym, stworzenie otoczenia regulacyjnego sprzyjającego rozwojowi gospodarczemu oraz wspieranie przedsiębiorstw, zwłaszcza MŚP, w tym przedsiębiorstw typu start-up oraz spółdzielni, przedsiębiorstw społecznych i kobiet-przedsiębiorców, w rozszerzaniu działalności i tworzeniu miejsc pracy, wspieranie rozwijania gospodarki solidarnej i wzmocnienie odpowiedzialnego prowadzenia działalności gospodarczej oraz rozliczalności sektora prywatnego;

- d) propagowanie rozliczalności przedsiębiorstw i mechanizmów dochodzenia roszczeń w przypadku naruszeń praw człowieka związanych z działalnością sektora prywatnego; wspieranie działań na poziomach lokalnym, regionalnym i globalnym w celu zapewnienia przestrzegania przez przedsiębiorstwa standardów praw człowieka i dostosowywania się do zmian regulacyjnych, w tym w zakresie obowiązku dochowania należytej staranności, oraz dotrzymywania przez nie międzynarodowych zobowiązań dotyczących biznesu i praw człowieka;
- e) wzmacnianie zrównoważonego rozwoju społecznego i zrównoważenia środowiskowego, inkluzywności, społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw i odpowiedzialnego prowadzenia działalności gospodarczej, a także poszanowanie i propagowanie standardów i zasad dotyczących praw człowieka w całym łańcuchu wartości, wspieranie wspólnej wartości dodanej i warunków sprawiedliwego handlu;
- f) zwiększanie przydatności, wydajności i zrównoważonego charakteru wydatków publicznych, w tym przez propagowanie zrównoważonych zamówień publicznych; oraz propagowanie korzystania w bardziej strategiczny sposób z finansów publicznych, w tym z wykorzystaniem instrumentów łączonych, aby przyciągnąć dodatkowe inwestycje publiczne i prywatne;
- g) pobudzanie potencjału dużych miast jako ośrodków zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu wzrostu gospodarczego i innowacyjności;
- h) propagowanie wewnętrznej spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej; tworzenie silniejszych więzi pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi oraz ułatwianie rozwoju zarówno przemysłu kreatywnego, jak i sektora zrównoważonej turystyki jako dźwigni zrównoważonego rozwoju;
- i) pobudzanie i różnicowanie zrównoważonych i inkluzywnych łańcuchów wartości w sektorze rolno-spożywczym, propagowanie bezpieczeństwa żywnościowego i dywersyfikacji gospodarczej, wartości dodanej, integracji regionalnej, konkurencyjności i sprawiedliwego handlu oraz wzmocnienie zrównoważonych, niskoemisyjnych innowacji odpornych na zmianę klimatu;
- j) koncentrowanie się na ekologicznie wydajnej intensyfikacji produkcji rolnej w przypadku drobnych rolników, w szczególności kobiet, przez wspieranie efektywnych i zrównoważonych krajowych polityk, strategii i ram prawnych oraz sprawiedliwego i zrównoważonego dostępu do zasobów, w tym gruntów i prawa do ziemi, wody, innych środków produkcji rolnej i (mikro)kredytów, oraz gospodarowania tymi zasobami;
- k) wspieranie większego uczestnictwa społeczeństwa obywatelskiego, także na poziomie regionalnym, w szczególności organizacji rolników, w kształtowaniu polityki i programach badawczych oraz zwiększenie ich udziału we wdrażaniu i ocenie programów rządowych;
- l) wspieranie i propagowanie zrównoważonego zarządzania rybołówstwem i zrównoważonej akwakultury;
- m) propagowanie powszechnego dostępu do przystępnej cenowo, stabilnej i zrównoważonej energii, propagowanie gospodarki niskoemisyjnej, odpornej na zmianę klimatu, zasobooszczędnej i o obiegu zamkniętym, zgodnie z celami porozumienia paryskiego i Agendy 2030;
- n) propagowanie inteligentnej, zrównoważonej, inkluzywnej i bezpiecznej mobilności oraz poprawa jakości sieci połączeń transportowych z Unią;
- o) propagowanie dostępnej, przystępnej cenowo, inkluzywnej, niezawodnej i bezpiecznej łączności cyfrowej oraz wzmocnienie gospodarki cyfrowej; propagowanie umiejętności cyfrowych; sprzyjanie przedsiębiorczości cyfrowej i tworzeniu miejsc pracy; propagowanie wykorzystania technologii cyfrowych jako czynnika zrównoważonego rozwoju; zajmowanie się kwestiami cyberbezpieczeństwa, ochrony danych i innymi kwestiami regulacyjnymi związanymi z transformacją cyfrową;
- p) rozwijanie i wzmacnianie rynków i sektorów w sposób umacniający trwały wzrost gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu i odporny na zmianę klimatu oraz sprawiedliwy handel, a także ograniczanie społeczno-gospodarczej marginalizacji słabszych grup społecznych;
- q) wspieranie programu integracji regionalnej i polityk optymalnego handlu na rzecz sprzyjającego włączeniu społecznemu i zrównoważonego rozwoju, zwiększanie zdolności krajów do prowadzenia wymiany handlowej oraz wspieranie konsolidacji i wdrażania sprawiedliwych umów handlowych zawartych między Unią a jej partnerami, w tym holistycznych i asymetrycznych umów z partnerskimi krajami rozwijającymi się, z poszanowaniem standardów praw człowieka; propagowanie i wzmacnianie multilateralizmu, zrównoważonej współpracy gospodarczej, a także środków służących propagowaniu i wzmacnianiu reguł Światowej Organizacji Handlu;
- r) propagowanie współpracy w dziedzinie nauki, technologii i badań, transformacji cyfrowej, otwartych danych, dużych zbiorów danych i sztucznej inteligencji oraz innowacji, w tym rozwoju dyplomacji naukowej;

- s) propagowanie wszelkich form dialogu międzykulturowego i różnorodności kulturowej, rozwijanie lokalnego rzemiosła oraz sztuki współczesnej i form wyrazu kulturowego, zachowanie i propagowanie dziedzictwa kulturowego, uwolnienie potencjału przemysłu kreatywnego na rzecz zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego, a także gwarantowanie oraz umacnianie praw ludów tubylczych zgodnie z UNDRIP i społeczności lokalnych oraz ich skutecznego udziału i wzmocnienia ich pozycji;
- t) wzmocnianie pozycji kobiet, tak by umożliwić im odgrywanie ważniejszej roli gospodarczej i w procesie podejmowania decyzji, także na poziomie lokalnym;
- u) poprawa dostępu do godnej pracy dla wszystkich w zdrowym środowisku i tworzenie dobrze funkcjonujących rynków pracy i polityk zatrudnienia, które w większym stopniu sprzyjają włączeniu społecznemu, ukierunkowanych na zapewnienie godnej pracy, poszanowanie praw człowieka i praw pracowniczych, w tym płace zapewniające utrzymanie na minimalnym poziomie dla wszystkich, zwłaszcza kobiet i młodzieży;
- v) propagowanie sprawiedliwego, zrównoważonego i niezakłóconego dostępu do sektorów wydobywczych zapewniającego uwrażliwienie na konflikty i brak korupcji, z poszanowaniem praw człowieka; zwiększanie przejrzystości, należytej staranności i odpowiedzialności inwestorów, przy jednoczesnym propagowaniu rozliczalności sektora prywatnego; stosowanie środków towarzyszących rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/821 ⁽¹⁾.

POKÓJ

6. Pokój, stabilność i zapobieganie konfliktom

- a) budowanie pokoju, zapobieganie konfliktom i przyczynianie się dzięki temu do stabilności przez wzmocnianie odporności państw, władz na szczeblu niższym niż krajowy, społeczeństw, społeczności i osób na naciski i wstrząsy polityczne, gospodarcze, środowiskowe, żywnościowe, demograficzne i społeczne oraz w zakresie bezpieczeństwa, w tym przez zwalczanie zagrożeń hybrydowych i propagowanie ocen odporności służących określeniu lokalnych zdolności społeczeństw do przetrwania tych nacisków i wstrząsów, dostosowania się do nich i szybkiego ich przezwyciężania; eliminowanie wykluczenia politycznego i gospodarczego i innych strukturalnych i pierwotnych przyczyn konfliktu, braku bezpieczeństwa i niestabilności;
- b) propagowanie kultury niestosowania przemocy, w tym poprzez wspieranie formalnej, nieformalnej i pozaformalnej edukacji na rzecz pokoju;
- c) wspieranie zapobiegania konfliktom, wczesnego ostrzegania i budowania pokoju poprzez mediację i dialog, zarządzanie kryzysowe i stabilizację oraz działania związane z odbudową po zakończeniu konfliktu, w tym wzmocnienie roli kobiet na wszystkich etapach tych procesów; wspieranie, ułatwianie i zwiększanie potencjału budowania zaufania, mediacji, dialogu i pojednania, stosunków dobrosąsiedzkich i innych środków przyczyniających się do zapobiegania konfliktom i ich rozwiązywania, ze szczególnym uwzględnieniem pojawiających się napięć między społecznościami, a także działań na rzecz godzenia interesów grup społecznych oraz łagodzenia przedłużających się konfliktów i kryzysów;
- d) wspieranie rehabilitacji i reintegracji ofiar konfliktów zbrojnych, wspieranie rozbrojenia, demobilizacji i reintegracji w społeczeństwie byłych bojowników i ich rodzin oraz eliminowanie społecznych skutków restrukturyzacji sił zbrojnych, w tym z uwzględnieniem szczególnych potrzeb kobiet;
- e) zwiększanie systematycznego udziału kobiet i młodzieży, także na etapie podejmowania decyzji i wdrażania, w negocjacjach pokojowych, procesach pojednawczych, zapobieganiu konfliktom i budowaniu pokoju, a także uwzględnianie kobiet i młodzieży i zapewnianie ich konstruktywnego uczestnictwa w życiu cywilnym i politycznym oraz uznania społecznego zgodnie z RB ONZ 1325 (2000) w szczególności w sytuacjach niestabilności, konfliktu lub w sytuacjach pokonfliktowych oraz w krajach, w których odnotowuje się takie sytuacje, także po to, by rozwiązać problem nieproporcjonalnego wpływu, jaki wywierają na nie konflikty siłowe i by lepiej uwzględnić ich szczególne potrzeby w trakcie konfliktów;
- f) zapobieganie wszelkim formom przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć, w tym stosowaniu przemocy seksualnej jako broni podczas wojen;
- g) wspieranie uwzględniającej aspekt płci i zapewniającej uwrażliwienie na konflikty reformy sektora bezpieczeństwa, która zagwarantuje poszanowanie, propagowanie i przestrzeganie podstawowych wartości Unii i zasad dobrych rządów oraz będzie stopniowo i w sposób bardziej skuteczny, demokratyczny i rozliczalny zapewniać osobom, społeczeństwu obywatelskiemu i państwu zdolności i instrumenty na rzecz bezpieczeństwa w celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju i pokoju;

⁽¹⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/821 z dnia 17 maja 2017 r. ustanawiające obowiązki w zakresie należytej staranności w łańcuchu dostaw unijnych importerów cyny, tantalu i wolframu, ich rud oraz złota pochodzących z obszarów dotkniętych konfliktami i obszarów wysokiego ryzyka (Dz.U. L 130 z 19.5.2017, s. 1).

- h) wspieranie budowania zdolności podmiotów wojskowych na rzecz rozwoju i bezpieczeństwa służącego rozwojowi, zgodnie z art. 9;
- i) wspieranie regionalnych i międzynarodowych inicjatyw dotyczących rozbrojenia oraz systemów i mechanizmów kontroli eksportu broni;
- j) wspieranie lokalnych, krajowych, regionalnych i międzynarodowych inicjatyw przyczyniających się do zapewnienia bezpieczeństwa, stabilności i pokoju, w tym inicjatyw na rzecz rozbrojenia i mechanizmów kontroli eksportu broni, rozminowywania i działań przeciwminowych, a także łączenie tych różnych inicjatyw, oraz zajęcie się wpływem społeczno-ekonomicznym min przeciwpiechotnych, niewybuchów lub wybuchowych pozostałości wojennych na ludność cywilną, z uwzględnieniem potrzeb kobiet;
- k) zapobieganie i zwalczanie radykalizacji postaw, która prowadzi do brutalnego ekstremizmu i terroryzmu, a także ochrona osób przed takimi zagrożeniami, w tym poprzez działania uwzględniające kontekst i aspekt płci oraz zapewniające uwrażliwienie na konflikty;
- l) wspieranie lokalnych, krajowych, regionalnych i międzynarodowych trybunałów *ad hoc* oraz komisji i mechanizmów prawdy i pojednania;
- m) zwalczanie wszelkich form przemocy, korupcji, przestępczości zorganizowanej i prania pieniędzy;
- n) propagowanie współpracy transgranicznej w zakresie zrównoważonego i partycypacyjnego zarządzania wspólnymi zasobami naturalnymi w sposób uwrażliwiony na konflikty, zgodnie z prawem międzynarodowym i unijnym oraz przy poszanowaniu i propagowaniu praw człowieka przysługujących osobom i grupom, których to dotyczy, w tym ludów tubylczych zgodnie z UNDRIP i społeczności lokalnych;
- o) współpraca z państwami trzecimi w zakresie pokojowego wykorzystywania energii jądrowej w obszarze zdrowia, rolnictwa i bezpieczeństwa żywności, z zapewnieniem pełnego przestrzegania najwyższych standardów międzynarodowych; oraz wspieranie działań społecznych mających na celu zaradzenie skutkom dla grup ludności krajów narażonych na jakiegokolwiek wypadki radiologiczne oraz służących poprawie ich warunków życia; propagowanie zarządzania wiedzą, szkoleń i edukacji w dziedzinach związanych z energią jądrową. W stosownych przypadkach działania te muszą być spójne z działaniami prowadzonymi w ramach Europejskiego Instrumentu Współpracy Międzynarodowej w dziedzinie Bezpieczeństwa Jądrowego;
- p) zwiększanie bezpieczeństwa na morzu i bezpieczeństwa morskiego w celu zapewnienia bezpiecznych i czystych oceanów zarządzanych w zrównoważony sposób;
- q) wspieranie budowania zdolności w dziedzinie cyberbezpieczeństwa, odpornych sieci cyfrowych, ochrony danych i prywatności, zgodnie ze standardami i zasadami dotyczącymi praw człowieka.

PARTNERSTWO

7. Partnerstwo

- a) zwiększanie odpowiedzialności krajów, pogłębianie partnerstwa i konstruktywnego dialogu, w tym ze społeczeństwem obywatelskim, aby przyczynić się do zwiększenia skuteczności współpracy na rzecz rozwoju we wszystkich jej wymiarach (ze szczególnym uwzględnieniem konkretnych wyzwań stojących przed krajami najsłabiej rozwiniętymi oraz krajami doświadczającymi konfliktu i niestabilności, a także określonych wyzwań przejściowych stojących przed krajami o średnim dochodzie i bardziej zaawansowanymi państwami rozwijającymi się), wdrażając podejście do współpracy na rzecz rozwoju oparte na prawach człowieka, obejmujące wszystkie prawa człowieka i zapewniające, by nikt nie został pominięty;
- b) pogłębianie dialogu politycznego, gospodarczego, społecznego, środowiskowego i kulturowego między Unią a państwami trzecimi i organizacjami regionalnymi i międzynarodowymi oraz wspieranie realizacji zobowiązań dwustronnych i międzynarodowych;
- c) wspieranie większej inkluzywności i współpracy między wszystkimi podmiotami przy wdrażaniu polityki współpracy na rzecz rozwoju i polityki działań zewnętrznych, z myślą o dzieleniu się wdrożonymi doświadczeniami i wnioskami, maksymalizacji zdolności, wartości dodanej, doskonałości i doświadczeń, a tym samym w celu wzmocnienia wspólnych celów, wartości i interesów oraz ambicji dotyczących lepszej współpracy;
- d) zachęcanie do zapewnienia stosunków dobrosąsiedzkich, integracji regionalnej, lepszej konektywności, współpracy i inkluzywnego i konstruktywnego dialogu, w tym między innymi lepszej współpracy regionalnej w ramach unijnej strategii na rzecz konektywności Europa–Azja, strategii UE wobec Azji Środkowej, partnerstwa UE–Afryka, regionalnej współpracy w regionie Morza Czarnego, współpracy w Arktyce i wymiaru północnego;
- e) wspieranie i zacieśnianie współpracy krajów partnerskich i regionów z sąsiadującymi najbardziej oddalonymi regionami Unii oraz z krajami i terytoriami zamorskimi;

- f) propagowanie środowiska sprzyjającego rozwojowi organizacji społeczeństwa obywatelskiego i fundacji, wzmocnienie ich istotnego, stałego i uporządkowanego udziału w politykach krajowych i międzynarodowych oraz ich zdolności do wykonywania ich zadań w charakterze niezależnych podmiotów podejmujących działania w dziedzinie rozwoju i zarządzania; oraz wzmacnianie wielostronnych podejść i nowych sposobów tworzenia partnerstw z podmiotami społeczeństwa obywatelskiego, w tym organizacjami broniącymi praw kobiet; wspieranie demokracji i powiększanie przestrzeni obywatelskiej; propagowanie merytorycznego i zorganizowanego dialogu z Unią i efektywnego korzystania z krajowych planów działania w zakresie współpracy unijnej ze społeczeństwem obywatelskim i ich skutecznego wdrażania;
 - g) nawiązywanie kontaktów z władzami lokalnymi i wspieranie ich w pełnieniu funkcji podmiotów kształtujących politykę i podejmujących decyzje w celu pobudzenia lokalnego rozwoju, łącznie z otoczeniem biznesowym, i usprawnionego sprawowania rządów, a także podmiotów podejmujących działania w dziedzinie rozwoju i zarządzania; wspieranie sprzyjających ram regulacyjnych i instytucjonalnych umożliwiających władzom lokalnym wypełnianie ich mandatu, wzmocnienie ich istotnego, stałego i uporządkowanego udziału w politykach krajowych i międzynarodowych; oraz wzmocnienie wielostronnych i wielopoziomowych podejść do zarządzania i nowych sposobów tworzenia partnerstw z władzami lokalnymi;
 - h) skuteczniejsze nawiązywanie kontaktów z ludnością, w tym z obrońcami praw człowieka, w państwach trzecich, w tym poprzez wykorzystywanie w pełni dyplomacji gospodarczej, kulturalnej i publicznej;
 - i) większe zaangażowanie krajów uprzemysłowionych i bardziej zaawansowanych krajów rozwijających się w realizację Agendy 2030, programu „Globalne dobra publiczne i wyzwania o skali światowej”, w tym w dziedzinie współpracy południe-południe i współpracy trójstronnej;
 - j) zachęcanie do integracji i współpracy regionalnej w sposób zorientowany na rezultaty przez wspieranie integracji regionalnej i dialogu regionalnego;
 - k) budowanie partnerstw z sektorem prywatnym na rzecz tworzenia miejsc pracy i poprawy źródeł utrzymania w krajach partnerskich.
-

ZAŁĄCZNIK III

OBSZARY INTERWENCJI W RAMACH PROGRAMÓW TEMATYCZNYCH

1. OBSZARY INTERWENCJI NA RZECZ PRAW CZŁOWIEKA I DEMOKRACJI

Unia przyczynia się do propagowania podstawowych wartości demokracji, praworządności, powszechności, niepodzielności i współzależności praw człowieka, poszanowania godności ludzkiej, zasad niedyskryminacji, równości i solidarności oraz poszanowania zasad Karty ONZ oraz międzynarodowego prawa dotyczącego praw człowieka, przede wszystkim w następujących obszarach:

1. Stanie na straży praw człowieka i podstawowych wolności wszystkich ludzi, przyczynianie się do tworzenia społeczeństw, w których przeważają wartości uczestnictwa, tolerancji, niedyskryminacji, godności ludzkiej, równości, sprawiedliwości społecznej, sprawiedliwości międzynarodowej i rozliczalności. Obejmuje to dwie główne osie:

a) monitorowanie, propagowanie i wzmacnianie poszanowania i przestrzegania wszystkich praw człowieka, zarówno praw obywatelskich i politycznych, jak i gospodarczych, społecznych czy kulturalnych.

Obejmuje to między innymi działania na rzecz: zniesienia kary śmierci, wspierania walki z wymuszonymi zaginięciami, zapobiegania torturom, złemu traktowaniu i innemu okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu i eliminowania tych procedurów, propagowania wolności wypowiedzi, zgromadzeń i zrzeszania się, wolności myśli, sumienia i religii lub przekonań; propagowania i ochrony równouprawnienia płci i wzmocnienia pozycji kobiet i dziewcząt we wszystkich sferach życia, w tym w obszarze edukacji, opieki zdrowotnej, i w odniesieniu do obszarów i praw, o których mowa w art. 8 ust. 4, równowagi między życiem zawodowym a prywatnym, podejmowania decyzji politycznych i wspierania środków na rzecz eliminowania wszelkich form przemocy wobec kobiet i dziewcząt; propagowania i ochrony praw dziecka, kobiet, młodzieży, osób LGBTI, w tym środków mających na celu depenalizację homoseksualizmu, praw osób należących do mniejszości narodowych lub etnicznych, religijnych i językowych, praw ludów tubylczych zgodnie z UNDRIP oraz praw osób z niepełnosprawnościami, a także na rzecz walki z rasizmem, ksenofobią i dyskryminacją z jakichkolwiek względów. W ramach określonego zakresu unijna pomoc odnosi się w szczególności do tych kwestii dotyczących praw człowieka, które są w największym stopniu uzależnione od kontekstu, stanowi reakcję na kurczącą się przestrzeń społeczeństwa obywatelskiego działającego na rzecz propagowania i ochrony praw człowieka, a także pomaga mierzyć się z innymi nowymi i złożonymi wyzwaniem;

b) ochronę i wzmacnianie pozycji obrońców praw człowieka na całym świecie, w szczególności w krajach, w których brak poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności jest szczególnie wyraźny i systematyczny, w tym w krajach, w których wprowadzono środki restrykcyjne w celu ograniczenia działań obrońców praw człowieka i w których działania te mają podstawowe znaczenie dla wzmocnienia instytucjonalnych i prawnych ram dotyczących praw człowieka. Obrońcy praw człowieka i społeczeństwo obywatelskie, zwłaszcza na szczeblu lokalnym, otrzymują pomoc doraźną, średnio- i długoterminową oraz zrównoważone środki, w tym poprzez specjalne mechanizmy ochrony obrońców praw człowieka, by mogli oni prowadzić swoje działania w sposób nieskrępowany.

2. Rozwijanie, wspieranie, umacnianie i ochrona demokracji, podjęcie kwestii związanych z wszystkimi aspektami demokratycznego sprawowania rządów, w tym wzmocnienie pluralizmu demokratycznego, reprezentacji i rozliczalności, wzmocnienie demokracji na wszystkich poziomach, zwiększenie udziału obywateli i społeczeństwa obywatelskiego, wspieranie wiarygodnych, inkluzywnych i przejrzystych procesów wyborczych, a także wspieranie zdolności obywateli w zakresie monitorowania systemu demokratycznego i wyborczego poprzez wsparcie krajowych obywatelskich organizacji obserwacji wyborów i ich sieci regionalnych. Demokrację należy wzmacniać poprzez wspieranie głównych filarów systemów demokratycznych, norm i zasad demokratycznych, wolnych, niezależnych i pluralistycznych mediów, zarówno w internecie, jak i poza nim, wolności w internecie, walki z cenzurą, odpowiedzialnych i inkluzywnych instytucji, w tym parlamentów i partii politycznych, oraz zwalczania korupcji. Pomoc udzielana przez Unię wspiera działania społeczeństwa obywatelskiego w zakresie wzmacniania praworządności, propagowania niezależności sądów i organów ustawodawczych, wspierania i oceny reform prawnych i instytucjonalnych i ich wdrażania, monitorowania systemu demokratycznego i systemu wyborczego oraz działania na rzecz zapewnienia wszystkim ludziom – bez nadmiernych kosztów – dostępu do wymiaru sprawiedliwości, w tym do skutecznych i dostępnych mechanizmów składania skarg i dochodzenia roszczeń na poziomach krajowym i lokalnym.

Obserwacja wyborów odgrywa znaczącą rolę w szerszym wspieraniu procesów demokratycznych. W tym kontekście obserwacja wyborów przez UE nadal stanowi jeden z głównych elementów programu, podobnie jak działania następcze podejmowane w wyniku zaleceń unijnych misji obserwacji wyborów.

Obszary interwencji 1 i 2 przyczyniają się do pogłębienia współpracy i partnerstwa ze społeczeństwem obywatelskim działającym w obszarze praw człowieka i demokracji, także w delikatnych sytuacjach, i dążącym do tworzenia nowych regionalnych i międzyregionalnych synergii poprzez dzielenie się wiedzą, w tym najlepszymi praktykami, oraz budowanie sieci kontaktów w ramach lokalnego społeczeństwa obywatelskiego i pomiędzy społeczeństwem obywatelskim a innymi odpowiednimi organami i mechanizmami praw człowieka, w celu zwiększenia ich zdolności, w tym odporności, oraz opracowania przekonującej narracji na temat praw człowieka i demokracji, która będzie potęgować ten przekaz.

3. Propagowanie skutecznego multilateralizmu i partnerstwa strategicznego, przyczynianie się do zwiększania potencjału instrumentów i mechanizmów międzynarodowych, regionalnych i krajowych w zakresie propagowania i ochrony praw człowieka, demokracji i praworządności. Należy wzmacniać partnerstwa strategiczne, ze szczególnym uwzględnieniem Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, Międzynarodowego Trybunału Karnego oraz innych stosownych, międzynarodowych, regionalnych i krajowych mechanizmów ochrony praw człowieka. Ponadto program propaguje edukację i badania w zakresie praw człowieka i demokracji, w tym za pośrednictwem *Global Campus of Human Rights*.

2. OBSZARY INTERWENCJI NA RZECZ ORGANIZACJI SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO

1. Inklusywna, partycypacyjna, samostanowiąca i niezależna przestrzeń społeczeństwa obywatelskiego i przestrzeń demokratyczna w krajach partnerskich
 - a) stworzenie dostępnego otoczenia sprzyjającego zaangażowaniu obywateli i działaniom społeczeństwa obywatelskiego, w tym za pośrednictwem fundacji, poprzez wspieranie aktywnego uczestnictwa społeczeństwa obywatelskiego w dialogu politycznym i umocnienie platformy dialogu dla podmiotów niepaństwowych;
 - b) wspieranie i budowanie zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego i fundacji do działania w charakterze podmiotów zajmujących się samodzielnie zarówno rozwojem, jak i dobrymi rządami;
 - c) budowanie zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego służących wspieraniu słabszych i zmarginalizowanych grup społecznych poprzez zapewnianie podstawowych usług społecznych, takich jak opieka zdrowotna, w tym żywność, edukacja, ochrona socjalna, oraz dostęp do bezpiecznej wody, usług sanitarnych i higienicznych;
 - d) wspieranie i wzmacnianie pozycji organizacji kobiecych i innych stosownych organizacji działających na rzecz równouprawnienia płci, a także obrończyń praw człowieka, tak by zapewnić im możliwość prowadzenia działań i ochronę przed zagrożeniami i przemocą;
 - e) zwiększanie zdolności sieci, platform i sojuszków społeczeństwa obywatelskiego w krajach partnerskich;
 - f) umożliwienie społeczeństwu obywatelskiemu prowadzenia działalności poprzez między innymi budowanie zdolności, koordynację i instytucjonalne wzmocnienie organizacji społeczeństwa obywatelskiego, z uwzględnieniem znaczenia przestrzeni sprzyjającej ich działaniom i dostępu do finansowania, także po to, by angażowały się w ramach swoich organizacji i we współpracy z różnego rodzaju zainteresowanymi podmiotami. Wspieranie dialogu na temat polityki publicznej prowadzonego między organizacjami społeczeństwa obywatelskiego a rządami.
2. Inklusywny i otwarty dialog z i pomiędzy podmiotami społeczeństwa obywatelskiego
 - a) propagowanie inklusywnych, wielostronnych forów na rzecz dialogu, w tym interakcji i koordynacji działań między obywatelami, społeczeństwem obywatelskim, władzami lokalnymi, państwami członkowskimi, krajami partnerskimi, sektorem prywatnym i innymi kluczowymi zainteresowanymi podmiotami działającymi na rzecz rozwoju;
 - b) umożliwienie współpracy i wymiany wiedzy i doświadczeń między podmiotami społeczeństwa obywatelskiego i w ramach tych podmiotów na szczeblu krajowym i międzynarodowym;
 - c) wspieranie współpracy i partnerstw organizacji społeczeństwa obywatelskiego z międzynarodowymi organizacjami międzyrządowymi, w tym budowanie zdolności w celu propagowania i monitorowania wdrażania instrumentów międzynarodowych i regionalnych, także tych dotyczących praw człowieka, sprawiedliwości, praworządności i demokracji;
 - d) zapewnienie merytorycznego i stałego zorganizowanego dialogu i partnerstw z Unią.
3. Świadomość, zrozumienie, wiedza i zaangażowanie obywateli Europy w odniesieniu do kwestii rozwoju
 - a) wzmocnienie pozycji obywateli, aby zwiększyć ich zaangażowanie co do kwestii rozwoju i na rzecz celów zrównoważonego rozwoju, w tym poprzez podniesienie poziomu świadomości społecznej, propagowanie formalnego, nieformalnego i pozaformalnego kształcenia w zakresie rozwoju, zwłaszcza wśród młodzieży, oraz propagowanie dzielenia się wiedzą między stosownymi podmiotami, koncentrując się przy tym na państwach członkowskich Unii, krajach kandydujących i potencjalnych krajach kandydujących;
 - b) mobilizowanie poparcia społecznego w Unii, krajach kandydujących i potencjalnych krajach kandydujących dla strategii zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, w tym ograniczania ubóstwa, w krajach partnerskich.

3. OBSZARY INTERWENCJI NA RZECZ POKOJU, STABILNOŚCI I ZAPOBIEGANIA KONFLIKTOM

1. Pomoc w zakresie zapobiegania konfliktom, budowania pokoju i osiągnięcia stanu gotowości na wypadek kryzysu

Unia zapewnia pomoc techniczną i finansową obejmującą wsparcie działań zapewniających uwrażliwienie na konflikty, służących budowaniu i wzmocnieniu zdolności partnerów w zakresie analizy ryzyka, zapobiegania konfliktom, budowania pokoju oraz reagowania na sytuacje przedkryzysowe i pokryzysowe, w ścisłej koordynacji z działaniami podejmowanymi przez ONZ i inne organizacje międzynarodowe, regionalne i subregionalne, a także podmioty państwowe, podmioty społeczeństwa obywatelskiego i władz lokalnych, ze szczególnym uwzględnieniem równouprawnienia płci, z zapewnieniem skutecznego udziału i wzmocnienia pozycji kobiet i młodzieży, przede wszystkim w odniesieniu do:

- a) wczesnego ostrzegania oraz analizy ryzyka wystąpienia konfliktu przy opracowywaniu i realizowaniu strategii politycznych;
- b) ułatwiania i tworzenia zdolności w zakresie środków dotyczących budowania zaufania, mediacji, dialogu i pojednania, także na poziomie społeczności, ze szczególnym uwzględnieniem napięć powstających między społecznościami, a zwłaszcza zapobiegania zbrodniom ludobójstwa i zbrodniom przeciwko ludzkości;
- c) zapobiegania konfliktom;
- d) wzmocnienia zdolności w zakresie uczestnictwa w cywilnych misjach stabilizacyjnych, utrzymywania i budowania pokoju oraz ich rozmieszczania;
- e) usprawnienia procesu odbudowy po konfliktach oraz klęskach żywiołowych mających znaczenie dla sytuacji w zakresie polityki i bezpieczeństwa;
- f) wspierania działań na rzecz stabilizacji, bezpieczeństwa osób i przywrócenia bezpieczeństwa ludzkiego, w tym działań przeciwmimowych, rozminowywania i sprawiedliwości okresu przejściowego zgodnie z odpowiednimi porozumieniami wielostronnymi;
- g) wspierania działań na rzecz budowania pokoju i państwowości, z udziałem, w stosownych przypadkach, organizacji społeczeństwa obywatelskiego, państw i organizacji międzynarodowych, a także pogłębiania stosunków między państwem a społeczeństwem;
- h) przyczyniania się do dalszego rozwijania dialogów strukturalnych dotyczących kwestii budowania pokoju na różnych poziomach, między społeczeństwem obywatelskim a krajami partnerskimi, oraz z Unią;
- i) reagowania i gotowości na sytuacje kryzysowe;
- j) ograniczania wykorzystywania zasobów naturalnych do finansowania konfliktów oraz wspierania zainteresowanych podmiotów w wypełnianiu założeń takich inicjatyw, jak system certyfikacji procesu Kimberley, z uwzględnieniem takich aktów prawnych, jak rozporządzenie (UE) 2017/821, w szczególności w odniesieniu do wprowadzenia skutecznej wewnętrznej kontroli pozyskiwania zasobów naturalnych i handlu nimi;
- k) budowania zdolności podmiotów wojskowych w celu wsparcia rozwoju i bezpieczeństwa służącego rozwojowi, zgodnie z art. 9;
- l) wspierania działań propagujących równouprawnienie płci i wzmocnienie pozycji kobiet, zwłaszcza przez wdrażanie rezolucji RB ONZ nr 1325 (2000) i 2250 (2015) oraz uczestnictwo i reprezentację kobiet i młodzieży w formalnych i nieformalnych procesach pokojowych;
- m) propagowanie kultury niestosowania przemocy, w tym poprzez wspieranie formalnej, nieformalnej i pozaformalnej edukacji na rzecz pokoju;
- n) wspierania działań wzmocniających odporność państw, społeczeństw, społeczności i osób, w tym przez oceny odporności służące określeniu endogennych zdolności społeczeństw do przetrwania nacisków i wstrząsów, dostosowania się do nich i szybkiego ich przewycięzania;
- o) wspierania międzynarodowych trybunałów karnych i trybunałów krajowych *ad hoc*, komisji prawdy i pojednania, sprawiedliwości okresu przejściowego oraz innych mechanizmów sądowego rozwiązywania sporów dotyczących praw człowieka i służących dochodzeniu i ustaleniu praw własności;
- p) wspierania środków na rzecz zwalczania nielegalnego korzystania z broni palnej, strzeleckiej i lekkiej oraz dostępu do niej;
- q) wspierania przekazywania wiedzy specjalistycznej, wymiany informacji i najlepszych praktyk, ocen ryzyka lub zagrożeń oraz badań i analiz w tym zakresie, systemów wczesnego ostrzegania, szkoleń oraz świadczenia usług.

2. Pomoc w zakresie przeciwdziałania globalnym i transregionalnym oraz pojawiającym się zagrożeniom

Unia zapewni pomoc techniczną i finansową w celu wsparcia działań partnerów i Unii ukierunkowanych na przeciwdziałanie zagrożeniom globalnym i transregionalnym, a także nowym zagrożeniom występującym głównie w następujących obszarach:

- a) zagrożenia dla porządku publicznego i bezpieczeństwa osób, w tym terroryzm, radykalizacja postaw prowadząca do brutalnego ekstremizmu, przestępczość zorganizowana, cyberprzestępczość, zagrożenia hybrydowe, nielegalny przemysł, handel i tranzyt; w szczególności poprzez wzmocnienie zdolności organów ścigania oraz organów sądowych i cywilnych zaangażowanych w walkę z terroryzmem i przestępczością zorganizowaną, w tym cyberprzestępczością;
- b) zagrożenia dla przestrzeni publicznych, infrastruktury krytycznej, w tym transportu międzynarodowego, w tym transportu osób i towarów, energetyki i dystrybucji energii, cyberbezpieczeństwa;
- c) zagrożenia dla zdrowia publicznego, w tym nagłe epidemie o potencjalnie transnarodowym zasięgu;
- d) zagrożenia dla stabilności środowiska, zagrożenia dla bezpieczeństwa morskiego, zagrożenia, które mogą mieć destabilizujący wpływ na pokój i bezpieczeństwo, wynikające z konsekwencji zmiany klimatu;
- e) ograniczanie ryzyka materializacji zagrożeń zamierzonych, przypadkowych lub naturalnych, związanych z materiałami lub środkami chemicznymi, biologicznymi, radiologicznymi i jądrowymi oraz zagrożeń związanych z instalacjami lub obiektami, lub wybuchowymi pozostałościami po wojnach lub konfliktach, w szczególności w następujących obszarach:
 - (i) wspieranie i propagowanie badań cywilnych jako alternatywy dla badań w dziedzinie obronności;
 - (ii) wzmocnianie procedur bezpieczeństwa w zakresie przechowywania w cywilnych obiektach potencjalnie niebezpiecznych materiałów lub środków chemicznych, biologicznych, radiologicznych i jądrowych, lub wykorzystywania tych materiałów lub środków w kontekście cywilnych programów badawczych;
 - (iii) wspieranie — w ramach unijnej polityki współpracy i jej celów — tworzenia infrastruktury cywilnej i stosownych badań cywilnych koniecznych do likwidacji, oczyszczenia lub przekształcenia zakładów i obiektów zbrojeniowych, które zgodnie z deklaracją nie stanowią już części programu obrony;
 - (iv) wzmocnianie zdolności właściwych organów cywilnych zaangażowanych w opracowanie i sprawowanie skutecznej kontroli nad nielegalnym handlem materiałami lub środkami chemicznymi, biologicznymi, radiologicznymi i jądrowymi (w tym nad sprzętem do ich wytwarzania lub dostarczania);
 - (v) opracowywanie ram prawnych oraz rozwój zdolności instytucjonalnych w celu ustanowienia i sprawowania skutecznej kontroli eksportu, w szczególności w odniesieniu do produktów podwójnego zastosowania, z uwzględnieniem środków współpracy regionalnej, i w celu wdrożenia postanowień Traktatu o handlu bronią oraz propagowania ich przestrzegania;
 - (vi) wypracowanie skutecznego przygotowania ludności cywilnej na wypadek klęsk żywiołowych, planowania i reagowania w sytuacjach kryzysowych oraz zdolności usuwania skutków klęsk.

W stosownych przypadkach działania te muszą być spójne z działaniami prowadzonymi w ramach Europejskiego Instrumentu Współpracy Międzynarodowej w dziedzinie Bezpieczeństwa Jądrowego;

- f) budowanie zdolności podmiotów wojskowych w celu wsparcia rozwoju i bezpieczeństwa służącego rozwojowi, zgodnie z art. 9.

Priorytetowo traktowana jest współpraca transregionalna obejmująca co najmniej dwa państwa trzecie, które jasno wyraziły polityczną wolę zmierzenia się ze wspomnianymi zagrożeniami.

W działaniach, które są zgodne z prawem międzynarodowym, szczególny nacisk kładzie się na dobre rządy. Współpraca w obszarze zwalczania terroryzmu może również być prowadzona z poszczególnymi państwami, regionami lub organizacjami międzynarodowymi, regionalnymi i subregionalnymi.

W odniesieniu do pomocy udzielanej organom zaangażowanym w walkę z terroryzmem priorytetowe znaczenie nadaje się środkom wspierającym rozwój i wzmocnianie przepisów w zakresie zwalczania terroryzmu, wprowadzenie w życie i stosowanie prawa finansowego, celnego i imigracyjnego, rozwój procedur egzekwowania prawa przy zachowaniu najwyższych międzynarodowych standardów i w zgodzie z prawem międzynarodowym, wzmocnianie demokratycznej kontroli i mechanizmów nadzoru instytucjonalnego, a także zapobieganie radykalizmowi nacechowanemu przemocą.

W odniesieniu do pomocy w zwalczaniu problemu narkotyków należy zwracać uwagę na międzynarodową współpracę, której celem jest wspieranie najlepszych praktyk z zakresu zmniejszania popytu, produkcji i szkodliwych skutków.

4. OBSZARY INTERWENCJI NA RZECZ ZARADZENIA WYZWANIAM OGÓLNOŚWIATOWYM

A. LUDNOŚĆ

1. Zdrowie

- a) opracowywanie kluczowych elementów skutecznego i kompleksowego systemu opieki zdrowotnej, obejmującego choroby zakaźne, którymi to elementami najlepiej zająć się na poziomie ogólnosiwiatowym, aby zapewnić równy, przystępny cenowo, inkluzywny i powszechny dostęp do świadczeń zdrowotnych, w tym tych, o których mowa w art. 8 ust. 4;
- b) propagowanie, zapewnianie i rozszerzanie podstawowych usług oraz usług pomocy psychologicznej skierowanych do ofiar przemocy, zwłaszcza kobiet i dzieci będących ofiarami gwałtu;
- c) umacnianie globalnych inicjatyw będących kluczowymi czynnikami wsparcia powszechnego zabezpieczenia zdrowotnego za pośrednictwem globalnego przywództwa w myśl zasady „zdrowie we wszystkich politykach”, w całym procesie opieki, włącznie z promocją zdrowia, od profilaktyki aż do kuracji po leczeniu;
- d) rozwiązywanie kwestii bezpieczeństwa zdrowotnego i oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe na świecie dzięki prowadzeniu badań nad chorobami zakaźnymi, w tym nad chorobami związanymi z ubóstwem, chorobami zaniedbanymi i chorobami zwalczanymi drogą szczepień, i kontrolowaniu ich, przez zwalczanie fałszywych leków, przekształcanie wiedzy w bezpieczne, dostępne i przystępne cenowo produkty (w tym leki generyczne), diagnostykę i powiązane technologie medyczne oraz polityki, które mierzą się ze zmieniającym obciążeniem zdrowotnym (choroby niezakaźne, niedożywienie we wszystkich formach, czynniki ryzyka środowiskowego) i kształtują rynki światowe, aby poprawić dostęp do przystępnych cenowo podstawowych produktów i świadczeń zdrowotnych, w tym tych, o których mowa w art. 8 ust. 4;
- e) wspieranie globalnych inicjatyw na rzecz opracowania bezpiecznych, skutecznych i przystępnych cenowo szczepionek.

2. Edukacja

- a) wspieranie osiągania uzgodnionych na szczeblu międzynarodowym celów w dziedzinie edukacji poprzez wspólne globalne wysiłki ukierunkowane na dostępne, włączające i sprawiedliwe kształcenie i szkolenie wysokiej jakości, w tym dla nauczycieli, na wszystkich poziomach, dla osób w każdym wieku, także w sytuacjach nadzwyczajnych i kryzysowych, ze szczególnym naciskiem na wzmocnienie systemów szkolnictwa bezpłatnego;
- b) zwiększanie wiedzy, umiejętności i wartości poprzez partnerstwa i sojusze, w tym wsparcie dla danych i analiz, badań naukowych i innowacji oraz wymiany wiedzy w dziedzinie edukacji, a także sieci edukacyjne, na rzecz aktywności obywatelskiej i produktywnych, wykształconych, demokratycznych, integracyjnych i odpornych społeczeństw;
- c) wspieranie globalnych działań ukierunkowanych na zmniejszenie wszystkich wymiarów dyskryminacji i nierówności, takich jak różnice między dziewczętami/kobietami a chłopcami/mężczyznami oraz między różnymi grupami społecznymi, w celu zapewnienia wszystkim równych szans na uczestniczenie w życiu gospodarczym, politycznym, społecznym i kulturalnym;
- d) wspieranie włączającej edukacji wysokiej jakości w środowiskach niestabilnych;
- e) wspieranie działań i propagowanie współpracy w dziedzinie sportu, aby przyczynić się do wzmocnienia pozycji kobiet i ludzi młodych, osób i społeczności.

3. Wspieranie równouprawnienia płci i wzmocnienie pozycji kobiet i dziewcząt

- a) zobowiązanie do propagowania równouprawnienia płci i wzmocnienia pozycji dziewcząt i kobiet we wszystkich sferach życia, łącznie ze wsparciem na rzecz utworzenia warunków gospodarczych, politycznych i społecznych, które w większym stopniu sprzyjają przestrzeganiu praw dziewcząt i kobiet, dzięki czemu będą one mogły w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, będą miały równe szanse na przywództwo w życiu społecznym, gospodarczym, politycznym i obywatelskim i będą stanowić jeden z elementów napędzających rozwój;

- b) kierowanie ogólnościowymi staraniami, partnerstwami i sojuszami na rzecz praw kobiet i dziewcząt, zgodnie z oenwetowską Konwencją w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet i protokołem fakultatywnym do tej konwencji, w celu wyeliminowania wszelkich form dyskryminacji względem kobiet i dziewcząt, w tym wykluczenia kobiet występującego w różnych obszarach ich życia prywatnego i publicznego, takich jak rynek pracy i dostęp do usług społecznych i świadczeń zdrowotnych;
- c) kierowanie ogólnościowymi staraniami, partnerstwami i sojuszami na rzecz praw kobiet w celu wyeliminowania wszelkich form przemocy i szkodliwych praktyk wobec kobiet i dziewcząt, w tym przemocy fizycznej, psychologicznej, seksualnej i przemocy ze względu na płeć, okaleczania żeńskich narządów płciowych, także przymusowych i wczesnych małżeństw, a także przemocy gospodarczej, politycznej i przyjmującej inne formy oraz dyskryminacji, także w sytuacjach kryzysowych, jak również wykluczenia kobiet występującego w różnych obszarach ich życia prywatnego i publicznego;
- d) eliminowanie pierwotnych przyczyn różnic w traktowaniu kobiet i mężczyzn jako sposób na wspieranie zapobiegania konfliktom i budowania pokoju; propagowanie wzmocnienia pozycji kobiet, w tym ich znaczenia dla rozwoju i budowania pokoju;
- e) propagowanie ochrony i przestrzegania wszystkich praw kobiet i dziewcząt, w tym tych, o których mowa w art. 8 ust. 4;
- f) propagowanie ochrony i przestrzegania praw kobiet i dziewcząt, w tym praw gospodarczych, politycznych, pracowniczych i socjalnych oraz tych, o których mowa w art. 8 ust. 4.

4. Dzieci i młodzież

- a) propagowanie powszechnego dostępu do wszystkich usług społecznych i świadczeń zdrowotnych dla dzieci i młodzieży, w tym osób najbardziej marginalizowanych, z naciskiem na zdrowie, żywność, edukację, ochronę socjalną, oraz rozwoju we wczesnym dzieciństwie, w tym poprzez specjalne usługi przyjazne młodzieży;
- b) propagowanie nowych inicjatyw w celu stworzenia silniejszych systemów ochrony dziecka w państwach trzecich, zapewniając dzieciom najlepszy możliwy start w życiu oraz ochronę we wszystkich obszarach przed przemocą, nadużyciami i zaniedbaniem, w tym przez promowanie przejścia od instytucjonalnych do opieki nad dziećmi świadczonej na poziomie społeczności lokalnych;
- c) propagowanie wzmocnienia pozycji dzieci i ludzi młodych poprzez umożliwienie im aktywnego i konstruktywnego udziału w sprawach, które ich dotyczą, w szczególności w życiu politycznym, procesie pokojowym i wysiłkach mediacyjnych, poprzez wspieranie inicjatyw na rzecz dialogu międzykulturowego między organizacjami młodzieżowymi oraz poprzez zapobieganie marginalizacji i wykluczeniu;
- d) zwiększanie pomocy dla młodzieży w celu wspierania zdobywania przez nich stosownych umiejętności i dostępu do godnych miejsc pracy wysokiej jakości poprzez edukację, szkolenia zawodowe i techniczne, a także technologie cyfrowe;
- e) propagowanie wzmocnienia pozycji młodzieży i jej odpowiedzialnego obywatelstwa poprzez umożliwienie jej aktywnego i konstruktywnego uczestnictwa w życiu politycznym, procesach pokojowych i wysiłkach mediacyjnych, poprzez wspieranie inicjatyw na rzecz dialogu międzykulturowego między organizacjami młodzieżowymi oraz poprzez zapobieganie marginalizacji i wykluczeniu;
- f) tworzenie sprzyjającego środowiska zapewniającego nowe i innowacyjne możliwości aktywności obywatelskiej młodzieży, przedsiębiorczości młodzieży i zatrudnienia młodzieży.

5. Migracja, przymusowe wysiedlenia i mobilność

- a) zapewnienie dalszego unijnego przywództwa w kształtowaniu globalnej agendy na rzecz zarządzania migracjami i przymusowymi wysiedleniami we wszystkich jej wymiarach, w szczególności po to, by ułatwić uporządkowaną, bezpieczną, legalną i odpowiedzialną migrację, zgodnie z prawami człowieka, międzynarodowym prawem uchodźczym i międzynarodowym prawem humanitarnym;
- b) kierowanie globalnymi i międzyregionalnymi dialogami politycznymi oraz wspieranie ich, wliczając w to migrację Południe-Południe oraz wymianę doświadczeń i współpracę w zakresie migracji i przymusowych wysiedleń;
- c) wspieranie realizacji międzynarodowych i unijnych zobowiązań w zakresie migracji i przymusowych wysiedleń, także na poziomie ONZ;

- d) usprawnienie globalnej bazy dowodowej, w tym w kwestii związku między migracją a rozwojem, oraz podjęcie działań pilotażowych ukierunkowanych na rozwój innowacyjnych podejść operacyjnych w dziedzinie migracji i przymusowych wysiedleń;
- e) wspieranie partnerstw strategicznych z odpowiednimi organizacjami międzynarodowymi w celu wsparcia międzynarodowej współpracy i zarządzania migracjami zgodnie z prawem międzynarodowym praw człowieka i międzynarodowym prawem uchodźczym.

Współpraca w tym obszarze będzie prowadzona zgodnie z odpowiednimi unijnymi regulacjami dotyczącymi migracji, przy pełnym poszanowaniu zasady spójności polityki na rzecz rozwoju.

6. Godna praca, ochrona socjalna, nierówność i włączenie społeczne

- a) kształtowanie globalnej agendy i inicjatyw wsparcia na rzecz integracji silnego filaru równości i sprawiedliwości społecznej zgodnie z europejskimi wartościami;
- b) współudział w globalnej agendzie na rzecz godnej pracy dla wszystkich w zdrowym środowisku, zgodnie z podstawowymi normami pracy MOP, w tym w zakresie dialogu społecznego, płac zapewniających utrzymanie na minimalnym poziomie i zwalczania pracy dzieci, społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, zwłaszcza poprzez zapewnienie zrównoważonego charakteru i odpowiedzialności w globalnych łańcuchach wartości, oraz zwiększenie wiedzy na temat skutecznych polityk zatrudnienia uwzględniających aspekt płci, które odpowiadają na potrzeby rynku pracy i propagują włączenie społeczno-ekonomiczne, w tym kształcenie i szkolenie zawodowe i uczenie się przez całe życie;
- c) wspieranie globalnych inicjatyw dotyczących biznesu i praw człowieka, w tym rozliczalności przedsiębiorstw za naruszenia praw i zagwarantowania prawa do środka odwoławczego;
- d) wspieranie globalnych inicjatyw na rzecz powszechnej ochrony socjalnej, które są zgodne z zasadami efektywności, zrównoważonego rozwoju i równości, w tym wsparcie na rzecz rozwiązania kwestii nierówności w celu zwiększenia równouprawnienia płci i zapewnienia spójności społecznej, w szczególności poprzez utworzenie i wzmocnienie zrównoważonych systemów ochrony socjalnej i systemów ubezpieczeń społecznych;
- e) kontynuowanie globalnych badań naukowych i rozwoju poprzez innowacje społeczne zwiększające włączenie społeczne uwzględniające prawa i szczególne potrzeby najsłabszych grup społecznych;
- f) propagowanie i wspieranie wysiłków na rzecz zapewnienia większej inkluzywności w życiu społecznym, politycznym i gospodarczym i wyeliminowania społeczno-gospodarczych czynników konfliktu.

7. Kultura

- a) propagowanie inicjatyw na rzecz różnorodności kulturowej, dialogu międzykulturowego i międzyreligijnego w pokojowych stosunkach między społecznościami;
- b) wspieranie kultury jako siły napędowej zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego oraz zacieśnianie współpracy w zakresie dziedzictwa kulturowego i zwiększanie jego ochrony;
- c) rozwijanie lokalnego rzemiosła jako sposobu zachowania lokalnego dziedzictwa kulturowego i wspierania zrównoważonego rozwoju;
- d) zacieśnianie współpracy w zakresie ochrony, zachowania i wzbogacania dziedzictwa kulturowego, w tym ochrony szczególnie narażonego dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza wśród mniejszości, odizolowanych społeczności i ludów tubylczych zgodnie z UNDRIP;
- e) popieranie porozumień dotyczących powrotu dóbr kultury do krajów, z których pochodzą;
- f) wspieranie współpracy kulturalnej, w tym poprzez wymiany, partnerstwa i inne inicjatywy, oraz uznawanie profesjonalizmu autorów, artystów oraz podmiotów działających w sektorze kultury i sektorze kreatywnym;
- g) wspieranie współpracy i partnerstw między organizacjami sportowymi.

B. PLANETA

1. Zapewnienie zdrowego środowiska i przeciwdziałanie zmianie klimatu

- a) usprawnianie globalnego zarządzania klimatem i środowiskiem, wdrożenie porozumienia paryskiego, Konwencji ONZ o różnorodności biologicznej, ramowej konwencji ONZ w sprawie zmian klimatu i konwencji ONZ w sprawie zwalczania pustynnienia oraz innych wielostronnych umów środowiskowych;

- b) przyczynianie się do zewnętrznego oddziaływania unijnych polityk dotyczących środowiska i zmiany klimatu;
- c) włączanie do polityk, planów i inwestycji, w tym poprzez poprawę stanu wiedzy i lepsze informowanie, celów dotyczących środowiska, ochrony ekosystemów i zachowania różnorodności biologicznej, zmiany klimatu, ograniczania ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi i gotowości na wypadek tych klęsk;
- d) wdrażanie międzynarodowych i unijnych inicjatyw w celu propagowania przystosowania się do zmiany klimatu i jej łagodzenia oraz niskoemisyjnego rozwoju odpornego na zmianę klimatu, w tym przez wdrożenie ustalonych na poziomie krajowym wkładów oraz długofalowych strategii rozwoju niskoemisyjnego i na rzecz osiągnięcia odporności na zmianę klimatu, propagowanie zmniejszania ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi, podjęcie kwestii degradacji środowiska i powstrzymanie procesu utraty różnorodności biologicznej, propagowanie ochrony ekosystemów lądowych i morskich oraz odnawialnych zasobów naturalnych, wliczając w to grunty, wody, oceany, zasoby rybne i lasy, zrównoważonego ich użytkowania i gospodarowania nimi, propagowanie zalesiania i ochrony lasów naturalnych, podjęcie kwestii wylesiania, pustynnienia, degradacji gruntów, nielegalnego pozyskiwania drewna i nielegalnego handlu dziką fauną i florą, zwalczanie zanieczyszczenia, w tym odpadów morskich, i zapewnienie zdrowego środowiska, podjęcie kwestii związanych z klimatem i środowiskiem, w tym wysiedleń w wyniku klęsk żywiołowych, propagowanie zasobooszczędności, zrównoważonej konsumpcji i produkcji, zintegrowanego gospodarowania zasobami wodnymi i stabilnego zarządzania chemikaliami i odpadami oraz wsparcie dla przejścia na niskoemisyjne i odporne na zmianę klimatu gospodarki zielone i o obiegu zamkniętym, a także propagowanie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw i odpowiedzialnego prowadzenia działalności;
- e) propagowanie zrównoważonych środowiskowo praktyk rolnych, w tym agroekologii, w celu ochrony ekosystemów i różnorodności biologicznej oraz zwiększenia odporności środowiskowej i społecznej na zmianę klimatu, ze szczególnym naciskiem na wspieranie drobnych producentów rolnych, pracowników i rzemieślników;
- f) wdrażanie międzynarodowych i unijnych inicjatyw na rzecz zapobiegania utracie różnorodności biologicznej, propagowania ochrony i zrównoważonego użytkowania ekosystemów lądowych i morskich oraz związanej z nimi różnorodności biologicznej, a także zrównoważonego zarządzania nimi;
- g) propagowanie stopniowego wycofywania dopłat do paliw kopalnych szkodliwych dla środowiska, zachęcanie zakładów energetycznych do przyjmowania taryf odzwierciedlających koszty oraz poszukiwanie bardziej opłacalnych i przyjaznych dla klimatu alternatywnych rozwiązań w zakresie ochrony socjalnej.

2. Zrównoważona energia

- a) wspieranie globalnych starań, zobowiązań, partnerstw i sojuszy, w tym przejścia na zrównoważoną energię;
- b) propagowanie bezpieczeństwa energetycznego krajów partnerskich i społeczności lokalnych, w tym dywersyfikacji źródeł energii i tras zaopatrzenia w energię, z uwzględnieniem kwestii zmienności cen, potencjału w zakresie obniżenia emisji, poprawa funkcjonowania rynków, a także wspieranie połączeń międzysystemowych, w szczególności połączeń w zakresie energii elektrycznej, i handlu;
- c) zachęcanie rządów partnerskich do przyjęcia polityki sektora energetycznego oraz reform rynkowych, aby stworzyć warunki umożliwiające wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu i inwestycje zwiększające dostęp do przyjaznych dla klimatu, przystępnych cenowo, nowoczesnych, niezawodnych i zrównoważonych usług energetycznych dla wszystkich, priorytetowo traktując energię ze źródeł odnawialnych i efektywność energetyczną;
- d) badanie, identyfikowanie, włączanie w główny globalny nurt i wspieranie finansowe zrównoważonych modeli biznesu o potencjale w zakresie skalowalności i powielania, zapewniających innowacyjne i cyfrowe technologie dzięki innowacyjnym badaniom prowadzącym do wyższej wydajności, szczególnie w odniesieniu do zdecentralizowanych podejść gwarantujących dostęp do energii elektrycznej, przez energię ze źródeł odnawialnych, w tym w obszarach z rynkami lokalnymi o ograniczonej pojemności.

C. DOBROBYT

- 1. Zrównoważony wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu, godne miejsca pracy i zaangażowanie sektora prywatnego
 - a) propagowanie zrównoważonych inwestycji sektora prywatnego za pomocą innowacyjnych mechanizmów finansowania i podziału ryzyka;

- b) poprawa otoczenia biznesu i klimatu inwestycyjnego, rozwijanie społecznie i ekologicznie odpowiedzialnego lokalnego sektora prywatnego, wspieranie rozszerzonego dialogu publiczno-prywatnego i budowanie zdolności lokalnych MŚP, przedsiębiorstw typu start-up oraz spółdzielni i przedsiębiorstw społecznych w zakresie konkurencyjności i odporności i ich integracja z lokalną, regionalną i globalną gospodarką;
- c) propagowanie włączenia finansowego poprzez propagowanie dostępu do usług finansowych, takich jak mikrokredyty i oszczędności, mikroubezpieczenia i transfer płatności, oraz skuteczne korzystanie z tych usług przez MŚP oraz gospodarstwa domowe, w szczególności defaworyzowane i słabsze grupy społeczne;
- d) wspieranie wdrażania unijnej polityki handlowej i umów handlowych zgodnie z założeniami zrównoważonego rozwoju; wzmacnianie zdolności krajów partnerskich do prowadzenia wymiany handlowej oraz poprawa dostępu unijnych przedsiębiorstw do rynków krajów partnerskich oraz zwiększanie sprawiedliwej wymiany handlowej, odpowiedzialnych i rozliczalnych inwestycji i możliwości biznesowych, przy jednoczesnym eliminowaniu przeszkód utrudniających dostęp do rynku i inwestycji, z myślą o ułatwieniu dostępu do technologii przyjaznych dla klimatu, przy zapewnieniu należytej staranności w zakresie podziału wartości i poszanowania praw człowieka w łańcuchach dostaw w największym możliwym stopniu i z uwzględnieniem spójności polityki na rzecz rozwoju;
- e) propagowanie skutecznej kombinacji polityki fiskalnej i pieniężnej wspierającej zróżnicowanie gospodarcze, wartość dodaną i integrację regionalną oraz zrównoważoną zieloną i niebieską gospodarkę;
- f) ułatwianie dostępu do technologii cyfrowych, w tym propagowanie dostępu do finansowania i włączenia finansowego, oraz handlu elektronicznego;
- g) propagowanie zrównoważonej konsumpcji i produkcji oraz innowacyjnych technologii i praktyk na rzecz niskoemisyjnej, zasobooszczędnej gospodarki o obiegu zamkniętym;
- h) zwiększanie społecznej i środowiskowej zrównoważoności, odpowiedzialności przedsiębiorstw i wzmacnianie odpowiedzialnych praktyk biznesowych w całym łańcuchu wartości;
- i) zwalczanie prania pieniędzy, korupcji, nielegalnych przepływów finansowych oraz uchylania się od opodatkowania i unikania opodatkowania. Propagowanie opodatkowania progresywnego, środków antykorupcyjnych i polityk służących redystrybucji wydatków publicznych;
- j) propagowanie wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu, także poprzez propagowanie i wspieranie uczestnictwa kobiet i młodzieży oraz proaktywne określanie grup marginalizowanych gospodarczo i rozwiązywanie tego problemu.

2. Bezpieczeństwo żywnościowe i bezpieczna dieta

- a) wspieranie międzynarodowych strategii, organizacji, mechanizmów i podmiotów rozpowszechniających główne, globalne kwestie polityczne oraz ramy dotyczące zrównoważonej żywności i bezpiecznej diety, a także oddziaływanie na te strategie, organizacje, mechanizmy i podmioty, zmniejszanie rozdrobnienia globalnej struktury żywienia i przyczynianie się do rozliczalności za wypełnianie zobowiązań międzynarodowych dotyczących bezpieczeństwa żywnościowego, żywienia i zrównoważonego rolnictwa;
- b) poprawa globalnych dóbr publicznych w celu wyeliminowania głodu i niedożywienia; zapewnianie sprawiedliwego dostępu do żywności, w tym przez pomoc w likwidowaniu luki w finansowaniu żywienia, w tym z wykorzystaniem takich narzędzi, jak Globalna Sieć ds. Kryzysów Żywnościowych, w celu zwiększenia zdolności do odpowiedniego reagowania na kryzysy żywnościowe oraz problemy związane z żywnością;
- c) zwiększanie, w skoordynowany i przyspieszony sposób, międzysektorowych wysiłków na rzecz zwiększenia zdolności w zakresie dywersyfikacji produkcji żywności na szczeblu lokalnym i regionalnym, zapewnienia bezpiecznej diety i bezpieczeństwa żywnościowego, jak również dostępu do wody pitnej, oraz na rzecz zwiększenia odporności wśród najsłabszych grup społecznych, zwłaszcza w krajach borykających się z przedłużającymi się lub powtarzającymi kryzysami;
- d) potwierdzenie na poziomie globalnym centralnej roli zrównoważonego rolnictwa, rybołówstwa i akwakultury, w tym drobnej produkcji rolnej, hodowli zwierząt gospodarskich i pasterstwa, w zwiększaniu bezpieczeństwa żywnościowego, eliminacji ubóstwa, tworzeniu miejsc pracy, zapewnianiu sprawiedliwego i zrównoważonego dostępu do zasobów, w tym gruntów i praw do gruntów, wody, nasion z ogólnodostępnych źródeł i innych środków produkcji rolnej oraz (mikro)kredytów, i zarządzania tymi zasobami, łagodzeniu zmiany klimatu i przystosowaniu się do niej, budowaniu odporności i zdrowych ekosystemów;
- e) zapewnianie innowacji dzięki międzynarodowym badaniom oraz zwiększenie globalnej wiedzy i wiedzy fachowej, propagowanie i wzmacnianie lokalnych i niezależnych strategii adaptacji, w szczególności w odniesieniu do przystosowania się do zmiany klimatu i jej łagodzenia, agro-bioróżnorodności, globalnych i inkluzywnych łańcuchów wartości, sprawiedliwego handlu, bezpieczeństwa żywnościowego, odpowiedzialnego inwestowania, gospodarowania gruntami i własności zasobów naturalnych.

D. PARTNERSTWA

1. Wzmocnienie roli władz lokalnych jako podmiotów działających na rzecz rozwoju poprzez:
 - a) zwiększenie zdolności instytucjonalnych i operacyjnych władz lokalnych krajów europejskich i krajów partnerskich oraz ich sieci i stowarzyszeń, jako podmiotów działających na rzecz rozwoju i partnerów w procesie opracowywania strategii politycznych, tak by mogli oni wносить wkład w formułowanie, wdrażanie i monitorowanie polityk i umów uwzględniających w szczególności interesy lokalnych społeczności; by zwiększyć ich rolę w podnoszeniu świadomości na temat reformy decentralizacyjnej oraz rozwoju lokalnego i miejskiego; by zapewnić merytoryczny, stały, ustrukturyzowany dialog strategiczny w dziedzinie rozwoju i wspierać rządy demokratyczne, w szczególności poprzez podejście terytorialne do rozwoju lokalnego, łącznie z procesami decentralizacyjnymi, uczestnictwem i rozliczalnością;
 - b) zwiększanie liczby interakcji z obywatelami Europy w zakresie edukacji i podnoszenia świadomości na temat rozwoju (w tym dzielenie się wiedzą i zaangażowanie), szczególnie w związku z celami zrównoważonego rozwoju, w tym w Unii oraz na terytoriach stowarzyszonych, a także w krajach kandydujących i potencjalnych krajach kandydujących.
 2. Propagowanie inkluzywnych społeczeństw i wielostronnych inicjatyw, dobrego zarządzania gospodarczego, w tym sprawiedliwej i inkluzywnej mobilizacji dochodów krajowych, zwłaszcza w kontekście międzynarodowej współpracy podatkowej poprzez wdrażanie środków służących zwalczaniu uchylania się od opodatkowania i unikania opodatkowania, przejrzystego zarządzania finansami publicznymi oraz skutecznych i inkluzywnych wydatków publicznych, z uwzględnieniem obowiązków w zakresie praw człowieka i zgodnie z zasadami dobrych rządów.
 3. Wspieranie oceny i dokumentowania postępów we wdrażaniu partnerstwa i zasad skuteczności.
-

ZAŁĄCZNIK IV

OBSZARY INTERWENCJI W RAMACH DZIAŁAŃ SZYBKIEGO REAGOWANIA

1. Działania, które przyczyniają się do zapewnienia pokoju, stabilności i zapobiegania konfliktom w sytuacjach nagłych, początku kryzysu, kryzysowych i pokryzysowych, w tym takich, które mogą wynikać z przepływów migracyjnych i przymusowych wysiedleń.

Działania szybkiego reagowania, o których mowa w art. 4 ust. 4 lit. a), mają służyć efektywnej, skutecznej, zintegrowanej i uwrażliwionej na konflikty reakcji Unii na następujące wyjątkowe i nieprzewidziane sytuacje:

- a) sytuacje nagłe, kryzysowe, niestabilności, zagrożeń hybrydowych, początku kryzysu lub klęski żywiołowej, w przypadku gdy mają one znaczenie dla stabilności, pokoju i bezpieczeństwa;
- b) sytuacje stwarzające zagrożenie dla pokoju, demokracji, porządku publicznego, ochrony praw człowieka i podstawowych wolności lub bezpieczeństwa ludzi — w szczególności osób narażonych na przemoc seksualną i przemoc ze względu na płeć w sytuacji niestabilności;
- c) sytuacje mogące przeistoczyć się w konflikt zbrojny lub spowodować istotną destabilizację w danym państwie trzecim lub państwach trzecich.

Do tych działań szybkiego reagowania zalicza się między innymi:

- a) wspieranie, przez udzielanie pomocy technicznej i logistycznej, działań organizacji międzynarodowych, regionalnych i lokalnych oraz podmiotów państwowych i podmiotów społeczeństwa obywatelskiego na rzecz propagowania budowania zaufania, mediacji, dialogu i pojednania, sprawiedliwości okresu przejściowego, wzmocnienia pozycji kobiet i młodzieży, w szczególności w odniesieniu do napięć społecznych i przedłużających się konfliktów;
- b) wspieranie wdrażania rezolucji RB ONZ w sprawie kobiet, młodzieży, pokoju i bezpieczeństwa;
- c) wspieranie tworzenia i funkcjonowania władz tymczasowych, dysponujących mandatem zgodnym z prawem międzynarodowym;
- d) wspieranie rozwoju demokratycznych i pluralistycznych instytucji państwowych, w tym środków mających na celu zwiększenie roli kobiet w takich instytucjach, wspieranie skutecznej administracji cywilnej i cywilnego nadzoru nad systemem bezpieczeństwa oraz środków służących wzmocnieniu zdolności organów ścigania i władz sądowniczych zaangażowanych w walkę z terroryzmem, przestępczością zorganizowaną i wszelkimi formami nielegalnego handlu;
- e) wspieranie międzynarodowych trybunałów karnych i trybunałów krajowych *ad hoc*, komisji prawdy i pojednania, sprawiedliwości okresu przejściowego oraz innych mechanizmów sądowego rozwiązywania sporów dotyczących praw człowieka i służących dochodzeniu i ustaleniu praw własności;
- f) wspieranie zwiększenia zdolności państwa w obliczu pilnej potrzeby szybkiego budowania, utrzymania lub przywrócenia jego głównych funkcji oraz podstawowej spójności społecznej i politycznej;
- g) wspieranie działań niezbędnych do rozpoczęcia odbudowy i odnowy najważniejszych zasobów infrastruktury, zasobów mieszkalnych, budynków publicznych i zasobów gospodarczych oraz podstawowych mocy produkcyjnych, a także innych działań w celu wznowienia działalności gospodarczej, tworzenia miejsc pracy oraz zapewnienia minimalnych warunków koniecznych do zapewnienia zrównoważonego rozwoju społecznego;
- h) wspieranie cywilnych działań związanych z demobilizacją i reintegracją społeczną byłych bojowników i ich rodzin oraz, w stosownych przypadkach, ich repatriacją, a także środków odnoszących się do sytuacji dzieci-żołnierzy i kobiet-żołnierzy;
- i) wspieranie działań łagodzących społeczne skutki restrukturyzacji sił zbrojnych;
- j) wspieranie — w ramach unijnej polityki współpracy i celów tej polityki — działań służących przeciwdziałaniu skutkom społeczno-gospodarczym, jakie wywierają na ludność cywilną miny przeciwpiechotne, niewybuchy lub inne pozostałe po wojnie materiały wybuchowe. Działania finansowane w ramach Instrumentu mogą obejmować między innymi szkolenia na temat zagrożenia, wykrywanie min i ich unieszkodliwianie oraz związaną z tym likwidację zgromadzonych zasobów min;
- k) wspieranie — w ramach unijnej polityki współpracy i celów tej polityki — działań w zakresie zwalczania nielegalnego korzystania z broni palnej, strzeleckiej i lekkiej oraz dostępu do niej;
- l) wspieranie działań służących właściwemu zaspokajaniu szczególnych potrzeb kobiet i dzieci w sytuacji kryzysu i konfliktu, w tym w kontekście ich narażenia na przemoc ze względu na płeć;

- m) wspieranie rehabilitacji i reintegracji ofiar konfliktów zbrojnych, włączając w to działania w zakresie szczególnych potrzeb kobiet i dzieci;
 - n) wspieranie działań w zakresie propagowania i obrony przestrzegania praw człowieka, podstawowych wolności, demokracji i praworządności oraz wspieranie związanych z tym instrumentów międzynarodowych;
 - o) wspieranie działań społeczno-gospodarczych służących propagowaniu sprawiedliwego dostępu do zasobów naturalnych i przejrzystości gospodarowania nimi w sytuacji kryzysu lub początku kryzysu, w tym budowanie pokoju;
 - p) wspieranie działań służących łagodzeniu potencjalnych skutków nagłych przemieszczeń populacji mających znaczenie dla sytuacji politycznej i warunków bezpieczeństwa, w tym działań związanych z zaspokojeniem potrzeb społeczności przyjmujących;
 - q) wspieranie działań przyczyniających się do rozwoju i organizowania społeczeństwa obywatelskiego oraz jego uczestnictwa w życiu politycznym, między innymi działań służących zwiększeniu roli kobiet w życiu politycznym, jak i działań wspierających niezależne, pluralistyczne i profesjonalne media;
 - r) wspieranie działań w zakresie przeciwdziałania klęskom żywiołowym lub katastrofom spowodowanym przez człowieka, które stanowią zagrożenie dla stabilności, oraz sytuacjom zagrożenia zdrowia publicznego związanego z wybuchem pandemii w przypadku braku unijnej pomocy humanitarnej i pomocy na rzecz ochrony ludności cywilnej, lub jako jej uzupełnienie;
 - s) budowanie zdolności podmiotów wojskowych w celu wsparcia rozwoju i bezpieczeństwa służącego rozwojowi, zgodnie z art. 9.
2. Działania przyczyniające się do wzmocnienia odporności i łączenia pomocy humanitarnej, działań na rzecz rozwoju i, w stosownych przypadkach, działań na rzecz budowania pokoju.

Działania szybkiego reagowania, o których mowa w art. 4 ust. 4 lit. b), mają służyć skutecznemu wzmocnieniu odporności i zwiększaniu koordynacji, spójności i komplementarności pomocy humanitarnej, działań na rzecz rozwoju i, w stosownych przypadkach, działań na rzecz budowania pokoju, które nie mogą zostać szybko podjęte za pośrednictwem programów geograficznych i tematycznych.

Do tych działań szybkiego reagowania zalicza się między innymi:

- a) wzmocnianie odporności, eliminowanie czynników niestabilności i potencjalnych czynników wywołujących konflikty przez wspieranie osób, społeczności, instytucji i krajów – w tym dzięki określeniu i wzmocnieniu ich obecnych zdolności – z myślą o zapewnieniu lepszego przygotowania na naciski i wstrząsy polityczne, gospodarcze i społeczne, klęski żywiołowe lub katastrofy spowodowane przez człowieka, konflikty, pandemie oraz globalne zagrożenia, przetrwania ich, dostosowania się do nich i szybkiego ich przezwyciężenia; przez zwiększanie zdolności państw – w obliczu znacznych nacisków – do szybkiego budowania, utrzymania lub przywrócenia jego głównych funkcji oraz podstawowej spójności społecznej i politycznej, a także przez wspieranie społeczeństw, społeczności i osób w zarządzaniu możliwościami i ryzykiem w sposób pokojowy i zapewniający uwrażliwienie na konflikty oraz tworzeniu, zachowywaniu lub przywracaniu źródeł utrzymania i usług społecznych w obliczu poważnych nacisków poprzez wspieranie stosownych inicjatyw międzynarodowych i wielostronnych zakładających te same cele;
- b) ograniczanie krótkoterminowych niekorzystnych skutków wstrząsów zewnętrznych prowadzących do niestabilności makroekonomicznej oraz ochrona reform społeczno-gospodarczych i priorytetowych wydatków publicznych na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego oraz ograniczania ubóstwa;
- c) przeprowadzenie krótkoterminowej odbudowy i odnowy umożliwiającej ofiarom klęsk żywiołowych lub katastrof spowodowanych przez człowieka, konfliktów oraz globalnych zagrożeń korzystanie z minimalnych standardów społeczno-gospodarczych oraz jak najszybsze stworzenie warunków dla wznowienia rozwoju w oparciu o cele długoterminowe wyznaczone przez zainteresowane kraje i regiony oraz grupy ludności, których dotknęły wspomniane sytuacje; obejmuje to zaspokojenie pilnych i nagłych potrzeb wynikających z wysiedleń ludności i potrzeb społeczności przyjmujących w następstwie klęsk żywiołowych lub katastrof spowodowanych przez człowieka;
- d) udzielenie regionom, państwom, na poziomach krajowym lub lokalnym, lub stosownym organizacjom międzynarodowym lub organizacjom społeczeństwa obywatelskiego pomocy w tworzeniu krótkoterminowych mechanizmów zapobiegania klęskom żywiołowym i przygotowania się do nich, w tym systemów przewidywania i wczesnego ostrzegania, w celu ograniczenia ich konsekwencji;
- e) środki wsparcia wprowadzające zintegrowane podejścia, w szczególności poprzez usprawnianie koordynacji i stosowanie podejść zapewniających uwrażliwienie na konflikty przez podmioty udzielające pomocy humanitarnej oraz podmioty działające na rzecz rozwoju i, w stosownych przypadkach, na rzecz budowania pokoju.

3. Działania ukierunkowane na potrzeby i priorytety polityki zagranicznej Unii

Działania szybkiego reagowania ukierunkowane na wspieranie celów określonych w art. 4 ust. 4 lit. c) wspierają politykę zagraniczną Unii w kwestiach politycznych, gospodarczych i bezpieczeństwa. Działania te umożliwiają Unii interweniowanie w przypadku pilnych lub nadrzędnych interesów w dziedzinie polityki zagranicznej lub gdy istnieje możliwość osiągnięcia jej celów wymagających szybkiej reakcji oraz gdy cele te są trudne do zrealizowania za pomocą innych środków.

Do tych działań szybkiego reagowania zalicza się między innymi:

- a) wspieranie unijnych strategii współpracy dwustronnej, regionalnej i międzyregionalnej, propagowanie dialogu politycznego i opracowanie wspólnego podejścia do wyzwań globalnych, takich jak migracja i przymusowe wysiedlenia, zmiana klimatu i kwestie bezpieczeństwa, oraz reakcji na nie, w tym mediacji, a także wykorzystywanie możliwości w tym zakresie;
- b) wspieranie unijnej polityki handlowej oraz negocjowania, wdrażania i egzekwowania umów handlowych; oraz poprawę dostępu unijnych przedsiębiorstw, zwłaszcza MŚP, do rynków krajów partnerskich i zwiększenie wymiany handlowej, inwestycji i możliwości biznesowych przy jednoczesnym usuwaniu przeszkód utrudniających dostęp do rynku i inwestycji i z zapewnieniem ochrony praw własności intelektualnej, poprzez dyplomację gospodarczą oraz współpracę biznesową i regulacyjną, wprowadzając przy tym niezbędne dostosowania wynikające z konkretnej sytuacji danego kraju partnerskiego, z uwzględnieniem zasady spójności polityki na rzecz rozwoju, zgodnie z art. 208 i 212 TFUE, i międzynarodowych zobowiązań, o których mowa w art. 3 ust. 1 niniejszego rozporządzenia;
- c) udział we wdrażaniu międzynarodowego wymiaru unijnych polityk wewnętrznych w dziedzinach, takich jak między innymi środowisko, zmiana klimatu, energia, nauka i edukacja oraz współpraca w zakresie gospodarowania i zarządzania oceanami, a także wspieranie zbieżności przepisów;
- d) propagowanie powszechnej wiedzy na temat Unii oraz eksponowanie Unii i roli, jaką odgrywa na arenie międzynarodowej, za pomocą komunikacji strategicznej, dyplomacji publicznej, kontaktów międzyludzkich, dyplomacji kulturalnej, współpracy w kwestiach edukacyjnych i akademickich oraz działań informacyjnych propagujących unijne wartości i interesy.

Te działania szybkiego reagowania pozwalają realizować innowacyjne polityki i inicjatywy, odpowiadające obecnym lub zmieniającym się potrzebom, możliwościom i priorytetom krótko- i średnioterminowym, w tym z ewentualnym zapewnieniem informacji na potrzeby przyszłej działalności w ramach programów geograficznych lub tematycznych. Działania te skupiają się one na pogłębieniu unijnych relacji i dialogu oraz tworzeniu partnerstw i sojuszy z najważniejszymi państwami o znaczeniu strategicznym, w szczególności z krajami o gospodarkach wschodzących i o średnich dochodach, które odgrywają coraz ważniejszą rolę w sprawach światowych, globalnym łańdźcu, polityce zagranicznej, gospodarce międzynarodowej oraz na forach wielostronnych.

ZAŁĄCZNIK V

OBZARY PRIORYTETOWE OPERACJI W RAMACH EFZR+ OBJĘTYCH GWARANCJĄ DLA DZIAŁAŃ ZEWNĘTRZNYCH

Operacje EFZR+ kwalifikujące się do wsparcia w ramach gwarancji dla działań zewnętrznych są ukierunkowane przede wszystkim na następujące obszary priorytetowe:

- a) zapewnienie finansowania i wsparcia na rzecz rozwoju sektora prywatnego i spółdzielczego zgodnego z warunkami określonymi w art. 209 ust. 2 rozporządzenia finansowego i z celem określonym w art. 31 ust. 2 niniejszego rozporządzenia, ze szczególnym uwzględnieniem lokalnych przedsiębiorstw, MŚP oraz propagowania tworzenia godnych miejsc pracy zgodnie z podstawowymi normami pracy MOP i zachęcania europejskich przedsiębiorstw do wnoszenia wkładu w cele EFZR+;
- b) likwidowanie wąskich gardeł w inwestycjach prywatnych przez zapewnienie instrumentów finansowych, które mogą być denominowane w walucie lokalnej danego kraju partnerskiego, w tym zapewnienie gwarancji z tytułu pierwszej straty w przypadku portfeli, gwarancji udzielanych na potrzeby realizacji projektów sektora prywatnego, takich jak gwarancje kredytowe dla MŚP, oraz gwarancji z tytułu szczególnego ryzyka dla projektów infrastrukturalnych i innego kapitału wysokiego ryzyka;
- c) lewarowanie finansowania z sektora prywatnego, ze szczególnym naciskiem na MŚP, dzięki zlikwidowaniu wąskich gardeł i przeszkód w inwestycjach;
- d) wzmocnienie sektorów i obszarów społeczno-gospodarczych oraz powiązanej infrastruktury publicznej i prywatnej i zrównoważonej łączności, obejmującej zrównoważoną energię pochodzącą ze źródeł odnawialnych, gospodarkę wodną i gospodarowanie odpadami, transport, technologie informacyjno-komunikacyjne, a także środowisko, zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych, zrównoważone rolnictwo i niebieską gospodarkę, zrównoważoną gospodarkę leśną i odtwarzanie ekosystemów leśnych, infrastrukturę społeczną, zdrowie i kapitał ludzki w celu poprawy środowiska społeczno-gospodarczego;
- e) przyczynianie się do działań w dziedzinie klimatu, ochrony środowiska i zarządzania środowiskiem;
- f) przyczynienie się – przez promowanie zrównoważonego rozwoju – do wyeliminowania konkretnych społeczno-gospodarczych pierwotnych przyczyn migracji nieuregulowanej i pierwotnych przyczyn przymusowych wysiedleń oraz do trwałej reintegracji migrantów odesłanych do ich krajów pochodzenia, a także do zwiększenia odporności społeczności tranzytowych i przyjmujących, z należytym uwzględnieniem wzmocnienia praworządności, dobrych rządów i praw człowieka.

ZAŁĄCZNIK VI

WYKAZ KLUCZOWYCH WSKAŹNIKÓW WYKONANIA

Zgodnie z celami zrównoważonego rozwoju poniższy niewyczerpujący wykaz kluczowych wskaźników wykonania ma pomóc w pomiarze wkładu Unii w realizację konkretnych celów Instrumentu:

- 1) wynik w zakresie praworządności w odniesieniu do krajów korzystających z pomocy unijnej;
- 2) odsetek ludności poniżej międzynarodowej granicy ubóstwa w podziale na płeć, wiek, status zatrudnienia i położenie geograficzne (miasto/wieś);
- 3) liczba kobiet w wieku rozrodczym, nastolatek i dzieci poniżej 5. roku życia objętych programami żywieniowymi przy wsparciu Unii;
- 4) liczba małych gospodarstw rolnych objętych działaniami wspieranymi ze środków unijnych mającymi na celu zwiększenie ich zrównoważonej produkcji, dostępu do rynków lub bezpieczeństwa zarządzania tytułami prawnymi do gruntów;
- 5) liczba dzieci w wieku 1 roku, które otrzymały komplet szczepień przy wsparciu Unii;
- 6) liczba uczniów zapisanych do: a) szkół podstawowych, b) szkół średnich oraz liczba osób, które skorzystały z działań w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego lub rozwoju umiejętności w placówkach szkoleniowych lub w miejscu pracy przy wsparciu Unii;
- 7) emisje gazów cieplarnianych (w kilotonach ekwiwalentu dwutlenku węgla), których uniknięto przy wsparciu Unii;
- 8) tereny ekosystemów morskich, lądowych i słodkowodnych znajdujących się pod ochroną lub objętych zrównoważoną gospodarką przy wsparciu Unii;
- 9) pozyskiwanie inwestycji i osiągnięty efekt mnożnikowy;
- 10) liczba osób bezpośrednio korzystających z działań wspieranych przez Unię, które mają konkretnie na celu wspieranie cywilnego pokonfliktowego budowania pokoju lub zapobiegania konfliktom;
- 11) liczba procesów związanych z praktykami krajów partnerskich w zakresie handlu, inwestycji i działalności gospodarczej lub propagujących zewnętrzny wymiar polityk wewnętrznych Unii lub interes Unii, na które wywarło wpływ;
- 12) liczba osób mających dostęp do ulepszonych źródeł zaopatrzenia w wodę do picia lub do infrastruktury sanitarnej przy wsparciu Unii;
- 13) liczba migrantów, uchodźców, osób wewnętrznie przesiedlonych lub osób ze społeczności przyjmujących objętych ochroną lub otrzymujących wsparcie Unii;
- 14) liczba krajów i miast, które: a) opracowały strategie przeciwdziałania zmianie klimatu lub zmniejszania ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi lub b) wdrażają takie strategie przy wsparciu Unii;
- 15) liczba MŚP stosujących praktyki zrównoważonej konsumpcji i produkcji przy wsparciu Unii;
- 16) moc energii ze źródeł odnawialnych (MW) zainstalowana przy wsparciu Unii;
- 17) odsetek finansowanych przez Unię działań realizowanych w ramach współpracy propagujących równouprawnienie płci i wzmacnianie pozycji kobiet;
- 18) liczba osób będących ofiarami naruszeń praw człowieka i bezpośrednio korzystających z pomocy finansowanej przez Unię;
- 19) liczba inicjatyw finansowanych przez Unię wspierających wdrażanie reform politycznych, gospodarczych i społecznych oraz wspólnych porozumień w krajach partnerskich.

Wszystkie wskaźniki odnoszące się do osób są przedstawiane w miarę możliwości w podziale na płeć, w szczególności po to, by monitorować postępy w zapewnianiu równouprawnienia płci, oraz wiek.

W miarę możliwości wszystkie wskaźniki są przedstawiane w podziale na obszary geograficzne Instrumentu.
